

# Strategi för effektiv tillsyn över kemikalier i varor

Rapport från ett regeringsuppdrag



# **Strategi för effektiv tillsyn över kemikalier i varor**

**Rapport från ett regeringsuppdrag**

ISSN: 0284 -1185

Best.nr. 361 021

Sundbyberg, december 2011

Utgivare: Kemikalieinspektionen©

Beställningsadress: CM-Gruppen, Box 11063, 161 11 Bromma

Tel: 08-5059 33 35, fax 08-5059 33 99, e-post: kemi@cm.se

Rapporten finns som nedladdningsbar pdf på [www.kemikalieinspektionen.se](http://www.kemikalieinspektionen.se)

## Förord

Denna rapport är en redovisning av det uppdrag som Kemikalieinspektionen fick i maj 2010 av regeringen. Kemikalieinspektionens tillsynsavdelning har ansvar för ledning av arbetet samt samordning med övriga berörda avdelningar och sekretariat på myndigheten.

En extern referensgrupp har bestått av Teknikföretagen, Svensk Handel, Barn och Baby, Plast- och Kemiföretagen, Företagarna, Byggmaterialindustrierna, Sveriges Byggindustrier, Svenska Betong, Leksaksbranschen, Astma- och allergiförbundet, Naturskyddsföreningen, Sveriges Kommuner och Landsting, Göteborg Stad, Aneby kommun samt Stockholms stad.

Underlag har hämtats från kommunerna genom ett enkätutskick och tolv kommuner deltog i en workshop organiserad av KemI. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har även deltagit i arbetet med uppdraget.

Ett sammandrag av referensgruppens uppgifter och synpunkter finns i bilaga 3.

Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet (Miljödepartementet) senast den 31 december 2011.



# Innehållsförteckning

<b>Sammanfattning .....</b>	<b>7</b>
<b>Summary .....</b>	<b>9</b>
<b>1 Inledning.....</b>	<b>10</b>
1.1 Uppdrag.....	12
1.2 Bakgrund.....	13
Problembeskrivning .....	13
Varutillsyn .....	15
Lagstiftning .....	16
<b>2 Prioritering av varugrupper och branscher.....</b>	<b>20</b>
Förslag .....	21
2.1 Kriterier för prioritering av varugrupper .....	21
2.2 Kläder, skor och accessoarer.....	23
2.3 Leksaker och andra varor avsedda för barn .....	25
2.4 Elektriska och elektroniska varor .....	27
2.5 Byggvaror och inredning .....	28
2.6 Övriga varugrupper .....	30
<b>3 Samverkan med kommunerna.....</b>	<b>32</b>
Förslag .....	32
3.1 Samverkansprojekt .....	32
3.2 Keml:s utbildningsinsatser .....	33
3.3 Övrig vägledning .....	34
<b>4 Arbetsformer för varutillsyn .....</b>	<b>35</b>
Förslag .....	35
4.1 Varuprover.....	35
4.2 Samverkan inom EU .....	36
4.3 Samverkan med andra myndigheter .....	37
4.4 Samarbete med branschföreningar .....	37
4.5 Information till konsumenter .....	38
4.6 Nya tillsynsområden.....	38
4.7 Uppföljning .....	38
<b>5 Förslag och konsekvensanalys.....</b>	<b>40</b>
5.1 Prioritering av varugrupper och branscher.....	40
Problemformulering .....	40
Nollalternativet .....	41
Alternativa lösningar .....	42
Förslag till prioritering av varugrupper .....	42
Berörda .....	42
Identifierade konsekvenser.....	45
5.2 Samverkan med kommunerna .....	47
Problemformulering .....	47
Nollalternativet .....	48

Alternativa lösningar .....	49
Förslag till samverkan med kommunerna .....	50
Berörda .....	50
Identifierade konsekvenser.....	50
5.3 Arbetsformer för varutillsyn .....	52
Förslag till arbetsformer för varutillsyn .....	54
5.4 Förslagens överensstämmelse med EU-reglering.....	54
5.5 Sammanfattning av förslag och konsekvensanalys.....	54
Keml:s strategi för effektiv tillsyn.....	54
<b>Bilaga 1 - Lagstiftning .....</b>	<b>57</b>
EG regler som är relevanta för varutillsyn .....	57
Svenska regler som är relevanta för varutillsyn .....	58
<b>Bilaga 2 – farliga ämnen.....</b>	<b>60</b>
Azofärgämnen .....	60
Biocider .....	60
Bly .....	60
Borsyra .....	61
Bromerade flamskyddsmedel.....	61
Dimetylfumarat (DMFu) .....	61
Dispersionsfärger .....	62
Fenol .....	62
Flyktiga organiska ämnen (VOC).....	62
Formaldehyd.....	62
Ftalater .....	62
Högfluorerade ämnen.....	63
Kadmium.....	63
Krom .....	63
Nickel .....	64
Nitrosaminer .....	64
Nonylfenoletoxilater .....	64
Polycykliska aromatiska kolväten (PAH).....	65
Silver .....	65
Tennorganiska föreningar.....	65
Triklorkarban (TCC).....	65
Triklorsan (TCS) .....	66
Träskyddsmedel .....	66
Zinkföreningar.....	66
<b>Bilaga 3 – Extern referensgrupp .....</b>	<b>67</b>
<b>Bilaga 4 – Tabell varuprover.....</b>	<b>68</b>
<b>Ordlista.....</b>	<b>71</b>



## Sammanfattning

Denna rapport är en redovisning av det uppdrag som KemI fick i maj 2010 av regeringen. Uppdraget är att ta fram en strategi för tillsynen av miljö- och hälsorisker med kemikalier i varor och ska redovisas senast den 31 dec 2011.

Strategin ska ange vilka varugrupper och branscher som bör prioriteras i varutillsynen samt utifrån vilka kriterier detta ska ske. Dessutom ska det anges i vilka former samverkan gällande varutillsyn ska ske mellan kommuner och KemI.

## Bakgrund

Det finns farliga ämnen i många olika slags varor som under varans livscykel kan avges och utsätta människors hälsa och miljön för risker. Kemiska ämnen kan ha många olika funktioner i varor, t.ex. mjukgörare i plaster, färgämnen i textilier och flamskyddsmedel i elektronik.

Lagstiftningen som begränsar förekomst av farliga ämnen i vissa varor återfinns i ett flertal regelverk. Reglerna kan även kräva att information om farliga ämnen i varor ska lämnas. Detaljreglerna är olika utformade och rör endast vissa sorters varor och ämnen. De få detaljreglerna som finns kompletteras av generella regler men för att dessa ska användas för att vidta åtgärder inom tillsyn krävs riskbedömningar som påvisar en allvarlig risk med den aktuella varan. En generell regel finns i produktsäkerhetslagen men den gäller dock endast för hälsorisker. En sådan motsvarighet saknas i dagsläget för miljörisker.

En stor del av de varor som finns i Sverige idag har importerats från Asien och handeln med varor ökar. Dessutom finns det ett stort antal företag som hanterar varor i Sverige och dessa finns inte i något register, vilket gör det svårt för tillsynen att identifiera alla tillsynsobjekt.

Kunskapen om vilka ämnen som finns i varor och deras egenskaper är bristande, både hos företag som tillverkar och importerar varor och hos tillsynsmyndigheterna. Erfarenheter från KemI:s tidigare tillsyn har visat att en stor del av företagen endast förlitar sig på sina leverantörers kunskap.

KemI:s tillsyn över kemiska ämnen i varor har tidigare haft begränsade resurser och är därför inte lika väl utvecklad som tillsynen över kemiska produkter och bekämpningsmedel. Även kommunerna har begränsad erfarenhet och kompetens inom detta område.

För att varutillsynen ska bedrivas mer systematiskt och bli mer effektiv krävs en prioritering av vilka varugrupper som kontrollerna ska fokuseras på och dessutom måste samverkan med kommunerna struktureras så att tillsynen når så många tillsynsobjekt som möjligt och där den verkligen behövs.

## Strategi

Strategin för tillsyn över kemikalier i varor är indelad i två huvuddelar, en som rör prioritering av varugrupper och en som rör samverkan med kommunerna.

Prioriteringen av varugrupper görs utifrån kriterier som utgår från risken för att människor och miljö utsätts för skador, sannolikheten att farliga ämnen ska finnas i varor samt möjligheterna att utöva tillsyn. De varugrupper som prioriteras är kläder, skor och accessoarer, leksaker och andra varor avsedda för barn, elektriska och elektroniska varor samt byggvaror och inredning. I rapporten anges mer specifika varor och ämnen inom dessa grupper där ett finns behov av tillsyn. Dessutom finns ett antal varor och ämnen som inte passar in i ovan nämnda varugrupper beskrivna.

Både KemI och kommunerna har tillsyn över utsläppande av varor på marknaden hos de företag som tillhandahåller varor som inte är införda till Sverige eller svensktillverkade. Detta gäller främst återförsäljarledet. För att hantera denna dubbla tillsyn krävs samverkan mellan KemI och kommunerna. En form av detta är samverkansprojekt där ett område inom varutillsyn väljs ut och KemI vägleder kommuninspektörer som gör inspektioner i sina egna kommuner och sedan rapporterar tillbaka resultatet till KemI. I KemI:s tidigare samverkansprojekt med kommunerna på andra områden har detta visat sig vara en effektiv arbetsform som leder till att tillsynen når ut till många företag runt om i landet. Förutom samverkansprojektet kommer KemI även att inkludera mer varutillsyn i utbildningar till kommuninspektörer, utvidga det extranät som finns idag med flera funktioner och vägledningsmaterial samt utöka övrigt vägledningsmaterial inriktat på varutillsyn.

## **Övriga förslag**

Varutillsynen har hittills bedrivits i begränsad omfattning vilket har lett till att metoderna är relativt outvecklade. När tillsynen av varor får mer resurser och ökar i omfattning krävs förutom prioritering av varugrupper och samverkan med kommuner att arbetsformerna ses över och utvecklas.

KemI har, enligt flera lagstiftningar, rätt att ta ut varuprover och få ersättning för inköps- och analyskostnader av de ansvariga företagen. Denna möjlighet har hittills inte använts men möjligheterna har börjat undersökas. Vid en genomgång som har utförts med andra marknads-kontrollmyndigheter i Marknadskontrollrådet har det dock framkommit att olika myndigheter har olika förutsättningar och att ersättning möjligen inte kan ges för dyrare varor och analyser. KemI föreslår därför att regeringen bör låta utföra en kartläggning av lagstiftningen som rör olika marknads-kontrollmyndigheters möjligheter att ta varuprover. Denna bör inkludera vad som är särskilda skäl för att slippa kostnad för varuprov respektive undersökning, t.ex. vem som ska stå för kostnader för dyra varor och höga analyskostnader.

Det finns ett flertal EU-gemensamma nätverk där tillsynssamverkan gällande varor sker i dagsläget. Det finns dock inga obligatoriska nätverk motsvarande Reach Forum som mestadels handlar om kemiska produkter och Reach-lagstiftningen. Ett liknande nätverk för samverkan om varutillsyn skulle göra varutillsynen mer likriktad och spridd inom EU. Sverige bör verka för att det skapas ett sekretariat inom EU, med Reach Forum som förebild, som ger stöd och resurser för långsiktig tillsynssamverkan om kemikalier i varor där tillsynsmyndigheter från alla medlemsstater måste medverka.

Därutöver finns det flera andra arbetsformer inom varutillsyn som bör utvecklas. Detta gäller bland annat samverkan med andra myndigheter som har tillsynsansvar över varor, samarbete med branschföreningar, information till konsumenter och nya tillsynsområden som internet-handel och varuförsäljning på marknader och festivaler.

## **Konsekvenser**

I konsekvensanalysen beskrivs vilka följder förslagen i strategin kan förväntas få, vilka olika aktörer som är berörda samt vilka alternativa lösningar som finns. Några förväntade konsekvenser av prioriteringen av varugrupper är att konkurrensvillkoren inom de prioriterade branscherna blir bättre och att förekomsten av farliga ämnen i varor minskar. Samverkan med kommunerna kan förväntas leda till att kommunernas kompetens inom varutillsyn ökar och att varutillsynen får en större geografisk spridning.

## Summary

In May 2010, the Government assigned the Swedish Chemicals Agency with the task to present a strategy for the enforcement of legislation concerning environmental and health risks from chemicals in articles. The present report is the result of this assignment, which was due to be reported no later than 31 December 2011.

The strategy aims at describing what articles and businesses that the enforcement of legislation on articles should prioritise and according to what criteria this prioritisation should be made. In addition, the cooperation with local enforcement authorities should be described.

## Background

Many articles contain hazardous substances which during the life cycle of the article, might be emitted and cause a risk to human health and the environment. Chemical substances can have a number of functions in articles, for example softeners in plastics, dyes in textiles and flame retardants in electronics.

Rules that restrict hazardous substances in articles are found in several pieces of legislation. The rules can also require that information be submitted about hazardous substances in articles. The detailed rules are few and outlined differently, they concern only some types of articles and substances and are complemented by more general rules. Using them for taking corrective measures often require a risk assessment which concludes that the article poses a serious risk. Such a general rule can be found the Product Safety Act but only including health risk. There is at present no corresponding rule for environmental risk.

A great many of the articles on the Swedish market are imported from Asia and trade with articles is increasing. Furthermore, there are many companies dealing with articles but which cannot be found in a register, which makes it difficult to identify all enforcement objects.

Both importers and manufacturers of articles and enforcement authorities lack knowledge of possible substances to be found in articles and their properties. Experience gained by the Swedish Chemicals Agency has shown that a large part of the companies trust the knowledge of their suppliers.

The Swedish Chemicals Agency's enforcement of the legislation on substances in articles has earlier had limited resources and is therefore not developed to the same extent as the enforcement of legislation on chemical products and pesticides. The experience and competence of local authorities are also limited.

In order to systematize and make the enforcement more effective, a prioritisation of articles that should be subject to control is needed. In addition, more systematic cooperation with local enforcement authorities is desirable to reach as many companies as possible.

## Strategy

The strategy for the enforcement of legislation on substances in articles is divided in two main parts; one concerns prioritisation of articles and one concerns cooperation with local authorities.

The prioritisation of articles is based on criteria which concern the health risk for humans and environmental risks, the probability that articles might contain hazardous substances and the potential to carry out enforcement. Prioritised articles are clothes, shoes and accessories, toys and other articles for children, electric and electronic articles and construction articles and interior design articles. More specific articles within these categories where enforcement is

needed are exemplified in the report. In addition, there are examples of some articles and substances that do not fit into the mentioned categories.

Both the Swedish Chemicals Agency and local authorities are responsible for the enforcement of legislation concerning placing articles on the market if the articles are not imported to Sweden or not made in Sweden. This primarily concerns the retailers. Cooperation between authorities is needed to handle the shared responsibility for the enforcement of the legislation. One kind of cooperation is joint enforcement projects where a certain area is chosen and the Swedish Chemicals Agency gives instructions to local authorities on performing inspections and reporting of results. Previous joint enforcement projects in other areas have shown that it is an effective way to reach out with enforcement of the legislation to many companies in the country. In addition to joint projects, the Swedish Chemicals Agency's education efforts aimed at local authorities will include more information about enforcement of the legislation on articles, the external net will be expanded and have more functions and additional guidance material focused on enforcement of the legislation on articles will be produced.

## **Other proposals**

Enforcement of the legislation on substances in articles has been limited which has led to relatively inexact methods. When the enforcement of legislation on articles is given more resources and increases, working methods have to be developed, in addition to prioritisation of articles and cooperation with local authorities.

The Swedish Chemicals Agency is, under several pieces of legislation, authorized to take samples and to be compensated by the company responsible for the article for costs of purchases and investigations. Until now, this option has not been used by the Swedish Chemicals Agency but is under consideration. Together with other authorities in the Market Surveillance Council, a review has shown that different authorities have different conditions and that some authorities may not be compensated in case of expensive articles and investigations. The Swedish Chemicals Agency proposes that the Government has a review made concerning different market surveillance authorities' possibilities to take samples. This should also include a definition of special reasons for not compensating the authorities for samples and investigations, for example who should pay for expensive articles and large costs.

In today's EU, there are several networks where enforcement cooperation takes place concerning articles. However, there are no mandatory network corresponding to the REACH Forum, which mostly concerns substances and mixtures and the REACH legislation. A similar network dealing with articles would contribute to standardising the enforcement of the legislation on articles and make it more widespread in the EU. Sweden should work for setting up a secretariat in the EU, with REACH Forum as a model, which would give support and resources to long-term enforcement cooperation on the legislation on chemicals in articles where enforcement authorities from all member states have to participate.

In addition, there are several other working methods within the enforcement of legislation on articles that need to be developed. This concerns cooperation with other authorities who are responsible for the enforcement of legislation on articles, cooperation with trade organisations, information to consumers and new areas for enforcement such as e-commerce and trading of articles at markets and festivals.

## **Consequences**

The consequence analysis describes what impacts the proposals in the strategy may have, which organisations that may be effected and what alternative solutions there are. Some

expected consequences from the prioritisation of articles are improved terms of competition within the prioritized business and a decrease of hazardous substances in articles. Cooperation with the local authorities is expected to lead to an increase of competence at the local authorities and a more geographically widespread enforcement of the legislation on articles.

# 1 Inledning

## 1.1 Uppdrag

Rapporten utgör redovisningen av det uppdrag, ”Strategi för tillsynen av miljö- och hälsorisker med kemikalier i varor”, som KemI fick i maj 2010 från regeringen. Uppdragets beskrivning:

*Regeringen uppdrar till Kemikalieinspektionen att ta fram en strategi för tillsynen av miljö- och hälsorisker med kemikalier i varor. I strategin ska Kemikalieinspektionen ange de varugrupper och branscher som bör prioriteras i varutillsynen, utifrån vilka kriterier varugrupperna anses som prioriterade och hur myndigheten avser att samverka med kommunerna i syfte att säkerställa en varutillsyn som är effektiv för samhället och inte orsaker onödiga kostnader för företagen.*

Rapportens syfte är att ange kriterier för att systematiskt kunna bedöma vilka varugrupper och branscher som är i störst behov av tillsyn och utifrån detta göra en prioritering av dessa. Genom att undersöka vilka varugrupper och branscher som utgör störst miljö- och hälsorisker kan ett förslag över de varugrupper och branscher som bör prioriteras tas fram. Rapporten ska dessutom ge ett förslag på hur KemI och kommunerna bör samverka gällande varutillsyn för att denna ska bli så effektiv som möjligt.

Eftersom en del av uppdraget är att utarbeta samverkansformer och arbetssätt med kommunerna har strategin ett längre tidsperspektiv. Utbudet av varor och vilka branscher som agerar på den svenska marknaden kommer i viss mån att förändras med tiden och kriterierna för prioritering utformas därför så att de kan användas i det framtida planeringsarbetet.

### ***Avgränsningar och definitioner***

Strategin avgränsas till att endast behandla de områden och varugrupper där KemI har ett tillsynsansvar. KemI:s tillsynsansvar för varor omfattar utsläppande på marknaden och i den föreslagna strategin berörs inte hanteringen av varor. KemI har tillsyn över varor som släpps ut på marknaden i alla led i leverantörskedjan och därför kan alla företag i en sådan kedja beröras av uppdragets förslag. Kommunerna har tillsynsansvar över utsläppande på marknaden av varor som inte tillverkas eller införs till Sverige och detta tillsynsansvar delas med KemI. Vissa varor faller under andra tillsynsmyndigheters områden, t.ex. material som kommer i kontakt med livsmedel (Livsmedelsverket) och personlig skyddsutrustning (Arbetsmiljöverket/Konsumentverket), och dessa behandlas inte heller i rapporten.

Definitionen av en vara i EU:s kemikalielagstiftning lyder: ”vara: ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion.” Samma definition av vara används i denna rapport och rapporten berör endast sådana föremål.

### ***Rapportens disposition***

Rapporten inleds med ett första kapitel som beskriver uppdraget samt bakgrunden. I kapitel 2 och 3 ges förslag till den strategi för tillsynen av miljö- och hälsorisker med kemikalier i varor som har tagits fram. Kapitel 2 rör prioritering av varugrupper och i detta anges kriterier för hur en myndighet som har tillsyn över kemiska risker med varor kan göra prioriteringen av varugrupper för tillsynen. Vidare beskrivs vilka varugrupper som KemI avser att prioritera i varutillsynen. I kapitel 3 anges förslag på former för hur KemI och kommunerna kan samverka gällande varutillsyn. Kapitel 4 beskriver arbetsformer för hur varutillsynen kan bedrivas

och ger några förslag på hur dessa kan utvecklas. I kapitel 5 analyseras konsekvenserna av strategin och de föreslagna åtgärderna.

## 1.2 Bakgrund

### **Problembeskrivning**

*Farliga ämnen sprids från varor*

Farliga ämnen som ingår i varor kan spridas under olika faser av varans livscykel. Beroende på hur människor och miljön utsätts för ämnena kan de orsaka risker vid tillverkningen, användningen och vid avfallshanteringen. På grund av den internationella handeln med varor kan utsläppen i de olika faserna av varans livscykel ske i olika länder och världsdelar. Farliga ämnen finns också upplagrade i samhället genom långlivade material och varor, vilket innebär en spridning över både tid och rum. Genom den omfattande konsumtionen av varor sprids ämnen i samhället och ansamlas på platser där de ursprungligen inte hör hemma.

Under varornas användning eller skötsel kan kemiska ämnen frisläppas t.ex. genom att tillsämsämnen läcker ut från plastmaterial, genom tvätt och slitage av varan och genom bildning av små partiklar. Exempel på ämnen som frisätts från varor och som människor kan få i sig är mjukgörande ämnen som exempelvis läcker ut från plastleksaker, skadliga metaller från ledningar för dricksvatten och bly i vissa smycken. Flamskyddsmedel avges från datorer och TV-apparater till inomhusluften och fastnar i dammpartiklar som människor kan få i sig via inandning<sup>1</sup>. Analyser av inomhusdamm har visat att det kan innehålla ett flertal kända farliga ämnen och att dessa kan komma från varor<sup>2</sup>. Särskilt utsatta för detta är barnen som vistas nära golvet. Genom hudkontakt med varor, t.ex. kläder, kan ämnen som frigörs i vissa fall tas upp direkt av huden. Ibland är avsikten att kemiska ämnen ska avges från varan, det gäller t.ex. doftämnen från radergummi och parfymerade dockor. När varorna är uttjänta kan farliga ämnen frisläppas och innebära risker i de olika processtegen vid materialåtervinning eller orsaka utsläpp vid avfallsförbränning eller från deponier.

Kemiska ämnen som frigörs från varor och sedan sprids till luft, mark och vatten leder till att människor utsätts för dem genom att andas, äta eller dricka. Ett exempel på spridning av ämnen från varor som leder till att människor utsätts indirekt via miljön är högfluorerade ämnen som kan förekomma i textila material för att ge dem en smuts- och vattenavvisande yta. När textilen används och tvättas lossnar kemikalierna och når miljön via reningsverken. I miljön bryts de inte ned utan ansamlas successivt och tas upp av växter och djur, bl.a. av fisk som utgör föda till djur högt upp i näringskedjan, inklusive människor. Kemiska ämnen kan även spridas från varor när de är uttjänta och hanteras som avfall. Generellt sett är kunskapen om mekanismerna kring den diffusa spridningen av ämnen från varor i dag bristfällig.

Människor och miljön utsätts för en mängd olika ämnen samtidigt och kunskapen om denna påverkan är bristfällig. Sådan exponering kan vara särskilt kritisk för känsliga individer, t.ex. foster och barn som växer. I analyser av människors blod har man hittat främmande kemiska ämnen som t.ex. DDT, PCB, bromerade flamskyddsmedel, högfluorerade ämnen, syntetisk mysk och bisfenol A. I blodanalyser som Världsnaturfonden låtit genomföra på representanter från tre generationer i tretton EU-länder konstateras det att några av ämnena, bl.a. bromerade flamskyddsmedel, fanns i större utsträckning i yngre generationers blod jämfört med de äldre

---

<sup>1</sup> de Wit, C., Thuresson, K., Björklund, J. (2008). *Brominated Flame Retardants and Perfluorinated Compounds in Air and Dust from Indoor Environment in Stockholm*. Institutionen för Tillämpad Miljövetenskap, Stockholms Universitet. Stockholms stads rapportserie Nya gifter – nya verktyg. ISSN1653-9168.

<sup>2</sup> Naturskyddsföreningen. Rapport Home sweet home? – gifter under sängen

generationerna<sup>3</sup>. Halterna i blod visar på en storskalig spridning i miljön av dessa ämnen, bland annat från varor, och en exponering som individer inte kan värja oss ifrån.

#### *Ämnen i varor*

Vissa kemiska ämnen tillsätts för att ge material och varor särskilda funktioner eller egenskaper, t.ex. ämnen som ger smuts- och vattenavvisande ytor, ämnen som gör plast mjuk, flamskyddsmedel som försvårar antändning eller färgämnen som ger materialet ett önskvärt utseende. Varor kan också ytbehandlas med färger och lacker, och delar av varor kan sammanfogas med t.ex. lim. Varor kan också innehålla rester av ämnen som använts i tillverkningsprocessen men som inte längre har någon funktion att fylla, t.ex. smörjoljor. Det innebär att kemikalier finns i alla varor och så småningom i avfallet när varorna är uttjänta.

Biocider är kemiska ämnen som är avsedda att ha effekt på levande organismer, oftast för att skydda ett material från angrepp av olika slags skadeorganismer. Till exempel används ca fem ton av biociden permetrin per år i Europa för att skydda ylle mattor mot mal. Läder behandlas med ett antal olika biocider under tillverkningsprocessen för att förhindra nedbrytning av skinnet. Rester av biociderna finns kvar i konsumentvaror av läder, t.ex. kläder, väskor och skor, och uppskattas uppgå till omkring 50 ton per år i varor som sätts ut på marknaden i Europa<sup>4</sup>. Andra exempel på användningar är behandling av textilier för utebruk (tältdukar, presenningar, segel), duschdraperier och tapeter. Under senare år har det blivit allt vanligare att använda biocider för att skydda människor mot oönskade effekter så som dålig lukt som uppstår vid bakteriell nedbrytning av svett i t.ex. sportkläder. Exempel på varor som kan vara biocidbehandlade är tandborstar, diskbänkar, mobiltelefoner, tangentbord, kläder och skosulor.

Varje vecka anmäler något eller några av EU:s medlemsländer till databasen Rapex<sup>5</sup> att de funnit konsumentvaror som inte uppfyller EU-lagstiftningen vad gäller innehåll av farliga kemikalier. Några exempel på anmälningar i Rapex är ftalater i dockor och uppblåsbara leksaker av PVC-plast, bly i trä- och plastleksaker, krom i färgen på leksaksbilar, nickel i metallsmycken, kadmium i plastförpackningar, nitrosaminer i ballonger, dimetylfumarat (DMFu) i skor och azofärgämnen i sjalar.

#### *Problematik*

Lagstiftningen som rör ämnen i varor återfinns i ett flertal regelverk som begränsar förekomsten av vissa farliga ämnen i vissa varor eller kräver att information om farliga ämnen i varor ska lämnas. Detaljreglerna är olika utformade och rör endast vissa sorters varor och ämnen. De få detaljreglerna som finns kompletteras av generella regler men för att dessa ska användas för att vidta åtgärder inom tillsyn krävs riskbedömningar som påvisar en allvarlig risk med den aktuella varan. En sådan riskbedömning kan vara svår att utföra för enskilda varor vilket försvårar tillsynen. En generell regel finns i produktsäkerhetslagen men den gäller dock endast för hälsorisker. En sådan motsvarighet saknas i dagsläget för miljörisker.

Den internationella handeln har tredubblats sedan 1970-talet och allt fler konsumtionsvaror importeras från utvecklingsländer och länder som befinner sig i övergången mellan utvecklingsland och industrialiserat land. Mellan 1995 och 2008 fördubblades importen av elektriska och elektroniska varor till Sverige och när det gäller textilier ökade importen under samma

---

<sup>3</sup> Watson, G. (2005). *Detox Campaign, Generation X – Result of WWFs European Family Bio-monitoring Survey*. Världsnaturfonden WWF.

<sup>4</sup> Milieu Ltd and Danish Toxicology Centre (DTC) (2006). *Study on impacts of possible measures to manage articles or materials treated with biocides – in particular when imported*; Final Report for Tasks 2.1 & 2.2 (Study Contract No 07-0402/2005/414388/MAR/B4). Submitted to European Commission, DG Environment.

<sup>5</sup> Rapid alert system for non-food consumer products.



period från 25 till 35 kilo per person, varav en mycket stor del kommer från Kina<sup>6</sup>. År 2005 var nettoflödet av leksaker till Sverige ca 40 000 ton, vilket motsvarar ca 30 kg per barn och år<sup>7</sup>. En studie utförd i Halmstad visar att ett barn i femårsåldern idag har runt 600 leksaker<sup>8</sup>. Detta innebär att det finns ett mycket stort antal varor i konsumenters vardag som kan utgöra kemiska risker.

Företag som tillverkar och för in kemiska produkter och bekämpningsmedel till Sverige blir registrerade i KemI:s produktregister<sup>9</sup> och bekämpningsmedelsregister<sup>10</sup>. Dessa register kan sedan användas som ett verktyg vid urval av tillsynsobjekt. Det finns dock inget liknande register över tillsynsobjekten när det gäller varor, vilket är ett problem vid val av inspektionsobjekt. Det finns en risk att det är de stora återförsäljarna/tillverkarna/importörerna som kontrolleras gång på gång samtidigt som de små och mindre synliga företagen inte får någon tillsyn eller information från KemI. Ett annat problem är det stora antalet tillsynsobjekt (företag som tillverkar, importerar eller säljer varor). Varje företag har i sin tur ofta ett stort antal varor.

Erfarenheter från KemI:s varutillsyn visar på en generellt stor kunskapsbrist hos varuföretag när det gäller kemikalier i varor i jämförelse med företag som hanterar kemiska produkter. Många importörer och återförsäljare förlitar sig helt på sina leverantörer i dessa frågor utan att själva kontrollera sina varor. Leverantören finns ofta inte i Sverige eller ens inom EU. Kunskapsmängden skiftar dock mycket både inom och mellan branscher.

Eftersom varutillsyn är en förhållandevis outvecklad verksamhet finns det inte mycket erfarenhet hos KemI vad det gäller samarbete med kommunerna. Varutillsyn har hittills främst bedrivits av KemI och ett fåtal storstadskommuner. Det finns dock flera goda exempel på samverkan i andra tillsynsprojekt rörande kemiska produkter och bekämpningsmedel. Erfarenheter från dessa borde kunna appliceras även på varutillsyn.

Tillsyn över reglerna om ämnen i varor kräver metoder som är anpassade till den mångfald av varor och verksamheter som finns på marknaden. Den globala handeln med varor, många gånger med komplexa leverantörskedjor, gör dessutom att det är svårt att veta hur produktionen av varorna går till och att kontrollera att varorna som importeras inte innehåller farliga kemikalier som är förbjudna här. Antalet varuleverantörer och varor på marknaden är mycket stort och hela tiden tillkommer nya tillsynsobjekt och varor, och det är därför viktigt att utveckla metodik för identifiering och prioritering av angelägna tillsynsobjekt och varugrupper för tillsynsinsatser. Dessutom behöver de kommunala tillsynsmyndigheterna bredda sin varutillsyn för att fler tillsynsobjekt ska täckas in samt för att varutillsyn ska bedrivas i hela landet.

## **Varutillsyn**

KemI:s tillsynsområde omfattar allmänkemikalier, bekämpningsmedel och varor. Den aktuella lagstiftning som berör varor redovisas nedan. Flera andra myndigheters tillsyn omfattar också kemiska risker med varor, bland annat ansvarar Livsmedelsverket för varor

---

<sup>6</sup> Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket (2010). *Den svenska konsumtionens globala miljöpåverkan*. ISBN 978-91-620-1284-7.

<sup>7</sup> Statistiska Centralbyrån (2008). *Konsumentprodukter och produkter speciellt avsedda för barn. Komplexitet och nettoinflöde i Sverige 2005 (ton)*. [www.scb.se](http://www.scb.se)

<sup>8</sup> Nelson, A. och Nilsson, M. (2002). *Det massiva barnrummet: teoretiska och empiriska studier av leksaker*. Malmö Forskarutbildningen i pedagogik, Lärarhögskolan.

<sup>9</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Produktregistret

<sup>10</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Bekämpningsmedelsregistret

som kommer i kontakt med livsmedel och Arbetsmiljöverket/Konsumentverket för varor i form av personlig skyddsutrustning. KemI:s varutillsyn bekostas i dagsläget av skattemedel.

Vad det gäller allmänkemikalier och bekämpningsmedel har KemI endast tillsynsansvar mot företag som tillverkar eller för in kemiska produkter och bekämpningsmedel till Sverige. För varor däremot gäller KemI:s tillsynsansvar alla led i en leverantörskedja inom Sverige, från importör/tillverkare till butik. Kommunerna kan utöva varutillsyn mot företag som inte är primärleverantörer, vilket i praktiken betyder distributörer och detaljister som inte själva importerar, för in eller tillverkar varor. Kommunerna har dock tillsyn över den hantering som inte innebär utsläppande på marknaden hos primärleverantörer. Ett företag kan samtidigt vara både importör/tillverkare och återförsäljare, fast för olika varor. Detta innebär att KemI och kommunerna har ett delat tillsynsansvar för utsläppandet av varor marknaden hos företag som inte själva tillverkar eller för in varor till Sverige (miljötillsynsförordningen SFS 2011:13). KemI:s tillsyn innefattar inte all hantering av de kemikalier som används hos en varutillverkare, utan endast att varan som sätts ut på marknaden uppfyller kraven i lagstiftningen.

Varutillsynen är ett relativt outvecklat område där KemI först under senare år har börjat bredda tillsynen. Vägledningen till kommunerna har därför inte varit omfattande och de flesta kommuner har inte bedrivit tillsyn på detta område. Det finns dock ett fåtal kommuner som har utfört varutillsyn och deras erfarenheter bör tas till vara i samarbetet mellan KemI och kommunerna.

Metoder som har använts inom KemI:s varutillsyn har dels varit besöksinspektioner, där ett företags rutiner och egenkontroll för att uppfylla lagstiftningen kontrolleras, så kallad systemtillsyn. En annan metod är stickprover där varor köps in och analyseras och företagen kontaktas i samband med detta. Vissa ämnen och material kan analyseras med KemI:s eget XRF-instrument (X-Ray Fluorescence) medan andra måste skickas iväg på analys hos ett externt laboratorium. Om XRF-instrumentet påvisar för höga halter av något begränsat ämne måste resultatet även konfirmeras genom analys av tredje part. Besöksinspektioner tar mycket resurser i form av tid medan stickprover kan vara förenat med stora kostnader för inköp och analyser. Dessa metoder kan kombineras för att båda kontrollera företagets rutiner och att deras varor uppfyller lagstiftningen.

### **Lagstiftning**

I stort sett samtliga regelverk som KemI har tillsyn över och som berör kemikalier i varor utgår från EU-gemensam lagstiftning. EU-förordningar börjar gälla direkt vid ikraftträdande medan reglerna i direktiv och beslut måste införlivas i svensk lagstiftning. Merparten av de regler som berör kemikalier i varor införlivas genom miljöbalken (1998:808) och förordningar under till denna. Även EU-förordningar kan vara kopplade till miljöbalken via straffsanktioner och tillsynsansvar. Tillsynsansvaret enligt miljöbalken fördelas enligt miljötillsynsförordningen (2011:13). De regelverk som berör kemiska ämnen i varor och som KemI har tillsyn över beskrivs kortfattat nedan. Dessutom beskrivs kommunernas roll i tillsynen av denna lagstiftning. Det finns ett antal andra regler som berör kemikalier i varor men som faller utanför KemI:s tillsynsområde och en översikt över fler regelverk finns i bilaga 1.

### **Reach-förordningen EG (nr) 1907/2006**

Reach-förordningen är den kemikalielagstiftning som har ersatt stora delar av de kemikalie-regler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och Sverige. Reach står för Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals. Reach omfattar i första hand kemiska ämnen och blandningar av kemiska ämnen men några få bestämmelser gäller även varor. I bilaga XVII finns ett antal begränsningsregler av vilka ett trettiotal begränsar användningen

av ämnen i vissa varor. Exempel på sådana ämnen och varor är ftalater i leksaker, nickel i smycken samt azofärgämnen i textil. I Reach-förordningen finns det även ett informationskrav kopplat till farliga ämnen i varor i artikel 33. Denna artikel beskriver leverantörers skyldigheter att lämna information om de särskilt farliga ämnen (SVHC-ämnen) som finns i deras varor i en halt över 0,1 %. Denna information ska alltid lämnas till yrkesmässiga kunder och konsumenter har rätt att få informationen på begäran inom 45 dagar. De ämnen som betraktas som särskilt farliga och som omfattas av informationskravet listas på den så kallade kandidatförteckningen. Medlemsstater kan föreslå ämnen som anses som särskilt farliga och därefter kan ämnena tas upp på förteckningen. Detta innebär att kandidatförteckningen fylls på med nya ämnen och i dagsläget finns 53 ämnen upptagna. Ämnena på förteckningen kan sedan läggas till i bilaga XIV som listar ämnen som omfattas av tillståndsregler. Företag som vill använda dessa ämnen måste söka om tillstånd för en särskild användning. Användningen kan t.ex. inkludera användningen av ett ämne vid tillverkning av varor. Kravet på tillstånd för användningen av dessa ämnen gäller endast för de varor som tillverkas inom EU, vilket innebär att importerade varor fortfarande kommer tillåtas innehålla dessa ämnen. I dagsläget finns sex ämnen upptagna på bilaga XIV.

Ytterligare en artikel i Reach-förordningen som berör ämnen i varor är artikel 7. Den innebär att företag som producerar eller importerar en vara som innehåller ett ämne som är avsett att avges från varan under normala eller rimligen förutsägbara förhållanden måste registrera ett sådant ämne hos ECHA om den totala mängden av respektive ämne och producent/importör överstiger 1 ton per år. Ett ämne som redan är registrerat för den aktuella användningen behöver inte registreras. Om en vara innehåller ett ämne upptaget på kandidatförteckningen i en halt som överskrider 0,1 % ska producenten eller importören av varan lämna en ansökan till ECHA, men endast om den totala mängden av ämnet per år och tillverkare/importör överstiger totalt 1 ton. Denna anmälningsplikt gäller även om ämnet inte avges. Om ämnet redan är registrerat för den användningen eller om exponering för människa och miljö kan uteslutas så behöver ansökan inte ske. Denna ansökan innehåller endast mycket begränsad information och ska inte förväxlas med den mer omfattande registreringsansökan som ska göras för kemiska ämnen som tillverkas eller importeras.

Reach-förordningen är kopplad till 14 kap. i miljöbalken och därigenom används miljöbalkens tillsynskapitel även med avseende på reglerna i Reach-förordningen. I enlighet med detta har både KemI och de kommunala nämnderna tillsynsansvar för begränsningarna och övriga varuregler i Reach-förordningen.

### **RoHS-direktivet 2002/95/EG**

I RoHS-direktivet (Restriction of certain Hazardous Substances) begränsas användningen av bly, kadmium, kvicksilver, sexvärt krom samt de bromerade flamskyddsmedlen PBDE och PBB i elektriska och elektroniska varor. Reglerna gäller från och med 1 juli 2006 och omfattar de varor som anges i kategori 1-7 och 10 i bilaga 1A i WEEE-direktivet (2002/96/EG). Gränsvärdena för bly, kvicksilver, sexvärt krom och PBDE/PBB är 0,1 % och gränsvärdet för kadmium är 0,01 %.

En omarbetning av RoHS-direktivet har pågått och de nya reglerna ska börja tillämpas den 2 januari 2013. Det är fortfarande samma ämnen som regleras med samma gränsvärden som tidigare men omfattningen av varor är större. Dock finns det övergångsperioder på upp till åtta år för de nya varorna som omfattas. Kraven på dokumentation kommer också att stärkas.

Reglerna i RoHS-direktivet är införlivade i miljöbalken, förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter och KemI:s föreskrift 2008:2. Även kommunerna har tillsynsansvar för dessa regler.

## **Gamla och nya leksaksdirektivet (88/378/EG och 2009/48/EG)**

I det gamla leksaksdirektivet begränsas migrationen av åtta metaller, bland annat bly och kadmium. En standard, EN71, är kopplad till direktivet och CE-märkning på en leksak ska intyga att den uppfyller kraven i direktivet. Direktivet innehåller också ett generellt krav att leksaker inte får innehålla kemikalier som kan skada barns hälsa.

Det nya leksaksdirektivet trädde i kraft den 20 juli 2011. Dock behöver inte kemikaliereglerna börja tillämpas förrän den 20 juli 2013. Kemikaliereglerna är betydligt mer omfattande än i tidigare direktiv, t.ex. regleras migrationen av 19 metaller, innehåll av CMR-ämnen, 55 allergiframkallande doftämnen samt nitrosaminer och nitroserbara ämnen i vissa leksaker. Det kommer dessutom finnas informationskrav för ytterligare elva doftämnen och kraven på dokumentation av kemikalieinnehåll utökas.

Det nya direktivets regler är införlivade i lagen (SFS 2011:579) om leksaker säkerhet, förordningen (SFS 2011:703) om leksakers säkerhet samt i Konsumentverkets, Elsäkerhetsverkets och KemI:s föreskrifter. De tre myndigheterna har gemensamt tillsynsansvar för reglerna där KemI är ansvarig för kemikalie- och brännbarhetsdelarna. De kommunala nämnderna har inte tillsynsansvar över dessa regler.

## **POP-förordningen (EG) nr 850/2004**

Förordningen om långlivade organiska föreningar baseras på den globala Stockholmskonventionen. I denna finns ett antal POP-ämnen (Persistent Organic Pollutants) som anses vara mycket farliga för människors hälsa och miljön. Varor får inte innehålla de ämnen som listas i förordningen, bland annat hexaklorbensen och vissa bromerade flamskyddsmedel.

POP-förordningen är kopplad till miljöbalken vilket innebär att tillsynen följer miljötillsynsförordningen (2011:13). Detta innebär att både KemI och kommunerna har tillsynsansvar för reglerna i POP-förordningen.

## **Produktsäkerhetsdirektivet 2001/95/EG**

I det generella produktsäkerhetsdirektivet (GPSD, Genreal Product Safety Directive) beskrivs företagens skyldigheter att säkerställa att de konsumentprodukter som de sätter ut på marknaden är säkra ur hälsosynpunkt, vilket inkluderar den kemiska aspekten. Reglerna är införlivade i svensk lagstiftning genom produktsäkerhetslagen (SFS 2004:451) och produktsäkerhetsförordningen (2004:469). Dessa generella regler tillämpas då mer specifik lagstiftning saknas i andra regelverk. En riskbedömning av en vara innehållande ett ämne är ofta nödvändig för att påvisa en allvarlig kemisk risk för människors hälsa vid tillsynsändamål. Det finns även ett beslut (2009/251/EG) som är fattat med stöd av produktsäkerhetsdirektivet och som begränsar förekomsten av antimögelmedlet dimetylfumarat (DMFu) i varor. Detta förbud kan dock komma att bli permanent genom införande i Reach-förordningen bilaga XVII. I Sverige är regeln om DMFu införlivade i förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter.

Tillsynsansvaret över produktsäkerhetsreglerna är fördelat över ett antal marknadskontrollmyndigheter, dock inte de kommunala nämnderna. Regeln om DMFu är dock införlivade i förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter, vilket innebär att även kommunerna kan utöva tillsyn över dessa.

## **Direktiv 94/62/EG om förpackningar och förpackningsavfall**

I detta direktiv begränsas innehållet av vissa metaller i förpackningar. Summan av koncentrationerna av bly, kadmium, kvicksilver och sexvärt krom får inte överstiga 100 mikrogram/

gram. Reglerna finns införlivade i svensk lagstiftning via förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter. Förpackningar som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel är dock undantagna dessa regler eftersom de regleras i annan lagstiftning.

Denna förordning (1998:944) är kopplad till miljöbalken vilket betyder att både KemI och kommunerna kan utöva tillsyn enligt dessa regler.

### **Batteridirektivet 2006/66/EG**

Direktivet innehåller begränsningar av kvicksilver och kadmium i batterier. Dessa regler är införlivade i förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter som är kopplad till miljöbalken. Både KemI och kommunerna kan utöva tillsyn på detta område.

### **Biocidförordningen – kommande**

Inom EU pågår i dagsläget förhandlingar för framtagandet av en ny biocidförordning som även kommer att omfatta biocider i varor. De biocider som används i varorna kommer då behöva vara godkända för den produkttypen och användningen. Reglerna beräknas träda i kraft inom några år och KemI tillsammans med kommunerna kommer att få tillsyn över dem.

### **Miljöbalken 1998:808**

I miljöbalken finns den samlade svenska miljölagstiftningen. I denna finns regler och straffbestämmelser för bland annat Reach-förordningen och RoHS-direktivet. Förutom specifika regler finns även de allmänna hänsynsreglerna som bland annat handlar om substitution och försiktighetsprincipen.

Tillsynsansvaret över reglerna i miljöbalken fördelas enligt miljötillsynsförordningen (2011:13).

### **LIVSFS 2006:20**

Specialregler för begränsning av nitrosaminer och nitroserbara ämnen i nappar finns i en av Livsmedelsverkets föreskrifter. Ansvar för denna tillsyn var tidigare endast Livsmedelsverkets men i dag är den uppdelade mellan Livsmedelsverket och KemI. KemI har tillsynsansvar för de nappar som inte är avsedda att komma i kontakt med livsmedel, så kallade tröstnappar. Även kommunerna har tillsynsansvar för detta område.

### **Nationella specialregler**

Det finns ett fåtal unika svenska regler som reglerar kemiska ämnen i varor. En av dessa är det svenska kvicksilverförbudet som finns i förordningen (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter. Varor som innehåller kvicksilver får inte släppas ut på den svenska marknaden eller yrkesmässigt föras ut ur Sverige. Det finns dock undantag för bland annat vissa fordon och forskningsutrustning. KemI och kommunerna har tillsyn över dessa regler.

Förordning 1998:944 innehåller även § 16 som innebär att sjukvårds- och sanitetsartiklar, klädesplagg och material till sådana samt hushållsgods inte får överlåtas om de innehåller kemikalier som kan befaras kunna skada människors hälsa. KemI och kommunerna ansvarar för denna tillsyn.

I KemI:s föreskrift KIFS 2008:2 finns ett förbud mot att tillverka eller föra in träbaserade skivor som avger mer än en viss halt formaldehyd. KemI och kommunerna är tillsynsmyndigheter för denna regel.

## 2 Prioritering av varugrupper och branscher

KemI har i andra rapporter angett varugrupper som bör prioriteras. I ”Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014”<sup>11</sup> nämns varugrupperna byggvaror, kläder och andra textilier, elektronik/elektriska apparater och verktyg samt leksaker. I KemI:s strategi om kemikalier i varor<sup>12</sup> görs bedömningen att byggprodukter och inredningar, elektriska och elektroniska produkter, kläder och skor samt leksaker och andra varor avsedda för barn är de viktigaste varorna som potentiellt kan innehålla skadliga ämnen och som samhället bör inrikta sina resurser på. I SAICM<sup>13</sup>-arbetet inom FN bedrivs ett projekt som är inriktat på farliga ämnen i varor och även här är varugrupperna leksaker, kläder, elektronik och byggvaror i fokus<sup>14</sup>. Prioriteringen av varugrupper i detta uppdrag har valts att avgränsas till dessa kategorier av varor men kompletteras med ytterligare varugrupper som bedöms vara i stort behov av kontroll.

Inom arbetsmiljölagstiftningen finns det regler som skyddar yrkesverksamma utövare från kemiska risker med varor. Ett sådant generellt skydd saknas för konsumenter, vilket innebär att det finns ett större behov att utöva tillsyn över konsumentvaror som kan utgöra kemiska risker. Privatkonsumtionen står dessutom för en stor del av varuflödet. KemI har fått i uppdrag av regeringen att ta fram en handlingsplan för en giftfri vardag<sup>15</sup>. Även handlingsplanen fokuserar på att minska de kemiska riskerna som konsumenter utsätts för i sin vardag, och då särskilt barn. De prioriterade varugrupperna omfattar därför endast konsumentvaror och inkluderar både de hälsorisker som konsumenter utsätts för samt de miljörisker som ämnen i konsumentvaror kan bidra till i den yttre miljön. Konsumentvaror bör i det här avseendet omfatta alla varor som en konsument kan komma i kontakt med i sin vardag, även sådant som tillhandahålls vid tjänster och som de kommer i kontakt med i offentliga miljöer, t.ex. leksaker och inredningar på förskolor. Varor som inte omfattas är sådana som är utformade speciellt för en viss arbetsplats, t.ex. maskiner i fabrikslokaler.

För att tillsyn ska kunna planeras och bedrivas behövs ytterligare en detaljnivå av varugrupperna. Inom kategorierna kläder, skor och accessoarer, leksaker och andra varor avsedda för barn, elektriska och elektroniska varor samt byggvaror och inredning anges nedan mer specifika exempel på varor där det finns olika indikationer på att de kan innehålla skadliga ämnen och där det kan finnas ett behov av tillsyn. Mer information om de ämnen som nämns återfinns i bilaga 2.

---

<sup>11</sup> Kemikalieinspektionen, mars 2011, *Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014 – Skydda barnen bättre*

<sup>12</sup> Kemikalieinspektionen, Rapport nr 3/11, *Kemikalier i varor – strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen*

<sup>13</sup> Strategic Approach to International Chemicals Management

<sup>14</sup>

<http://www.unep.org/hazardoussubstances/UNEPsWork/ChemicalsinProductsproject/tabid/56141/Default.aspx>

<sup>15</sup> Kemikalieinspektionen, mars 2011, *Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014 – Skydda barnen bättre*

## **Förslag**

### *Kriterier för prioritering av varugrupper*

För att prioritera varugrupper inom varutillsynen kommer KemI att använda sig av kriterier som baseras på risk för att människor och miljö utsätts för skador, sannolikheten att farliga ämnen ska finnas i varor samt möjligheterna att utöva tillsyn.

### *Prioriterade varugrupper*

Inom KemI:s varutillsyn kommer följande varugrupper att prioriteras:

- Kläder, skor och accessoarer
- Leksaker och andra varor avsedda för barn
- Elektriska och elektroniska varor
- Byggvaror och inredning
- Övriga varugrupper – bl. a. sportartiklar, verktyg och konstgjorda underlag.

## **2.1 Kriterier för prioritering av varugrupper**

För att tillsynsmyndigheter ska kunna göra ett urval av objekt måste en prioritering ske och denna görs utifrån kriterier. Dessa kriterier bör baseras på risk så att största möjliga riskminskning kan erhållas som följd av tillsynen. I riskbegreppet ingår faktorer som ämnens farlighet, potential för att farliga ämnen kan finnas i varan och läcka ut, hur en vara används samt av vem den används. Kriterierna berör även sannolikheten för att farliga ämnen finns i varor samt möjligheten att utöva tillsyn.

### **✓ Risk för att människor eller miljön utsätts för skador**

#### *Ämnets farlighet*

Olika ämnen är olika farliga för människor och miljö. Ämnen med cancerogena, mutagena och reproduktionstoxiska egenskaper är några av de allvarligaste. Allergena ämnen kan också vara extra oroväckande om de förekommer i konsumentvaror. Vissa ämnen bryts inte ner i naturen, bioackumuleras i levande organismer samt är giftiga (PBT-ämnen) och dessa är särskilt farliga för miljön. Ämnena kan också vara persistenta och ha bioackumulerande effekter, så kallade vPvB-ämnen (very Persistent, very Bioaccumulating). För att avgöra hur ämnen och blandningar ska klassificeras används ett system med kriterier för olika skadliga effekter. Vissa ämnen har enligt kemikalielagstiftningen en bestämd klassificering inom EU och denna kan användas för att avgöra ett ämnes toxicitet.

#### *Varornas användningsmönster*

Hur en vara används har betydelse för vilken potentiell risk den utgör. Det är större risk att farliga ämnen avges från varor som förslits eller förbrukas vid användning. Dessutom är användning som innebär hudkontakt en riskfaktor eftersom det då är hög sannolikhet att människor exponeras för de emitterande ämnena. En användning som innebär att farliga ämnen kan läcka ut ur varan, t.ex. vid tvätt av biocidbehandlade kläder, bidrar till ökat utsläpp till miljön. Hur bred användningen hos konsumenterna är speglar hur många som riskerar att utsättas för kemiska risker med varan samt i viss mån vilka mängder avfall varan kommer att generera.

#### *Om varorna är avsedda för känsliga grupper*

Vissa människor är känsligare för farliga ämnen än andra. Barn är bl. a. känsligare på

grund av att många organ och system i deras kroppar inte är färdigutvecklade, att de har ett större intag av vatten, mat och luft sett till intag per kilo kroppsvikt än vuxna samt att de har beteende som leder till att de kan få i sig mycket mer damm och jord än vuxna<sup>16</sup>. I många fall är det foster och små barn som är riskgrupper för skadliga kemikalier. Även gamla och sjuka kan ha sämre förmåga att hantera giftiga ämnen på grund av nedsatta försvarsmekanismer i kroppen.

#### ✓ **Sannolikhet att farligt ämne kan finnas i en vara**

*Känt eller troligt att farliga ämnen förekommer inom varugruppen*

För att det ska finnas en kemisk hälso- och/eller miljörisk med en vara måste den innehålla ett eller flera farliga ämnen. Kunskapen om detta går bland annat att få från erfarenheter från KemI:s tidigare arbete, databaser (t.ex. Rapex<sup>17</sup>) samt kartläggning som har gjorts av andra aktörer.

*Förmodad kunskapsnivå inom branschen*

Det finns ett mycket stort antal företag i Sverige som tillhandahåller varor. Storleken på dessa företag varierar från enmansföretag till multinationella koncerner. KemI:s tidigare tillsynsprojekt har visat att kunskaperna om kemiska ämnen i varor varierar stort bland varuföretagen, både inom och mellan branscher. Eftersom varutillsyn inte har bedrivits i så stor omfattning finns branscher som inte har berörts särskilt mycket av KemI:s tillsyn och har en låg kunskapsnivå. I vissa varubranscher där tillsyn har bedrivits visar resultaten att det ändå saknas kunskap och att regelefterlevnaden inte förbättras. En låg kunskapsnivå hos en bransch är en indikation på att farliga ämnen kan finnas i de varugrupperna.

#### ✓ **Möjligheter att utöva tillsyn**

*Förekomst av regler på området*

För att myndigheters tillsyn ska ha betydelse måste det finnas regler som begränsar farliga ämnen i de varor som kontrolleras och sanktioner att rikta mot ansvariga företag/juridiska personer. För vissa ämnen och varor finns det specifika regler med gränsvärden angivna, medan det för andra endast finns generella regler om produktsäkerhet. Ur tillsynsperspektiv är specifika regler lättare att hantera eftersom en riskbedömning i princip då redan är gjord när gränsvärden har lagstiftats. För att kunna vidta åtgärder som tillsynsmyndighet i ett fall som saknar specifik reglering krävs ofta en djupare undersökning av risken. Inom de områden som helt saknar reglering blir tillsyn mycket svår att bedriva.

*Om tillsyn av varan är möjlig/lämplig*

Olika sorters varor kan kräva olika sorters metoder för tillsyn och olika varugrupper är mer eller mindre lämpliga att bedriva tillsyn över. Vid stickprovsanalyser kan kostnader för analyser av begränsade ämnen variera stort beroende på vilka ämnen och/eller material som analyseras. Begränsningar kan också vara baserade på olika sorters gränsvärden, t.ex. totalhalter eller migrationshalter, vilka har olika grad av tillsynsbarhet eftersom utförande och kostnader för de två olika mätningssätten skiljer sig åt. För vissa ämnen kan det saknas lämpliga testmetoder vilket gör analysresultaten olämpliga att använda i tillsyn. Det kan även finnas regler och begränsningar som inte är tydligt skrivna vilket försvårar användningen av dem i tillsynen. Inom EU och

<sup>16</sup> KemI Rapport Nr 1/07 *Barn och kemiska hälsorisker – förslag till åtgärder*

<sup>17</sup> Rapex – Rapid System for non-food consumer products



Norden finns det ett antal nätverk bestående av representanter från tillsynsmyndigheter. I dessa pågår gemensamma projekt där en viss varugrupp väljs och kontrolleras av de deltagande länderna. Sådana projekt bedöms ha en god genomslagskraft och medverkan i ett sådant kan vara en anledning att prioritera en viss varugrupp.

## 2.2 Kläder, skor och accessoarer

Kläder, skor och accessoarer är varugrupper som potentiellt kan innehålla ett flertal farliga ämnen. Vid tillverkning av kläder används ofta stora mängder kemikalier, bland annat bekämpningsmedel och tillverkningskemikalier, som riskerar att finnas kvar i slutprodukterna som säljs till konsument. Andra kemikalier används för att ge kläder olika funktioner, t.ex. färgämnen, flamskyddsmedel, smutsavvisande ämnen, antibakteriella ämnen och mjukgörare i plastbelagd textil. Vid transport och lagring av kläder kan kemikalier användas för att förhindra att plaggen möglar eller blir skrynkliga. Skor kan bestå av många olika sorters material och bland annat kan rester av kemikalier finnas kvar från garvningen av läder och vissa plastskor kan innehålla skadliga mjukgörare. Antimögelmedel kan även användas vid transport och lagerhållning av skor. Accessoarer inkluderar smycken, klockor, väskor, handskar och övriga varor inom denna kategori. Exempel på skadliga ämnen som dessa varor kan innehålla är skadliga metaller i smycken och klockor, garvningskemikalier i lädervaror, färgämnen i textil och mjukgörare i accessoarer av plast.

### **Förekomst av farliga ämnen**

KemI får kontinuerligt in tips från konsumenter och andra externa aktörer rörande varor som misstänks ha orsakat besvär eller innehålla otillåtna kemikalier. Många tips handlar om kläder och då är det framför allt ämnena DMFu, azofärgämnen, dispersionsfärger, sexvärt krom och ftalater som har varit aktuella. När det gäller skor är ämnena DMFu, ftalater, kvicksilver och PFOS aktuella. De tips som KemI fått in som handlar om accessoarer har mestadels berört nickel och bly i smycken.

Ett frågeformulär som de nordiska grannländerna svarat på visade att norska och danska tillsynsprojekt funnit högfluorerade ämnen (bland annat PFOS/PFOA) i sportkläder samt nickel och bly i smycken och att dessa varor utgjorde störst risker i denna kategori.

Rapex är en EU-gemensam databas dit tillsynsmyndigheter rapporterar varor med allvarlig risk. En stor del av dessa notifikationer rör kemiska risker. För kläder är det framför allt förekomst av azofärgämnen, sexvärt krom, formaldehyd samt nickel i metalldelar (dragkedjor, knappar m.m.) som har rapporterats. Notifikationerna för skor visar mestadels på förekomst av DMFu, sexvärt krom samt ftalater och i smycken har nickel, bly och kadmium rapporterats.

KemI har utfört analyser på flera sorters varor i denna kategori. Resultatet från vissa analyser visar på en relativt frekvent förekomst av skadliga ämnen, bland annat sexvärt krom i läderhandskar samt bly i smycken.

Inom media har det rapporterats om kläder innehållande farliga ämnen från olika källor. Bland annat har bly i knappar på barnkläder<sup>18</sup> och nonylfenoletoxilater i kläder<sup>19</sup> uppmärksammats.

Det kan även finnas en risk för att diverse plastaccessoarer, t.ex. väskor, innehåller ftalater. I skor och sportkläder finns det en användning av olika biocider. Dessa kan vara silver, triklosan och triklokarban. Dessa varor kan även innehålla perfluorerade ämnen som ger smuts- och vattenavvisande yta.

<sup>18</sup> [http://www.testfakta.se/foraldrar\\_barn/article30728.ece](http://www.testfakta.se/foraldrar_barn/article30728.ece)

<sup>19</sup> Greenpeace – *Dirty Laundry 2: Hang out to dry*

Tabell 1. I tabellen visas de varugrupper och varor med ämnen där hälso- och miljörisker kan befaras. I kolumnen längst till höger visas vilken lagstiftning som är aktuell.

Varugrupp	Vara	Ämne	Lagstiftning
Kläder	Kläder	DMFu	1998:944 (Beslut 2009/257/EG)
		Azofärgämnen	Reach bil XVII
		Dispersionsfärger	Produktsäkerhetslagen
		Sexvärt krom	Produktsäkerhetslagen
		Formaldehyd	Produktsäkerhetslagen
		Nonylfenoletoxilater	Saknas*
	Ytterkläder	PFOS/PFOA	Reach bil XVII
	Plastbelagda kläder	Farliga ftalater***	Produktsäkerhetslagen
	Metalldelar på kläder	Nickel	Reach bil XVII
		Bly	Produktsäkerhetslagen
Sportkläder	Biocider	Produktsäkerhetslagen** Kommande biocidförordningen	
Skor	Skor	DMFu	1998:944 (Beslut 2009/257/EG)
		PFOS/PFOA	Reach bil XVII
		Biocider	Produktsäkerhetslagen** Kommande biocidförordningen
	Plastskor	Farliga ftalater***	Produktsäkerhetslagen
		Kvicksilver	Produktsäkerhetslagen
		Tennorganiska föreningar	Reach bil XVII
	Läderskor	Sexvärt krom	Produktsäkerhetslagen
Accessoarer	Smycken	Nickel	Reach bil XVII
		Bly	Produktsäkerhetslagen, kommer i bil XVII
		Kadmium	Produktsäkerhetslagen, (föreslaget till bil XVII)
	Läderhandskar	Sexvärt krom	Produktsäkerhetslagen
	Plastväskor	Farliga ftalater***	Produktsäkerhetslagen

(\*) Det saknas generella regler i lagstiftningen som kan användas för att vidta åtgärder i tillsynen gällande varor som kan utgöra miljörisker men där det inte finns en detaljregel.

(\*\*) Produktsäkerhetslagen har en generell regel om att alla varor som sätts på marknaden ska vara säkra. Denna gäller dock endast för hälsorisker och omfattar inte de miljörisker som dessa ämnen kan innebära.

(\*\*\*) Med farliga ftalater avses de ftalater som är klassificerade som hälso- eller miljöfarliga eller begränsas i någon lagstiftning.

## **Motivering**

Det finns kunskap om att denna varugrupp kan innehålla flertalet skadliga kemikalier, bland annat de som nämns ovan. De flesta ovan nämnda ämnen är klassificerade som hälso- och miljöfarliga och flera är så kallade CMR- och PBT-ämnen. Kläder och skor är varor som används på eller nära kroppen vilket betyder att sannolikheten är stor för direkt hudkontakt med de skadliga ämnena. Dessa varor används av alla befolkningsgrupper i samhället och omsättningen är hög vilket genererar stora mängder avfall. Det finns även en risk för att ämnen avges från varorna till den yttre miljön både under användning och när de har blivit avfall. Det finns ett antal specifika regler för denna varugrupp, t.ex. DMFu, azofärgämnen och PFOS/PFOA i textil och nickel i smycken. Regler för bly och kadmium i smycken är även att vänta inom kommande år. Övriga ämnen och varor omfattas av den generella bestämmelsen i produktsäkerhetslagen om att alla varor ska vara säkra för människors hälsa. Ämnen i dessa varor som endast innebär miljörisker och inte omfattas av någon specifik regel saknar dock generella regler som kan användas för att vidta åtgärder inom tillsyn. Både analyser och mer systemtillsynsinriktade inspektioner bör vara lämpliga för denna varugrupp. En del ämnen kan testas med hjälp av KemI:s eget instrument medan andra kräver analyser på externa laboratorier. KemI:s tidigare tillsynsprojekt, t.ex. ”Barn och textil”, har visat på att kunskapen inom branschen om kemiska risker med dessa varor är mycket varierande och att behov av tillsyn finns.

### **2.3 Leksaker och andra varor avsedda för barn**

Leksaker är varor som är speciellt riktade till barn och som kan bestå av ett antal olika material och därför också innehålla ett flertal skadliga kemikalier. Även andra varor avsedda för barn, t.ex. barnvagnar och blöjor, kan potentiellt innehålla farliga ämnen. Dessa ämnen kan bland annat finnas i plaster som mjukgörare, stabilisatorer eller färgpigment och som färgämnen i leksaker och textilleksaker.

#### **Förekomst av farliga ämnen**

I KemI:s inkomna tips finns det ett antal som rör varor inom denna kategori. Dessa har rört ftalater i barnvagnar och mjuka plastleksaker samt bly i kriter.

Ämnen som danska och norska myndigheter har tillsynserfarenhet av är ftalater och skadliga metaller, t.ex. bly och krom, i leksaker.

En genomgång av Rapex-databasen visar att de ämnen som har föranlett notifikationer av leksaker framförallt är ftalater i mjuka plastdelar, bly och krom i färg, formaldehyd i träpussel, azofärgämnen i textil samt nitrosaminer i ballonger.

KemI:s egna analyser av leksaker har främst visat på en frekvent förekomst av bly i lödpunkter och kablar i elektriska leksaker. Det finns även analysresultat som visar att bromerade flamskyddsmedel kan finnas i dessa varor.

Externa organisationer har bland annat analyserat bilbarnstolar samt blöjor. I bilbarnstolarna återfanns ämnen som ftalater, bromerade flamskyddsmedel, fenol, organiskt tenn samt formaldehyd<sup>20</sup>. I blöjor har flera flyktiga organiska ämnen (VOC)<sup>21</sup> samt TBT<sup>22</sup> påträffats.

Det finns även en risk för att textilleksaker kan innehålla bromerade flamskyddsmedel.

---

<sup>20</sup> Råd & Rön nr. 5 2011

<sup>21</sup> Anderson RC, Anderson JH, Archives of Environmental Health 1999, vol.54 No5, *Acute Respiratory Effects of Diaper Emissions*

<sup>22</sup> <http://archive.greenpeace.org/pressreleases/toxics/2000may152.html>

Tabell 2. I tabellen visas de varugrupper och varor med ämnen där hälso- och miljörisker kan befaras. I kolumnen längst till höger visas vilken lagstiftning som är aktuell.

Varugrupp	Vara	Ämne	Lagstiftning
Leksaker	Mjuka plastleksaker	Farliga ftalater*	Reach bil XVII
	Kritor	Bly	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen
	Leksaker	Bly	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen
		Krom	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen
		Allergiframkallande ämnen	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen
	Träpussel	Formaldehyd	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen
	Textilleksaker	Azofärgämnen	Reach bil XVII
		Bromerade flamskyddsmedel	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen Vissa i POP-förordningen
	Ballonger	Nitrosaminer	(Produktsäkerhetslagen) Leksakslagen
	Elektriska leksaker	Bly	1998:944 (RoHS-direktivet)
Bromerade flamskyddsmedel		1998:944 (RoHS-direktivet)	
Övriga barnartiklar	Barnvagnar	Farliga ftalater*	Reach bil XVII
	Bilbarnstolar	Farliga ftalater*	Reach bil XVII
		Bromerade flamskyddsmedel	Produktsäkerhetslagen Vissa i POP-förordningen
		Fenol	Produktsäkerhetslagen
		Tennorganiska föreningar	Produktsäkerhetslagen
		Formaldehyd	Produktsäkerhetslagen
	Blöjor	VOC	Produktsäkerhetslagen
		Tennorganiska föreningar	Reach bil XVII

(\*) Med farliga ftalater avses de ftalater som är klassificerade som hälso- eller miljöfarliga eller begränsas i någon lagstiftning.

### Motivering

Det finns många exempel på leksaker och barnavårdsartiklar som har visat sig innehålla skadliga ämnen. Leksaker är den kategori av varor som har anmälts mest på grund av innehåll

av farliga kemiska ämnen i Rapex<sup>23</sup>. Ämnena som är uppräknade ovan är i flesta fall klassificerade som farliga för människors hälsa och i vissa fall även för miljön. Vissa ämnen har en benägenhet att avges från materialet under användning, t.ex. bromerade flamskyddsmedel, och andra kan eventuellt avges senare i avfallsledet. Varugruppen är riktad mot barn som är extra känsliga för påverkan av kemiska ämnen. Barn har också ett beteende som kan innebära att de stoppar varorna i munnen eller har mycket kroppskontakt med varorna, vilket ökar risken för att de kommer i kontakt med farliga ämnen. Leksaker är en varugrupp med stor omsättning och finns i en relativt stor del av hemmen och kan leda till stora mängder avfall. Regler som begränsar kemiska ämnen i leksaker finns i det gamla leksaksdirektivet och kommer att utökas betydligt i och med den nya lagstiftningen. Vissa ämnen, t.ex. vissa ftalater och azofärgämnen, begränsas redan i Reach-förordningen. För de ämnen och varor i denna varugrupp där speciallagstiftning saknas gäller produktsäkerhetslagen med avseende på hälsorisker. Tillsyn av ämnen i leksaker och barnavårdsartiklar kan ske med både stickprov-analyser och systemtillsyn. För vissa ämnen saknas i dagsläget standarder för laboratorietester medan andra ämnen går att screena med KemI:s egen utrustning. Kunskapen om ämnen i dessa varor bedöms variera mycket från företag till företag och det finns ett behov av tillsyn.

## 2.4 Elektriska och elektroniska varor

Det förekommer många elektriska och elektroniska apparater i moderna hem, t.ex. tv-apparater, datorer med tillbehör, köksutrustningar och musikanläggningar. Dessa består av en mängd olika komponenter och material som kan innehålla skadliga ämnen som vissa metaller, mjukgörare och flamskyddsmedel.

### Förekomst av farliga ämnen

De tips som KemI har fått in angående elektriska och elektroniska varor har främst handlat om bly, kvicksilver och nickel.

KemI har utfört analyser av diverse elektriska och elektroniska apparater med avseende på innehåll av bly, kadmium, krom, kvicksilver och flamskyddsmedel. Resultaten från dessa analyser visar att bly är relativt vanligt förekommande och att även bromerade flamskyddsmedel kan utgöra ett problem. Plasthöljen i sladdar till elektriska och elektroniska varor kan dessutom innehålla ftalater.

Tabell 3. I tabellen visas de varugrupper och varor med ämnen där hälso- och miljörisker kan befaras. I kolumnen längst till höger visas vilken lagstiftning som är aktuell.

Varugrupp	Vara	Ämne	Lagstiftning
Elektriska/elektroniska apparater	Hemelektronik	Bly	1998:944 (RoHS-direktivet)
		Bromerade flamskyddsmedel	1998:944 (RoHS-direktivet)
		Kvicksilver	1998:944 (RoHS-direktivet)
	Hemelektronik (ex hörlurar, mobiltelefoner)	Nickel	Reach bil XVII
	Hemelektronik (sladdar)	Farliga ftalater*	Produktsäkerhetslagen

<sup>23</sup> KemI, Tillsyn 4/10, Utveckling av Kemikalieinspektionens varutillsyn med hjälp av Rapex

(\*) Med farliga ftalater avses de ftalater som är klassificerade som hälso- eller miljöfarliga eller begränsas i någon lagstiftning.

### **Motivering**

Analyser av elektriska och elektroniska apparater har visat att dessa varor kan innehålla ett antal skadliga ämnen. Ämnena är bland annat farliga metaller och andra substanser som både är klassade som CMR och PBT. Vissa ämnen, t.ex. bromerade flamskyddsmedel, avges från varorna under användning medan andra främst är ett problem när de i avfallshanteringen kan avges till den yttre miljön. Elektriska och elektroniska apparater finns i stort sett alla hem och det är en stor omsättning av dessa varor vilket leder till mycket avfall. Ett antal metaller samt bromerade flamskyddsmedel regleras i RoHS-direktivet. Övriga ämnen, t.ex. ftalater, skulle kunna täckas in av produktsäkerhetslagen. KemI:s tillsyn av elektriska och elektroniska apparater har hittills mestadels bestått av screeninganalyser av stickprover med ett eget instrument<sup>24</sup> följt av tester på externa laboratorier. Denna form av tillsyn har visat sig lämplig för att påvisa brister och kan även kombineras med mer systeminriktad tillsyn. Branschen består av både stora och små aktörer och kunskapsläget är varierat och behov av tillsyn finns.

## **2.5 Byggvaror och inredning**

Vår inomhusmiljö påverkas mycket av vilka byggvaror som har använts vid byggandet samt vilken inredning som finns. Det kan även finnas möbler som används utomhus vilka innehåller skadliga ämnen. Exempel på byggvaror och inredning är golv, tapet, möbler och inredningstextilier. Dessa kan innehålla ämnen som flyktiga lösningsmedel, mjukgörare, flamskyddsmedel, antimögelmedel och andra ämnen.

### **Förekomst av farliga ämnen**

KemI har fått in en del tips som handlar om möbler. Dessa har gällt förekomst av DMFu och PFOS.

I Rapex-databasen finns ett antal notifikationer som rör möbler innehållande antimögelmedlet DMFu.

Enligt riskbedömare och materialkunniga på KemI kan det även finnas anledning att undersöka förekomsten av bromerade flamskyddsmedel i stoppade möbler, ftalater i vissa typer av utomhusmöbler, plastgolv och tapeter samt formaldehyd i spånskivor. Olika inredningstextilier (gardiner, mattor, bäddtextil, handdukar m.m.) kan även innehålla formaldehyd, nonylfenoletoxilater, azofärgämnen, dispersionsfärger och bromerade flamskyddsmedel. Vissa inredningsdetaljer kan vara gjorda av gummi och riskerar då att innehålla ftalater och PAH. Användningen av biocider i byggvaror kan också vara av intresse vid tillsyn och då kan biocider i bland annat våtrumstapeter, köksbänkar och plastgolv vara aktuella. Ytterligare byggvaror där det kan finnas behov av tillsyn är armatur för vatten (bly och andra metaller), träskyddsbehandlat virke (diverse kemikalier, bl. a. kreosot), plaster som kan innehålla olika skadliga flamskyddsmedel samt isoleringsmaterial som innehåller borsyra.

---

<sup>24</sup> Ett XRF-instrument (X-Ray Fluorescent) som kan detektera grundämnen.

Tabell 4. I tabellen visas de varugrupper och varor med ämnen där hälso- och miljörisker kan befaras. I kolumnen längst till höger visas vilken lagstiftning som är aktuell.

Varugrupp	Vara	Ämne	Lagstiftning
Möbler	Möbler	DMFu	1998:944 (Beslut 2009/257/EG)
	Stoppade möbler	Bromerade flamskyddsmedel	Produktsäkerhetslagen Vissa i POP-förordningen
	Impregnerade möbler	PFOS/PFOA	Reach bil XVII
	Plastmöbler	Farliga ftalater**	Produktsäkerhetslagen
Inredningstextil	Inredningstextil	Formaldehyd	Produktsäkerhetslagen
		Nonylfenoletoxilater	Saknas*
		Azofärgämnen	Reach bil XVII
	Inredningstextil i offentlig miljö	Dispersionsfärger	Produktsäkerhetslagen
Byggvaror	Plastgolv	Farliga ftalater**	Produktsäkerhetslagen
		Biocider	Produktsäkerhetslagen Kommande biocidförordning
		Tennorganiska föreningar	Reach bil XVII
	Våtrumstapeter	Farliga ftalater**	Produktsäkerhetslagen
		Biocider	Produktsäkerhetslagen Kommande biocidförordning
		Tennorganiska föreningar	Reach bil XVII
	Köksbänkar	Biocider	Produktsäkerhetslagen Kommande biocidförordning
	Spånskivor	Formaldehyd	KIFS 2008:2
	Vattenarmatur	Bly och andra metaller	Produktsäkerhetslagen
	Träskyddsbehandlat virke	Träskyddsmedel	Reach bil XVII Produktsäkerhetslagen
	Plaster	Bromerade flamskyddsmedel	Produktsäkerhetslagen Vissa i POP-förordningen
	Isoleringsmaterial	Borsyra	Produktsäkerhetslagen
	Övrig inredning	Gummivaror	Farliga ftalater**
PAH			Produktsäkerhetslagen

(\*)Det saknas generella regler i lagstiftningen som kan användas för att vidta åtgärder i

tillsynen gällande varor som kan utgöra miljörisker men där det inte finns en detaljregel.

(\*\*) Med farliga ftalater avses de ftalater som är klassificerade som hälso- eller miljöfarliga eller begränsas i någon lagstiftning.

### **Motivering**

Inom denna varugrupp finns det flera olika varor där det är risk att skadliga ämnen förekommer. Bland annat har antimögemedel hittats i möbler och det finns även skäl att undersöka förekomsten av andra ämnen. De ämnen som nämns ovan är i de flesta fall klassificerade som hälsofarliga och i vissa fall miljöfarliga. Byggvaror och inredning är varor som utgör stora delar av människors hem och har ofta en längre livslängd vilket innebär att de potentiellt kan avge farliga ämnen under en lång tid. Användningen av vissa varor i denna grupp, t.ex. bäddtextil, innebär också en kroppsnära kontakt. Det finns ett fåtal specifika regler som begränsar ämnen i dessa varor, bland annat för DMFu i möbler, tennorganiska föreningar i golv- och väggbeklädnader samt azofärgämnen i textil. Resterande ämnen som nämns ovan kan istället omfattas av produktsäkerhetslagen när det gäller hälsorisker. KemI:s tillsyn har hittills inte inriktats särskilt mycket mot just dessa varugrupper och kunskapen inom denna bransch bedöms vara mycket varierande. Lämpliga tillsynsmetoder för dessa varor är förmodligen stickprovsanalyser av vissa ämnen och varor samt systemtillsyn.

## **2.6 Övriga varugrupper**

Det finns ett antal sorters varor som inte faller in i de fyra ovan nämnda varugrupperna men där det ändå kan finnas ett behov av tillsyn. Exempel så sådana anges nedan.

### **Förekomst av farliga ämnen**

Några exempel på sådana varor är fiskeutrustning som bland annat Danmark har bedrivit tillsyn på eftersom sänken och andra delar kan innehålla bly. Handtag på verktyg har i KemI:s analyser visat sig kunna innehålla ftalater och PAH. Diverse sportartiklar riskerar att innehålla skadliga ämnen, t.ex. ftalater och PAH i mjukgjorda plaster i träningsredskap. Skadliga ämnen kan även finnas i vissa delar i bilar, t.ex. PAH i bildäck och bromerade flamskyddsmedel i inredningen. Det finns en risk att konstgjorda underlag som bland annat används på lekplatser, ridbanor och som konstgräs innehåller farliga ämnen som PAH, zinkföreningar, ftalater och bromerade flamskyddsmedel. I och med att kunskapen om farliga ämnen i varor successivt ökar kan denna kategori fortsätta att utökas med ämnen och varor.



Tabell 5. I tabellen visas de varugrupper och varor med ämnen där hälso- och miljörisker kan befaras. I kolumnen längst till höger visas vilken lagstiftning som är aktuell.

Varugrupp	Vara	Ämne	Lagstiftning
Fiskeutrustning	Sänken	Bly	Saknas*
Verktyg	Mjukgjorda handtag	Farliga ftalater***	Produktsäkerhetslagen
		PAH	Produktsäkerhetslagen
Sportartiklar	Mjuka träningsredskap	Farliga ftalater***	Produktsäkerhetslagen
		PAH	Produktsäkerhetslagen
Bilar	Bildäck	PAH	Reach bil XVII
	Inredning	Bromerade flamskyddsmedel	Produktsäkerhetslagen Vissa i POP-förordningen
Konstgjorda underlag	Underlag på lekplatser, ridbanor och konstgräs	PAH	Produktsäkerhetslagen**
		Zinkföreningar	
		Farliga ftalater***	
		Bromerade flamskyddsmedel	

(\*)Det saknas generella regler i lagstiftningen som kan användas för att vidta åtgärder i tillsynen gällande varor som kan utgöra miljörisker men där det inte finns en detaljregel.

(\*\*) Produktsäkerhetslagen har en generell regel om att alla varor som sätts på marknaden ska vara säkra. Denna gäller dock endast för hälsorisker och omfattar inte de miljörisker som dessa ämnen kan innebära.

(\*\*\*) Med farliga ftalater avses de ftalater som är klassificerade som hälso- eller miljöfarliga eller begränsas i någon lagstiftning.

### **Motivering**

Dessa varor och ämnen passar inte in i ovanstående varukategorier men det finns ändå anledningar att misstänka att dessa kan innebära risker för människor och miljön. De flesta av ämnena och ämnesgrupperna ovan är klassificerade som hälso- och/eller miljöfarliga och vissa av dem kan avges till omgivningen under användning. Flera av dessa varor, bland annat verktyg, sportartiklar och bilar är sådana som konsumenterna kommer i ständig kontakt med i sin vardag. Av ovan nämnda ämnen och varor är det endast PAH i bildäck som är reglerade, vilket kan försvåra tillsynsmöjligheterna eftersom riskbedömningar kan krävas i de andra fallen.

### 3 Samverkan med kommunerna

KemI:s tillsyn har traditionellt sett inriktats på allmänkemikalier och bekämpningsmedel och vägledningen till kommunerna har följt detta mönster. I och med varutillsynens ökade betydelse behöver även vägledningen till kommunerna kompletteras och utvecklas och nedan föreslås några sådana åtgärder. Förslagen har framkommit i samråd med ett antal kommuner samt SKL.

#### **Förslag**

##### *Samverkansprojekt*

KemI kommer att hålla i samverkansprojekt där kommunerna vägleds och utför inspektioner inom ett visst varuområde. Ett första samverkansprojekt inriktat på varutillsyn inleds under kommande år och därefter bör sådana ske kontinuerligt.

##### *Utbildning*

KemI kommer att inkludera mer varutillsynsrelaterad undervisning i de redan befintliga utbildningsinsatser som myndigheten ger kommuninspektörer. Det kan även bli aktuellt att anordna separata utbildningstillfällen och seminarier som endast fokuserar på frågor som rör varutillsyn.

##### *Extranät och vägledningsmaterial*

KemI:s extranät för kommuninspektörer kommer att utvecklas och inkludera mer vägledning om varutillsyn samt funktioner som underlättar kommunikation mellan tillsynsmyndigheterna. Vägledningsmaterial inriktat på varutillsyn kommer att tas fram till kommunerna och finnas tillgängligt på hemsidan och delvis som trycksaker.

#### 3.1 Samverkansprojekt

En enkätundersökning<sup>25</sup> visade att den samverkansform som flest kommuner anser önskvärd är samverkansprojekt. KemI har tidigare genomfört samverkansprojekt gällande allmänkemikalier och bekämpningsmedel med kommunerna och erfarenheterna från dessa är positiva. I ett sådant projekt väljs ett regelområde för kontroll där kommunerna har tillsynsansvar och kommunerna inbjuds att delta. KemI arrangerar utbildning av kommuninspektörer och tar fram vägledningsmaterial så som informationsmaterial och checklistor för inspektioner. Kommuninspektörerna utför ett antal inspektioner enligt dessa instruktioner i sina kommuner och rapporterar in resultatet till KemI som sammanställer det. KemI kan även gå vidare med egna inspektioner där det anses nödvändigt. Under projektets gång har kommuninspektörerna tillgång till ett extranät där vägledning och möjlighet att ställa frågor finns som stöd under inspektionerna.

Område för ett samverkansprojekt gällande varutillsyn bör väljas med omsorg. Ett krav är att både KemI och kommunerna har tillsyn över reglerna på området och att det finns lämpliga objekt i många kommuner. Exempel på regelområden med specifika varuregler som skulle kunna vara lämpliga är begränsningarna i bilaga XVII i Reach-förordningen (bl. a. ftalater i leksaker och barnavårdsartiklar, nickel i smycken och PFOS i tyger) och reglerna för elektriska och elektroniska varor i RoHS-direktivet. Dessa regler omfattar många av de

<sup>25</sup> En enkät skickades ut till samtliga kommuner med frågor angående önskade samverkansformer och deras varutillsyn.

varugrupper som prioriteras i kapitel 2, framför allt leksaker, elektriska och elektroniska varor samt kläder och smycken. Det finns även ett antal områden där KemI och kommunerna har delat tillsynsansvar, se avsnittet om lagstiftning under 1.2 Bakgrund.

En lämplig inspektionsmetod är tillsynsbesök där företagets rutiner och egenkontroll för att kontrollera innehållet av kemiska ämnen i varorna diskuteras. Detta kan även kompletteras med stickprover som analyseras med avseende på specifika ämnen. KemI:s erfarenheter är att kontroll av rutiner i många fall inte överensstämmer med regelefterlevnaden när varorna testas och stickprovsanalyser kan därför vara ett kraftfullt verktyg.

För att göra ett genomtänkt urval av tillsynsobjekt i ett samverkansprojekt kan kommunikation med branschorganisationer vara användbart. Dessa har kännedom om strukturen inom branschen och kan även hjälpa till med informationsutskick om projektet till den aktuella branschen. Vid inspektioner av koncernföretag med flera butiker med samma sortiment i flera delar av landet bör tillsynen riktas mot huvudkontoret så att dubbla tillsynsbesök hos samma företag undviks. I kommunerna kan det även finnas lokala branschföreningar som kan hjälpa till med att hitta de företag som kan bli tillsynsobjekt i ett sådant projekt. Eftersom många av varuföretagen troligen tidigare inte har fått tillsyn är det extra viktigt med tydlig information om projektet och tillsynsavgifter innan besöket.

I ett samverkansprojekt som inkluderar provtagning och analyser av varor aktualiseras frågan om varuprover. Enligt miljötillsynsförordningen har KemI rätt att ta prover kostnadsfritt och debitera analyskostnaderna till företagen medan kommunerna inte har dessa befogenheter. Det finns flera lösningar på detta problem. En vore att KemI bekostar kommunernas inköp samt analyser eller att kommunerna själv bekostar varuinköpen medan KemI ansvarar för analyserna.

Samverkansprojekt inriktade på varutillsyn bör ske kontinuerligt för att fortsätta utöva en effektiv varutillsyn i hela landet och för att upprätthålla kompetensen hos kommunerna. Ett första projekt kommer att läggas in i KemI:s tillsynsvägledningsplan för 2012-2014 och därefter återkommer samverkansprojekt inriktade på varutillsyn kontinuerligt. Det bör dock tas hänsyn till att KemI kommer att bedriva samverkansprojekt med kommunerna inom andra områden så som allmänkemikalier och bekämpningsmedel. Samverkansprojekten bör inte bedrivas för ofta om kommunernas resurser ska tillåta dem att delta i alla projekt.

### **3.2 KemI:s utbildningsinsatser**

KemI håller i flera utbildnings- och seminarietillfällen för kommunala inspektörer, bland annat en kurs i kemikalietillsyn som ges i samarbete med Umeå universitet. Dessa utbildningar och seminarier har i stor utsträckning avspeglat KemI:s tillsyn av allmänkemikalier och bekämpningsmedel. I och med att problemen med kemikalier i varor får större uppmärksamhet hos bland annat politiker och media och att varutillsynen får mer resurser bör dessa utbildningstillfällen även inkludera varutillsyn. Varutillsyn bör därför inkluderas i de seminarier och utbildningar som planeras. Alternativt kan separata utbildningstillfällen för varutillsyn anordnas för intresserade kommuner.

Som ytterligare en del av KemI:s tillsynsvägledning om varutillsyn kan seminarier anordnas där vissa aktuella frågor som rör varutillsyn diskuteras. Dessa skulle kunna handla om mer övergripande frågor och fler berörda deltagare, så som länsstyrelserna och andra myndigheter, skulle ges möjlighet att delta. Detta skulle vara ett öppet forum för diskussion snarare än ett utbildningstillfälle.

### **3.3 Övrig vägledning**

#### ***Extranät***

I dagsläget har KemI ett extranät som kommuninspektörer kan nå via inloggning. Hittills har detta använts för vägledning och rapportering i samband med samverkansprojekt. Det planeras en utvidgning av extranätet så att det får fler funktioner, t.ex. ett diskussionsforum. Extranätet kan även användas permanent och innehålla mer allmän information som kan vara till användning för inspektörer. En del av denna information skulle då vara inriktad på varutillsyn.

Extranätet blir på så sätt en riktad kanal mellan KemI och kommuninspektörer som bland annat kan användas till informationsmaterial, möjlighet att ställa frågor och diskutera samt anmälan till utbildningar. Det kommer även att finnas en funktion där kommunerna enkelt kan tipsa KemI om företag som de misstänker inte uppfyller kemikalielagstiftningen men som ligger utanför deras tillsynsansvar.

#### ***Vägledningsmaterial***

Vägledningsmaterial till kommunerna kommer att tas fram i samband med samverkansprojekt. Dessa kommer dock troligen vara inriktade på specifika regelområden och det kan finnas ett behov av ett bredare vägledningsmaterial. I vägledningmaterialet kommer tillsynsansvar att tydliggöras samt handledning för olika typer av inspektioner, t.ex. varutillsyn i butik, beskrivas. Vägledningsmaterial kommer att finnas både på KemI:s hemsida och som trycksaker.

## 4 Arbetsformer för varutillsyn

Varutillsynen har hittills bedrivits i begränsad omfattning vilket har lett till att metoderna är relativt outvecklade. När tillsynen av varor får mer resurser och ökar i omfattning krävs förutom prioritering av varugrupper och samverkan med kommuner att arbetsformerna ses över och utvecklas. Exempel på hur detta kan ske inom några olika områden ges nedan.

### **Förslag**

#### *Översyn av varuprovsförfarandet*

KemI föreslår att regeringen bör låta utföra en kartläggning av lagstiftningen som rör möjligheter att ta varuprover för olika marknadskontrollmyndigheter. Denna bör inkludera vad som är särskilda skäl för att slippa kostnad för varuprov respektive undersökning, t.ex. vem som ska stå för kostnader för dyra varor och höga analyskostnader.

#### *Verka för ökad tillsynssamverkan inom EU*

Sverige bör verka för att det skapas ett sekretariat inom EU, med Reach Forum som förebild, som ger stöd och resurser för långsiktig tillsynssamverkan om kemikalier i varor där tillsynsmyndigheter från alla medlemsstater måste medverka.

### 4.1 Varuprover

I flera regelverk, bl.a. miljötillsynsförordningen (SFS 2011:13 1 kap. 25 §) ges KemI rätt att ta ut varuprover för tillsyn. Det finns även stöd i lagstiftningen för att företag ska stå för de kostnader som uppkommer i samband med undersökning och analys av varuprover inom tillsynen. Dessa möjligheter har hittills inte utnyttjats av KemI utan myndigheten har stått för kostnader både för inköp och för analys.

KemI har undersökt de administrativa möjligheterna för att låta företag stå för dessa kostnader och har inlett ett samarbete med andra myndigheter via Marknadskontrollrådet<sup>26</sup>. Detta samarbete har visat på skillnader mellan olika myndigheters lagstiftningar och arbetssätt och det gjordes en överenskommelse om att denna fråga måste lyftas. Samarbetet visade att vissa myndigheter själva står för alla kostnader i samband med inköp och undersökning av varuprover, medan andra låter företagen stå för dessa kostnader, dock i de flesta fall när något fel på produkten har hittats. En del myndigheter, t.ex. Post- och telestyrelsen (PTS), kan låta företagen ersätta höga provningskostnader när brister upptäcks hos varor medan andra myndigheter är mer försiktiga med dyra provningar. Vissa myndigheter, t.ex. KemI och Arbetsmiljöverket, har stöd i lagstiftningen för att kunna ta ut varuprover men har inte använt denna möjlighet än. Boverket har rätt att få tillgång till produkter för kontroll men saknar lagstöd till att ta ut ersättning för inköp och undersökning av varuprover. En tabell som ger en översikt över de sju deltagande marknadskontrollmyndigheternas förutsättningar och praxis gällande varuprover finns i bilaga 4.

Marknadskontrollförordningens (765/2008/EG) bestämmelser om varuprover gäller för samtliga marknadskontrollmyndigheter men dessa har i flera fall även sektorslagstiftning som reglerar möjligheter till varuprover och som kan skilja sig från EU-förordningen. Ett företag kan komma i kontakt med flera marknadskontrollmyndigheter och det är därför olämpligt att myndigheterna har olika befogenheter gällande varuprover och undersökningar. En harmoni-

<sup>26</sup> Marknadskontrollrådet är ett nationellt samordningsorgan för frågor om marknadskontroll där marknadskontrollmyndigheter, Tullverket och Kommerskollegium finns representerade.

sering av myndigheternas möjligheter och arbetssätt gällande varuprover anses därför nödvändigt.

Enligt 26 kap. 22 b § 2 miljöbalken skall den som har lämnat ett prov ha rätt till ersättning för kostnader av provtagning och undersökning av provet, om det finns särskilda skäl för det. I regeringens proposition om kemikalietillsyn (Prop. 2009/10:167) beskrivs vad särskilda skäl kan vara. Vid inköp kan sådana skäl vara att en vara är särskilt dyr eller att fler prov än normalt har tagits och vid undersökning kan det vara att varan uppfyller lagstiftningen eller att analyskostnaderna uppgår till höga belopp. KemI:s stickprovsanalyser har tidigare, på grund av resursskäl, mestadels fokuserat på billigare varor där analyskostnaderna inte har varit alltför höga. Enligt propositionen ovan bör företag som har dyra varor eller där analyskostnaderna blir höga inte behöva stå för dessa utgifter. Resultatet riskerar då bli att tillsynen även i fortsättningen undviker dyra varor och ämnen som kräver dyra analyser. För de varor som utpekats som prioriterade för varutillsynen i kapitel 2 skulle dyra varor, bl.a. viss hemelektronik, och vissa ämnen, t.ex. perfluorerade ämnen, bli svåra att utöva tillsyn över på grund av höga kostnader. Istället skulle tillsyn av billigare varor, t.ex. leksaker, och billiga analyser, exempelvis av tungmetaller, ske i större utsträckning. Detta skulle leda till en snedvriden konkurrens som beror på tillsynsmyndigheternas resurser.

Alternativ kan vara att KemI får mer pengar som avsätts för inköp och analyser av varor eller att företag även betalar vid höga kostnader. Beroende på hur dessa kostnader fördelas leder det till olika konsekvenser för tillsynsmyndigheter och företag. KemI har inte kunnat ta ställning till dessa handlingsalternativ inom ramen för regeringsuppdraget och bedömer det som nödvändigt att utreda alternativen ytterligare innan vidare praxis bestäms.

KemI föreslår att regeringen bör låta utföra en kartläggning av lagstiftningen som rör olika marknadskontrollmyndigheters möjligheter att ta varuprover. De olika marknadskontrollmyndigheterna sorterar under olika departement och det är därför viktigt att en samordning sker på departementsnivå. Denna bör inkludera vad som är särskilda skäl för att slippa kostnad för varuprover respektive undersökning, t.ex. vem som ska stå för kostnader för dyra varor och höga analyskostnader.

## 4.2 Samverkan inom EU

Merparten av den lagstiftning som rör kemikalier i varor är harmoniserad i EU och varor rör sig fritt inom unionen. Medlemsstaterna bestämmer dock i allmänhet själva över sin tillsyn och kan endast rikta sig till företag inom det egna landet. Importerande företag finns ofta i ett EU-land och distribuerar sedan varorna till företag i andra länder och ibland även direkt till konsument via t.ex. e-handel. För en nationell tillsynsmyndighet går det då inte att vidta åtgärder mot den utländske importören utan endast mot företaget i det egna landet. I dagsläget har tillsynsmyndigheter möjligheten att informera sina kollegor i andra länder men detta sker på frivillig basis utan att ett system för det finns. Tillsynssamverkan mellan länder skulle dessutom undvika dubbelarbete samt få större genomslag.

Det finns ett flertal EU-gemensamma nätverk där tillsynssamverkan gällande varor sker i dagsläget. Exempel på sådana är ett EU-gemensamt nätverk för tillsyn av RoHS-direktivet samt ProSafe<sup>27</sup> som syftar till samverkan av tillsynen över produktreglerna. Inom det nordiska samarbetet under NKG<sup>28</sup> drivs det periodvis gemensamma tillsynsprojekt. Dessa har hittills

---

<sup>27</sup> Product Safety Enforcement in Europe (ProSafe) är en organisation som arbetar för att underlätta och öka marknadskontrollen avseende produktsäkerheten i EU.

<sup>28</sup> Nordiska kemikaliegruppens (NKG) består av medlemmar från de nordiska kemikaliemyndigheterna och arbetar för samordning av de nordiska ländernas kemikaliearbete.

inte varit inriktade på varor men diskussioner har förts om att det kan finnas sådana projekt framöver. Via Reach Forum<sup>29</sup> samordnas delar av den tillsyn som kopplar till Reach-lagstiftningen, men denna har hittills inte handlat om varor i större utsträckning utan har fokuserat på kemiska produkter. I dagsläget finns det inga forum för tillsyn av varor som medlemsstaterna måste delta i, så som Reach Forum för kemiska produkter, utan deltagandet sker frivilligt. I KemI:s Strategi om kemikalier i varor<sup>30</sup> föreslås att Sverige bör verka för ökad formaliserad tillsynssamverkan gällande kemikalier i varor inom EU och att Reach Forum kan användas som förebild. En sådan tillsynssamverkan skulle göra att frågorna prioriterades högre inom samtliga länder och att kommunikationen mellan myndigheterna skulle förbättras. Dessutom skulle gemensamma projekt kunna bedrivas som skulle få ett större genomslag jämfört med när enskilda länder har egna projekt.

### 4.3 Samverkan med andra myndigheter

Det finns ett flertal andra marknadskontrollmyndigheter vars tillsynsområden gränsar till KemI:s tillsynsansvar gällande varor. Genom att välja ut en varugrupp som KemI och en eller flera myndigheter har tillsyn över kan flera aspekter kontrolleras. Exempel på en sådan varugrupp är leksaker där Konsumentverket har ansvar för mekaniska risker och Elsäkerhetsverket kontrollerar elsäkerheten hos elektriska leksaker. Andra myndigheter vars tillsynsområde omfattar samma varor som KemI har tillsyn över är Boverket som kontrollerar vissa byggvaror och Arbetsmiljöverket som har tillsyn över viss personlig skyddsutrustning. KemI har tidigare samverkat med andra myndigheter gällande allmätkemikalier och bekämpningsmedel, bl. a. Arbetsmiljöverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. KemI avser att öka samverkan med andra myndigheter vars tillsynsansvar omfattar de varugrupper där KemI har ansvar för att kontrollera kemiska risker.

Samverkan mellan marknadskontrollmyndigheter och tullmyndigheter har diskuterats inom både inom Sverige och EU. Det svenska Tullverket har möjlighet att på begäran av en annan marknadskontrollmyndighet stoppa importerade produkter vid gränsen för att sedan låta marknadskontrollmyndigheten besluta om åtgärder behöver vidtas<sup>31</sup>. På detta vis kan varor kontrolleras redan innan de ha nått marknaden och konsumenterna. Tullverket kan även lämna ut information om export och import till marknadskontrollmyndigheter. Detta kan vara ett verktyg för KemI att få uppgifter om importerande företag och deras varor som kan användas för t.ex. val av tillsynsobjekt. KemI kommer att fortsätta undersöka möjligheterna för att använda Tullverkets uppgifter vid tillsynen av varor.

### 4.4 Samarbete med branschföreningar

Inom de flesta varubranscher finns ett flertal branschföreningar som företag kan gå med i. Branschföreningar arbetar med att bevaka medlemsföretagens intressen samt ge råd och stöd inom olika områden. Branschföreningar har en god kännedom om den egna branschens struktur och medlemmar. Mycket av denna kunskap skulle kunna tas till vara mer i arbetet med tillsyn av varor. Innan ett projekt inleds kan KemI kontakta branschföreningar inom projektområdet för att hämta information om hur marknaden och dess aktörer ser ut. De kan dessutom förmedla kontakter och hjälpa till med utskick av informationsmaterial.

---

<sup>29</sup> Reach (EG förordning 1907/2006) föreskriver att det ska finnas ett Forum för informationsutbyte om tillsyn och att alla medlemsstater måste vara representerade där. Reach Forum är inrättat vid Echa (Europeiska kemikaliemyndigheten) och har formella uppgifter.

<sup>30</sup> Kemikalieinspektionen, Rapport nr 3/11, *Kemikalier i varor – strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen*

<sup>31</sup> Tullverket Faktablad april 2010 *Produktsäkerhet*

KemI kan även delta i branschorganisationers aktiviteter för att informera om varutillsynen. KemI kan till exempel delta på mässor och hålla föredrag, bidra med information till branschtidningar och anordna seminarier där branschspecifika frågor diskuteras. För närvarande har branschdialoger inletts inom vissa områden som en del av arbetet med ”Handlingsplan för en giftfri vardag”. Tillsynsavdelningen deltar i de pågående dialogerna genom att informera om varutillsynen och har för avseende att delta i kommande branschdialoger som rör varor.

#### 4.5 Information till konsumenter

De resultat som varutillsynen ger är ofta av intresse för konsumenter. I dagsläget kommuniceras dessa via information på KemI:s hemsida samt genom nyhetsbrev. Viss information når även konsumenter genom media som rapporterar om varutillsynens resultat. KemI:s hemsida är dock i dagsläget främst riktad till företag och andra berörda som redan har viss kunskap i sakfrågorna. I nuläget pågår en planering inför kommande informationsinsatser med anledning av ”Handlingsplan för en giftfri vardag”. I en sådan informationsinsats skulle även varutillsynens resultat kunna lyftas fram mer och anpassas efter målgruppen konsumenter. En sådan informationsinsats kan också koppla till fler externa platser, t.ex. Konsumentverkets hemsida, så att fler konsumenter hittar informationen. Marknadskontrollrådet har också en hemsida<sup>32</sup> där marknadskontrollmyndigheter får presentera sina tillsynsresultat vilket skulle kunna utnyttjas i större utsträckning.

#### 4.6 Nya tillsynsområden

Den ökande handeln av varor via Internet innebär att det finns ett antal varuföretag som inte tillhör KemI:s traditionella tillsynsobjekt. Tillsynsområdena behöver därför anpassas efter denna handel. En utmaning för denna tillsyn är att Internethandel förenklar köp av varor från företag utomlands, vilka inte täcks av den nationella tillsynen. Det kan dessutom vara svårt att få fram vilket företag som ligger bakom en hemsida med försäljning. Försäljning och annonsering kan även ske via auktions- eller köp och säljsidor. Inom CLEEN-nätverket<sup>33</sup> pågår under 2011 ett projekt som inriktar sig på internetförsäljning av kemiska produkter och bekämpningsmedel och som KemI deltar i. I detta projekt har vissa svårigheter stötts på, bl.a. att produkter som köps från en till synes svensk hemsida och leverantör levereras direkt från utlandet till köparen. Flera av dessa erfarenheter kan tas till vara och även användas inom varutillsyn när den omfattar internethandel.

Ytterligare ett exempel på en grupp företag som säljer varor men som KemI:s tillsyn tidigare inte har fokuserat på är försäljare på marknader och festivaler. Det kan uppstå problem med kvitton vid inköp och att spåra företaget, men enligt uppgift från TOMER<sup>34</sup> ska marknadsarrangörer ha förteckningar över försäljare som kan underlätta tillsynen. Exempel på varugrupper som troligen förekommer i stor omfattning på marknader och festivaler är smycken, kläder och leksaker. KemI kommer under kommande år att ha tillsynsprojekt inriktade på försäljning av detta slag.

#### 4.7 Uppföljning

Ny kunskap och en föränderlig marknad innebär att kriterierna för prioritering av varugrupper kan behöva revideras. Även bland de varugrupper som prioriteras idag kan det finnas behov av att lägga till eller plocka bort nya allt eftersom marknaden förändras. Även tillsynen av

<sup>32</sup> [www.marknadskontroll.se](http://www.marknadskontroll.se)

<sup>33</sup> CLEEN – Chemical Legislation European Enforcement Network

<sup>34</sup> Torg- och Marknadshandlarnas Ekonomiska Riksförening



dessa varugrupper bör utvärderas. Samverkansformerna mellan KemI och kommunerna behöver ses över när dessa har prövats. Speciellt samverkansprojektet med kommunerna kommer att kräva en djupare uppföljning inför framtida liknande projekt. I vissa delar av denna uppföljning kan branschföreningar bjudas in, t.ex. när ett samverkansprojekt har utförts med kommunerna. Även övriga arbetsmetoder kommer att behöva revideras i och med att erfarenheten från varutillsyn ökar. KemI avser att ha en strategi för tillsynen av varor som revideras vart tredje år när ny kunskap och erfarenheter har erhållits.

## 5 Förslag och konsekvensanalys

I detta kapitel utreds konsekvenserna av de förslag som formuleras i kapitel 2 och 3. KemI bedömer inte konsekvenserna av förslagen i kapitel 4 som betydande förrän de bearbetats och konkretiserats ytterligare och därför beskrivs dessa konsekvenser endast kortfattat. Konsekvensanalysen är uppdelad i tre underavsnitt. De förslag som presenteras i denna rapport innebär inga nya regler. Konsekvensanalysen följer ändå förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning så långt det är möjligt.

I regeringsuppdraget står det att förslagen ska utformas så att varutillsynen är effektiv för samhället och inte orsakar onödiga kostnader för företagen. Konsekvensanalysen har tagits fram med målsättning att klargöra om och hur rapportens förslag faktiskt bidrar till effektivare tillsyn. I rapporten *Effektivare kemikalietillsyn*<sup>35</sup>, som skrevs på uppdrag av KemI, tolkades effektivitetsbegreppet som att *(kostnads)effektiviteten i inspektionsarbete definieras som uppnådd förbättring i regelefterlevnad, räknat per insatt myndighetsresurs*. Den typ av effektivitet som omnämns i regeringsuppdraget kan närmast tolkas som en bredare form av kostnadseffektivitet, där den totala effekten per satsad krona maximeras för samhället i sin helhet. Det är alltså inte bara KemI:s och kommunernas kostnader som avses utan även samhällets och särskilt företagens kostnader.

Det finns få empiriska studier som behandlar resultat och effektivitet av olika former av tillsyn<sup>36</sup>. Detta gäller i synnerhet för varutillsynen eftersom det där finns betydligt färre regler och tillsynen har mindre erfarenhet jämfört med tillsyn av allmänkemikalier och bekämpningsmedel. Viss forskning bedrivs just nu på området, t.ex. inom projektet Effektiv miljötillsyn<sup>37</sup>, där målet är att bl.a. utveckla system för att mäta effekterna av inspektioner och tillsyn. Mycket få studier har gjorts med fokus på tillsyn av kemikalier, men KemI har bl.a. som svar på tidigare regeringsuppdrag tagit fram rapporter som behandlar frågan. En nyligen publicerad norsk rapport<sup>38</sup> ger vissa slutsatser och indikationer som kan vara av intresse även för diskussioner om tillsynens effekter i Sverige (se fotnot för kort sammanfattning av slutsatserna i rapporten).

### 5.1 Prioritering av varugrupper och branscher

#### **Problemformulering**

I rapportens inledning görs en utförlig problembeskrivning. För konsekvensanalys gällande prioritering av varugrupper och branscher kan problemet sammanfattas enligt följande.

- Människor och miljö blir utsatta för farliga ämnen i varor vilket kan ha negativa effekter på människors hälsa och miljön. Många olika kemiska ämnen används i varor och

<sup>35</sup> *Effektivare kemikalietillsyn*, 2007, KTH, Alexandra Stewart, Christina Rudén, Sven-Ove Hansson.

<sup>36</sup> *Komplex tillsynsverksamhet och resultatmätt*, 2008, Tillsynsforum, Nordin, D.

<sup>37</sup> Effektiv miljötillsyn (EMT) är ett forskningsprogram finansierat av Naturvårdsverket som pågår 2009-2012.

<sup>38</sup> *Effekter av Klifs tillsyn – Resultater fra produktkontrollen 2007-2010*, 2011, Rapporter 18/2011, SSB Norge, Telle, K. Studiens slutsatser var i korthet: Att tillsynen har en individualpreventiv effekt på 40% vid brevkontroll och 70% vid besökskontroll, d.v.s. att en kontroll av en importör minskar importörens sannolikhet att visa regelavvikelse nästa år med 40 eller 70 procent beroende på kontrollform. Att besökskontroll upptäcker fler avvikelser än mindre grundlig kontroll per brev, sett till kostnad per upptäckt avvikelse är dock de båda kontrollformerna jämförbara. Att inga tecken finns på att varning/förhandsbesked om höjd kontrollfrekvens påverkar regelefterlevnaden, d.v.s. resultaten ger inte stöd för att hävda någon allmän effekt hos andra företag än de som inspekteras.

konsumtionen av varor ökar vilket i sin tur ökar spridningen av och potentiellt utsattheten för skadliga kemikalier.

- Varutillsynen är relativt outvecklad (jämfört med tillsyn av allmänkemikalier och bekämpningsmedel) och flera faktorer, t.ex. det stora antalet varuföretag och avsaknad av tydliga och beprövade regler, gör tillsynen komplicerad och resurskrävande. I KemI:s tillsynsplan för 2011<sup>39</sup> redovisas en analys av resursbehovet för KemI:s varutillsyn. Enligt den grova uppskattningen skulle över 80 tjänster behövas för tillsyn över de ca 30 000 företag som bedöms beröras av regler om ämnen i varor. För år 2011 har KemI avsatt 4,5 tjänster för varutillsynen.
- Prioriteringar behövs inom varutillsynen för att säkerställa en varutillsyn som är effektiv för samhället och inte orsakar onödiga kostnader för företagen.

### **Nollalternativet**

Konsumtionen av varor kommer sannolikt att fortsätta öka under kommande år och importen kommer troligen också att öka. Enligt en rapport<sup>40</sup> från Naturvårdsverket och KemI 2010 har importen av textilier, vilka domineras av kläder, ökat från cirka 25 kg/person år 1995 till cirka 35 kg/person år 2008. Under samma period fördubblades importen av olika typer av elektronik. En stor del av importen kommer numera från Kina. Bristen på kunskap gör det dock svårt att bedöma vilken kemikaliepåverkan den växande svenska konsumtionen av varor ger upphov till. Det går i vissa fall att grovt beräkna mängden av kemikalier i vissa konsumtionsvaror, men detta säger inget om vilken fara som människor utsätts för. Sammantaget går det därför inte att säga med säkerhet om utsattheten för människor och miljö kommer öka eller minska under kommande år, även om det finns indikationer på en ökning.

Ett rimligt antagande är att regler för specifika grupper av farliga ämnen i varor kommer att utvecklas successivt framöver, bl.a. som en följd av begränsningsförslag inom Reach-förordningen. Kraven på myndigheter och företag kommer därmed att öka men troligen ge varierande genomslag hos olika företag beroende på ett antal faktorer. Enligt tidigare erfarenheter är generell drivkrafterna som stimulerar ett aktivt substitutions- och produktvalsarbete i företagen svaga och otydliga<sup>41</sup>. I frånvaro av tydliga prioriteringar blir KemI:s arbete med varutillsyn svårare att planera och effekten av genomförda inspektioner blir troligen inte optimal sett utifrån använda resurser. Avsaknaden av prioriteringar kan innebära att ökade resurser inom varutillsynen inte ger motsvarande ökning i antal inspektioner och deras effekt, och därmed ge liten riskminskning för människors hälsa och miljön.

För företagen kan frånvaro av prioriteringar inom varutillsynen innebära fortsatt orättvisa konkurrensvillkor särskilt inom branscher med stora variationer i kunskaps- och ambitionsnivå och därmed låg regelefterlevnad. De administrativa kostnaderna för företagen kan komma att öka, under antagande att KemI utför fler inspektioner (som en följd av ökade resurser) och att inga direkta effektiviseringar i t.ex. tidsåtgång per inspektion kommer ske.

---

<sup>39</sup> *KemI:s tillsynsplan 2011*, KemI PM Tillsyn 2/11

<sup>40</sup> *Den svenska konsumtionens globala miljöpåverkan*, 2010. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen.

<sup>41</sup> *Att arbeta med produktval i praktiken*, 2008, KemI rapport 2/08

## **Alternativa lösningar**

I regeringsuppdraget står att KemI ska ange de varugrupper och branscher som bör prioriteras i varutillsynen, vilket begränsar de alternativa lösningarna till att just göra prioritering. Det finns ett mycket stort antal branscher, varugrupper och däri ingående varor som potentiellt sett skulle kunna prioriteras inom varutillsynen. Utgångspunkten för de prioriteringar som föreslås i denna rapport har främst varit KemI:s Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014<sup>42</sup> och KemI:s strategi om kemikalier i varor<sup>43</sup>, vilket ger en avgränsning för vilka alternativ som undersökts närmare. I avsnitten 2.2-2.6 redogörs för ett antal olika typer av varor och däri ingående ämnen som utgör möjliga alternativ att prioritera inom varutillsynen inom givna ramar.

Prioriteringskriterierna som anges i avsnitt 2.1 syftar till att sortera ut varor där potentialen troligen är som störst att minska risken för att människor i sin vardag utsätts för farliga kemikalier från varor. Kriterierna omfattar faktorer som påverkar hur människor och miljö exponeras för ämnen i varor, hur farliga ämnen är samt möjligheterna att utöva tillsyn. Kriterierna skulle potentiellt också kunna omfatta ytterligare faktorer som berör varutillsynens förväntade effekter i form av t.ex. regelefterlevnad (se ovan angående begreppet ”effektiv tillsyn”). Till exempel skulle information och erfarenheter om huruvida en bransch eller ett företag kan förväntas reagera på tillsyn kunna vägas in i prioriteringen. Tyvärr saknas idag bra underlag i form av databaser, utvärderingar av gjord tillsyn m.m. som skulle kunna ligga till grund för utformning av sådana kriterier och urval utifrån dessa. En möjlighet är att på sikt komplettera kriterierna när underlaget har förbättras.

## **Förslag till prioritering av varugrupper**

KemI:s varutillsyn bör fokuseras på varor inom de fyra kategorierna kläder, skor och accessoarer, leksaker och andra varor för barn, elektriska och elektroniska varor samt byggvaror och inredning. Exempel på varor som kan innehålla farliga ämnen och där det bedöms finnas ett behov av tillsyn inom de olika kategorierna anges i avsnitt 2.2 till 2.5. Dessutom har ett antal varor identifierats som inte passar in i ovan nämnda kategorier men där tillsyn ändå har bedömts vara nödvändigt. Dessa beskrivs i avsnitt 2.6.

Prioriteringen av varugrupper utgår från de kriterier som anges i avsnitt 2.1. Med dessa som utgångspunkt bör prioriteringen av varugrupper revideras allt eftersom mer erfarenhet erhålls och marknaden förändras.

## **Berörda**

De som berörs av förslagen om prioriteringar i varutillsynen är i första hand KemI, företag som tillverkar, importerar eller återförsäljer/distribuerar prioriterade varor, samt varukonsumenter. Nedan beskrivs närmare vilka som kan förväntas bli berörda av förslagen, med betoning på företag inom relevanta branscher. Beskrivningen är liksom avsnitten 2.2-2.6 indelad efter vilka varugrupper som står i fokus.

## **Kläder, skor och accessoarer**

Ett passande benämning på den bransch som är närmast berörd av varutillsyn på kläder, skor och accessoarer är troligen den s.k. ”beklädnadsbranschen”, vilket avser tillverkning samt parti- och detaljhandel med kläder och skor och även inkluderar parti- och detaljhandel för sport- och

<sup>42</sup> Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014 Skydda barnen bättre, 2011. Kemikalieinspektionen.

<sup>43</sup> Kemikalieinspektionen, Rapport nr 3/11, Kemikalier i varor – strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen

fritidsartiklar (väskor och accessoarer inkluderas dock inte). Benämningen är hämtad från Svenskt Näringslivs rapport<sup>44</sup> om Svenskt konkurrensindex där konkurrenssituationen inom bl.a. beklädnadsbranschen beskrivs baserat på framförallt statistik från SCB. Enligt nämnda rapport från 2003 uppgick handeln med kläder och skor då till ca 60 miljarder kr brutto per år. Vidare fanns ca 10 000 företag, 6 200 butiker (exklusive väskor) och totalt knappt 30 000 anställda inom branschen. Enligt Svenskt Näringsliv har den svenska textil- och konfektionsindustrin genomgått stora förändringar under senare årtionden, som en följd av ökande internationalisering av handel och tillverkning. Den produktion som numera finns kvar i Sverige är vanligen nischad, framförallt mot tillverkning av inredningstextilier, samt teknik- och industritextilier. En liknande utveckling har skett för skor. De verksamheter som numera dominerar är design, produktutveckling, logistik och marknadsföring. Svenskt Näringsliv beskriver beklädnadsbranschen totalt sett som präglad av hård kommersiell konkurrens. De tio största modedetaljisterna stod för ca 37 procent av den totala klädkonsumtionen 2001, postorderföretagens omsättning utgjorde ca 6 procent. Sportbutikerna har successivt ökat sin andel av marknaden och utgjorde 2001 drygt 10 procent av omsättningen i branschen.

### Leksaker och andra varor avsedda för barn

I Regeringens proposition Ny lag om leksakers säkerhet<sup>45</sup> redogörs för vilka aktörer som troligen skulle beröras av införandet av det fullharmoniserande direktivet om leksakers säkerhet i Sverige. De berörda aktörerna enligt propositionen bedöms vara aktuella även för förslagen om prioriteringar inom tillsynen av kemikalier i varor i avsnitt 2.3. I propositionen redovisas bl.a. följande uppgifter:

- Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) fanns år 2007 totalt 276 företag i Sverige under rubriken "Industri för spel och leksaker" (vilket närmast kan tolkas som begreppet *tillverkare* som används i denna rapport). Dessa företag hade sammanlagt 331 anställda och 553 miljoner kronor i årlig omsättning.
- Detaljhandeln (vilket närmast kan tolkas som begreppet *återförsäljare* som används i denna rapport) bedöms ha den största omsättningen inom leksaksbranschen. Värdet av sålda leksaker uppgick under 2008 till närmare 3,8 miljarder kronor. Enligt MM Partners databas (som använts som underlag för konsekvensanalysen i propositionen) finns ca 462 detaljhandelsföretag som tillhandahåller leksaker. En stor del av marknaden utgörs av de största kedjorna, både leksaksvaruhus (t.ex. Toys"R"Us och BR Leksaker) och varuhus i allmän detaljhandel (t.ex. Åhléns, ICA och Coop). Enligt marknadsundersökningar utförda av GfK<sup>46</sup> stod leksaksbutiker för 62 procent av försäljningen 2008 och stormarknader för 16 procent. Handel via Internet och postorder utgjorde knappt 3 procent.

KemI har som komplement till ovanstående information om berörda företag analyserat data ur Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Dessa uppgifter ska dock läsas med försiktighet och endast tolkas indikativt<sup>47</sup>. Enligt företagsregistret fanns det 2009 ca 429 företag som angivit tillverkning av- eller specialiserad butikshandel med "spel och leksaker" som sin huvudsakliga verksamhet. Av dessa företag är drygt 92 procent så kallade mikroföretag (färre än 10 anställda), ca 7 procent små företag (10-49 anställda) och knappt 1 procent medelstora eller stora företag. Drygt 60 procent av företagen fanns utanför storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö

<sup>44</sup> Svenskt konkurrensindex – åtta konsumentnära branscher granskade. 2003. Svenskt Näringsliv

<sup>45</sup> Regeringens proposition 2010/11:65 Ny lag om leksakers säkerhet

<sup>46</sup> Growth from Knowledge

<sup>47</sup> Inom ramen för arbetet med regeringsuppdraget har det inte gått att redovisa några säkra siffror baserat på företagsregistret på grund av svårigheter att korrekt avgränsa relevanta branscher och göra urval av data som överensstämmer med de varugrupper som beskrivs i rapporten.

(storstadsområden enligt SCB:s indelning av funktionella regioner).

### **Elektriska och elektroniska varor**

KemI har använt data ur Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister från år 2009 för att ge en bild av vilka företag som ägnar sig åt tillverkning och handel med hemelektronik<sup>48</sup>. Det totala antalet företag inom denna bransch uppgår enligt företagsregistret till nära 2500 företag i Sverige. Av dessa utgörs drygt 42 procent av grossister (partihandel), ca 25 procent av detaljhandelsbutiker (specialiserad butikshandel), ca 3 procent av postorderföretag och drygt 14 procent av tillverkare. Sett till antalet anställda utgörs ovanstående urval på runt 2500 företag av ca 82 procent mikroföretag, 14 procent småföretag, 3 procent medelstora och mindre än 1 procent stora företag. Enligt företagsregistret är dessa företag jämt fördelade mellan storstads- och icke storstadsområden. Därtill finns det troligen ett betydande antal företag, t.ex. större butikskedjor med brett sortiment, som sannolikt inte fångats i ovanstående siffror.

Enligt en rapport<sup>49</sup> från Handelns utredningsinstitut (HUI) har marknadskoncentrationen (som mäts i form av de fem största företagens andel av den totala omsättningen inom en bransch) i detaljhandeln för hemelektronik ökat från 52 procent 1998 till 57 procent 2008. Enligt samma rapport är elektronikhandeln den bransch som jämförelsevis omsätter de största summorna på internet och HUI:s undersökningar visar att ca 19 procent av konsumenterna i Sverige hade handlat hemelektronik via nätet år 2008. Rapporten pekar också på att detaljhandeln med hemelektronik under senare år har karaktäriserats av att distributionsled har kortats av, d.v.s. att företagen har expanderat sina verksamheter genom att kapa mellanled och istället själva köpa varor direkt från producenter och sälja till stora geografiska marknader.

### **Byggvaror och inredning**

Enligt Trä och möbelföretagen<sup>50</sup> (TMF) beräknades den svenska produktionen av möbler och köksinredningar till 21,5 miljarder kr under 2010 baserat på statistik från SCB. Totalt 2083 företag varav 1252 enmansföretag (med 0 anställda) var samma år verksamma inom möbelindustrin inklusive köksinredningar. 831 av företagen hade mer än en anställd och det totala antalet anställda inom industrin var 13 887 personer. De flesta företagen finns i södra delen av Sverige, bl.a. i Jönköpings län, Västra Götaland och Skåne. Importen av möbler är betydande och de största importländerna är Kina, Polen, Tyskland, Danmark och Norge.

Detaljhandeln med möbler domineras av de sju största aktörerna Ikea, Jysk, Mio, EM Home Interior, Svenska Hem, Möbelmästarna samt Möbelgruppen<sup>51</sup>. Ikea är i särklass störst med en marknadsandel på över 40 procent. Trenden på senare år har varit att många detaljister utökat sitt sortiment och det är därför ofta svårt att dra en tydlig gräns mellan handel med möbler respektive inredningsartiklar.

För de övriga varor, utöver möbler och köksinredningar, som pekas ut i avsnitt 2.5 kan KemI inte ge några mer preciserade uppgifter om vilka företag som kan bli berörda. Dessa varor produceras, importerar och saluförs av ett stort antal företag inom olika branscher.

---

<sup>48</sup> Ett urval av företag ur företagsregistret har gjorts genom utsökning av relevanta branschtexter enligt SNI 2007. Urvalet omfattar branschtexter som innehåller orden "elektronik", "ljud", "video", "foto" och "dator". En manuell bortsortering har därefter gjorts för branschtexter som inte bedömts vara relevanta för den typ av hemelektronik som beskrivs i prioriteringen i avsnitt 2.4.

<sup>49</sup> Härifrån till framtiden – detaljhandeln i Sverige 2025. 2010. Rapport, Handelns Utvecklingsråd (HUR). AB Handelns Utredningsinstitut.

<sup>50</sup> Möbler januari – december 2010. 2011. Trä & Möbelföretagen, [www.tmf.se](http://www.tmf.se).

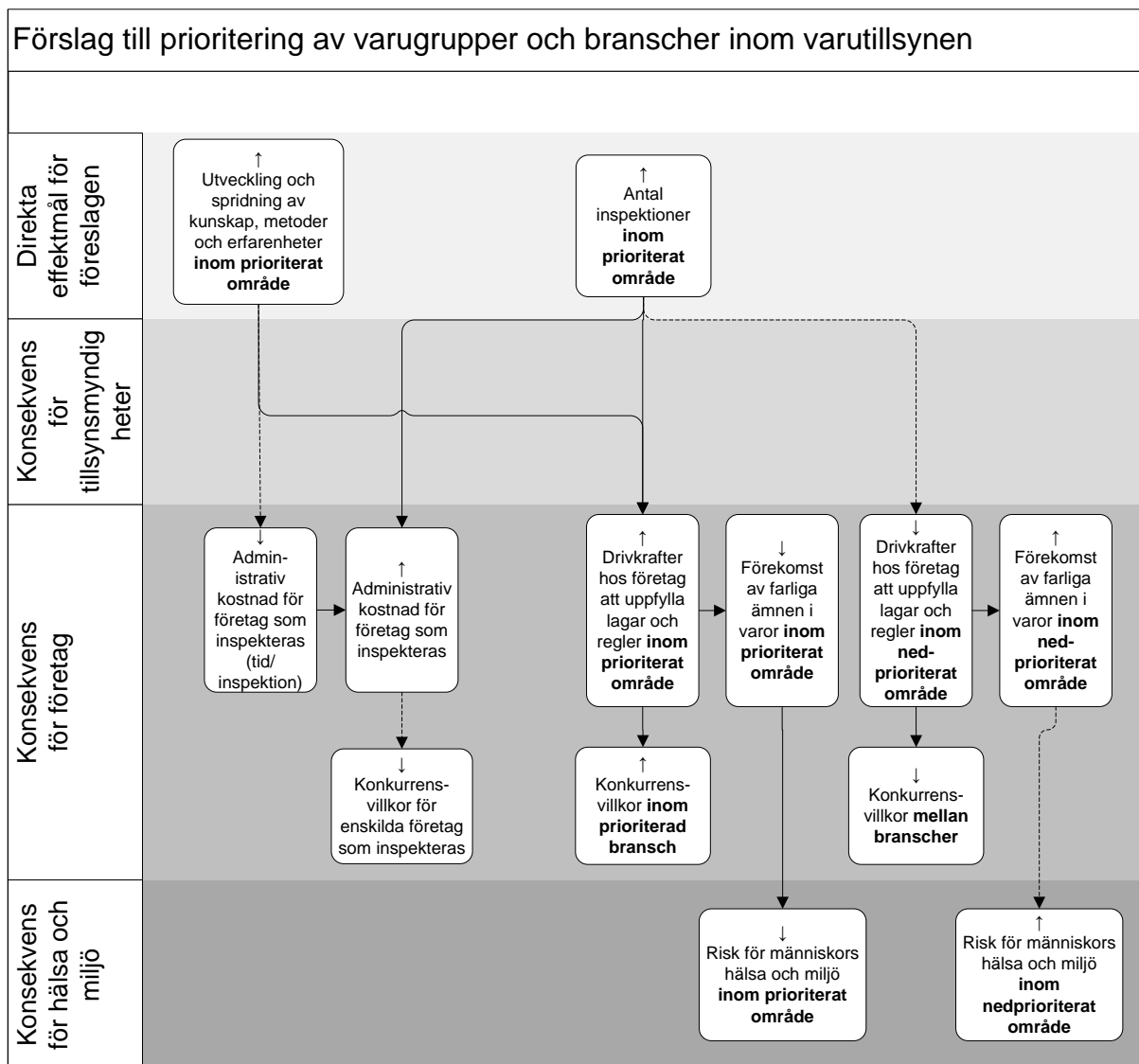
<sup>51</sup> Möbelguide 2007. Föreningen Sveriges Möbelhandlare, numera Branschorganisationen Färg, Möbler och Interiör.

## Övriga varugrupper

KemI kan i dagsläget inte ge några preciserade uppgifter om vilka företag som kan bli berörda inom de övriga varugrupper som anges i avsnitt 2.6.

### Identifierade konsekvenser

Förslagen i rapporten är att vissa varugrupper och branscher prioriteras i varutillsynen. Det innebär att myndighetens arbete i form av utveckling av kunskap, metoder och erfarenheter fokuseras ytterligare till områden där potentialen till riskminskning anses vara som störst. Antalet inspektioner inom prioriterade områden ska öka som en följd av prioriteringen. Konsekvenserna av förslagen om prioritering av varugrupper och branscher inom varutillsynen är mycket svårbedömda i brist på utvärderingar och annat underlag. Konsekvenserna beskrivs därför i övergripande och i kvalitativa termer utifrån ett antal antaganden om vilka effekter förslagen kan ge på sikt. För att tydliggöra resonemangen sammanfattas de möjliga konsekvenserna i en konceptuell modell, och modellens olika delar kommenteras nedan. Pilarna i figuren bygger på antaganden och resonemang och ska inte tolkas som säkerställda samband.



### Konsekvens för tillsynsmyndigheter:

De prioriteringar som föreslås gäller i första hand KemI:s eget arbete, men kan i förlängningen möjligen också påverka andra tillsynsmyndigheters arbete (främst kommunernas), t.ex. genom vilka fokusområden som väljs för samverkansprojekt samt vilken metodutveckling m.m. som sker inom tillsynen. Under antagande att prioriteringarna görs inom befintliga budgetramar kommer förslagen dock inte att innebära några ökade kostnader för KemI.

### Konsekvens för företag:

Konsekvenserna hos företagen är osäkra och mycket svåra att kvantifiera, särskilt eftersom förslagen inte avgränsar mer specifikt vilka företag som kommer att omfattas av inspektioner. Inom de varugrupper/branscher som prioriteras finns flera tusen företag i olika storleksklasser och typer vilket försvårar mer noggrann analys.

Eventuella förändringar i den **administrativa kostnaden** för företagen kan i första hand antas ske till följd av ökad/minskad tidsåtgång per inspektion samt genom att antal inspektioner utökas. Generellt förväntas företagen (inom prioriterade områden) främst påverkas genom att antalet inspektioner ökar. Detta kan i sig innebära en ökad administrativ kostnad beroende på hur inspektionerna utförs. Förslagen specificerar dock inte inspektionsmetod, detta specificeras istället i KemI:s årliga tillsynsplaner. Företagens tids- och resursåtgång per inspektion kan potentiellt komma att reduceras som en följd av att t.ex. metoder och kunskaper inom prioriterade områden förbättras hos inspektörerna. Totalt sett är det dock mer troligt att de administrativa kostnaderna kan komma att öka något inom de prioriterade branscherna. Enskilda företags administrativa kostnad per inspektion, samt den sammanräknade kostnadsökningen för alla företagen (under antagande att antalet inspektioner ökar) går inte att med någon säkerhet beräkna i förväg. Baserat på ett räkneexempel<sup>52</sup> skulle den årliga kostnaden för företagen kunna öka med mellan 250 000 – 750 000 kr jämfört med 2010, beroende på ett antal osäkra antaganden om tidsåtgång, lönekostnader, antal och typ av inspektioner m.m. Denna möjliga kostnadsökning sker troligen i huvudsak som en följd av ökade resurser och därmed insatser inom KemI:s varutillsyn och kan därför bara delvis sägas bero på de förslag som läggs fram i denna rapport. De ökade administrativa kostnaderna för företagen kan i sig innebära kortsiktigt och marginellt (se fotnot) försämrade konkurrensvillkor för de företag som inspekteras, men en utjämning sker över tid när fler företag inspekteras.

Prioriteringen av varutillsyn till vissa varugrupper och branscher kommer sannolikt att öka drivkrafterna hos företagen inom dessa branscher att följa gällande regler, dels genom ökad kunskap och informationsspridning och dels genom inspektioner. Att döma utifrån tidigare erfarenheter är den **individualpreventiva effekten** (d.v.s. effekten hos de företag som inspekteras) starkast, men den **allmänpreventiva effekten** (d.v.s. hos de övriga företagen inom branschen där tillsynen ökar) kan också vara av betydelse. Den senare typen av effekt är dock svårare att belägga utifrån statistiska studier och utvärderingar (se den norska erfarenheten som jämförelse<sup>53</sup>). KemI:s erfarenhet är att den allmänpreventiva effekten, t.ex. av att skicka ut

---

<sup>52</sup> Den totala kostnadsökningen för företagen utgörs av skillnaden mellan beräknad årlig administrativ kostnad 2010 jämfört med åren 2012-2014. Räkneexemplet baseras på grova antaganden om att en besöksinspektion tar 3h av ett företags tid, att en brevinspektion tar 1,5h, att företagets timkostnad är ca 476 kr/h, att antalet inspektioner ökar från 177 år 2010 till mellan 288-575 inspektioner per år 2012-2014, och att andelen besöksinspektioner ökar från ca 7 procent 2010 till ca 20 procent 2011-2014. I räkneexemplet uppgår ett företags administrativa kostnad per inspektion till mellan ca 700 – 1400 kr beroende på inspektionsmetod. I relation till omsättning bedömer KemI att företagets administrativa kostnad per inspektion kan anses vara liten och därmed ge marginell effekt på konkurrensvillkor för enskilda.

<sup>53</sup> *Effekter av Klifs tillsyn – Resultater fra produktkontrollen 2007-2010*, 2011, Rapporter 18/2011, SSB Norge, Telle, K.



information om kommande tillsynsprojekt, kan vara betydande åtminstone inom branscher där kännedom och förståelse för regelverken är goda. En sådan god regelkännedom inom branscherna kan dock knappast hävdas när det gäller kemikalier i varor med tanke på att reglerna är relativt nya och oprövade. Det är därför troligt att:

- drivkrafterna kommer öka mest hos de företag som inspekteras,
- drivkrafterna möjligen ökar något även hos andra företag inom prioriterade branscher,
- drivkrafterna är oförändrade eller minskar i de branscher som inte ingår i prioriteringen.

Som en följd av den förväntade ökade regelefterlevnaden i prioriterade branscher kan **konkurrensvillkoren** antas bli mer likriktade. En del av de företag som hittills inte uppfyllt regler om kemikalier i varor kommer troligen att genomföra åtgärder och därmed öka sina kostnader, vilket förbättrar konkurrensvillkoren för de företag som redan följer reglerna. En omvänd effekt med försämrade konkurrensvillkor kan uppstå inom nedprioriterade branscher om drivkrafterna för företagens regelefterlevnad där minskar, men denna konsekvens bedöms inte som betydande i sammanhanget.

### **Konsekvens för hälsa och miljö:**

Förslagen i rapporten har som huvudsakligt mål att minska risken för människors hälsa och miljö. Prioriteringen av varugrupper och branscher är gjord så att nyttan, d.v.s. av minskad risk, ska bli större genom att särskild hänsyn tas till känsliga grupper i samhället. I avsnitt 2.2-2.6 sammanfattas vilka ämnen som kan finnas inom olika varor inom prioriterade varugrupper. En betydande positiv konsekvens för samhället kan därmed förväntas i form av att förekomsten av nämnda ämnen minskar i varor. Det går dock inte att i förväg bedöma storleken på den väntade reduktionen av farliga ämnen i varor och därmed är det omöjligt att kvantifiera de positiva effekterna för konsumenterna.

Varutillsynens resultat i form av riskminskning är avhängigt att KemI:s tillsynsarbete utförs effektivt och att företagen därmed minskar förekomsten av farliga ämnen i varor. Det är i detta sammanhang viktigt att betona att det inte nödvändigtvis finns någon direkt korrelation mellan antalet inspektioner och riskminskning – resultatet beror på ett antal andra aspekter som KemI tidigare redovisat till regeringen<sup>54</sup>. Det går inte att i förväg avgöra de specifika resultaten av tillsynen och när riskminskningen inträffar.

## **5.2 Samverkan med kommunerna**

### **Problemformulering**

I rapportens inledning görs en utförlig problembeskrivning. För konsekvensanalys av förslagen om samverkan med kommunerna kan problemet sammanfattas enligt följande.

- Människor och miljö blir utsatta för farliga ämnen i varor vilket kan ha negativa effekter på människors hälsa och miljön. Många olika kemiska ämnen används i varor och konsumtionen av varor ökar vilket i sin tur ökar spridningen av och potentiellt utsattheten för skadliga kemikalier.
- Varutillsynen är relativt outvecklad och flera faktorer, t.ex. det stora antalet varuföretag och avsaknad av tydliga och beprövade regler, gör tillsynen komplicerad och

---

<sup>54</sup> *Kemikalieinspektionens tillsynsverksamhet 2008 Redovisning till departementet*, 2008. Kemikalieinspektionen, dnr 342-131-09.

resurskrävande. Det råder brist på kunskap, erfarenheter och metoder för att effektivt utöva varutillsyn.

- KemI:s tillsyn når vanligen ett mycket begränsat antal företag i avgränsade delar av landet. Kommunernas tillsyn når potentiellt många fler företag runtom i landet men lider i många fall av stor resursbrist vilket gör det svårt att upprätthålla tillräcklig kunskapsnivå och effektiva arbetsmetoder. Ansvarsfördelning och samverkansformer mellan KemI och kommunerna som tillsynsmyndigheter behöver därför tydliggöras och tillämpas mer effektivt än idag.

### **Nollalternativet**

Kommunerna bedriver idag ett omfattande tillsynsarbete inom många områden, men varutillsynen har hittills endast utförts i begränsad omfattning i ett fåtal kommuner. KemI saknar fullständig information om vilken tillsyn som kommunerna utför, bl.a. med avseende på vilka företag som inspekteras och resultatet av detta arbete hos företagen. Inom ramen för regeringsuppdraget har kommunerna ombetts att svara på en enkät<sup>55</sup> om sina erfarenheter av varutillsyn. En av frågorna var ”Har Ni för avsikt att ha med varutillsyn i Er tillsynsplan för de kommande åren (2012-2014)?”. Av de 145 kommuner/kommunförbund som svarade på frågan angav ca 48 procent att de hade en sådan avsikt, vilket indikerar att nära hälften av kommunerna planerar att bedriva varutillsyn under de närmaste åren. I enkäten ställdes även frågor om vilka varugrupper som har varit i fokus hittills och skälen till dessa prioriteringar. Svaren indikerar att kommunerna sällan har haft något särskilt fokus för varutillsynen. Visst fokus hade dock förekommit på bl.a. byggvaror, och ett fåtal hade inriktat sig särskilt på leksaker, barnavårdsartiklar, kläder m.m. Anledningarna till varför kommunerna fokuserat på vissa varugrupper varierade mycket i enkätsvaren från kommunerna.

Sammantaget bedömer KemI att kommunernas varutillsyn troligen kommer att fortsätta och potentiellt öka framöver. Detta gäller särskilt de kommuner som redan idag bedriver varutillsyn. Det finns dock en risk att övriga kommuner, som idag inte aktivt utför varutillsyn, inte heller kommer göra det framöver. Att döma utifrån erfarenheterna hittills kommer också inriktningen på och formerna för varutillsynen att fortsätta att variera mycket mellan olika kommuner. Detta kan bidra till snedvridna konkurrensvillkor mellan företag i olika delar av landet. Större kommuner med mer omfattande tillsynsverksamhet kan möjligen själva utveckla och upprätthålla tillräcklig kunskapsnivå och kompetens, men det är svårt för mindre kommuner särskilt när regelverket successivt förnyas.

I KemI:s dialog<sup>56</sup> med representanter för kommunerna bekräftades de potentiella otydligheterna i ansvarsfördelning som pekas ut i regeringsuppdraget. Därtill identifierades vissa ytterligare oklarheter angående vem som bär tillsynsansvaret, t.ex. gällande företag som både är ”detaljister” och importör/tillverkare. En annan fråga som uppkommit är huruvida kommunerna ska ta in avgift för sin tillsyn om tillsynsobjektet i fråga senare visar sig tillhöra KemI:s ansvarsområde. Även frågan om vem som ska stå för eventuella varuprover och analyskostnader har hittills saknat tydligt svar och praxis. Sammantaget framstår det som tydligt att KemI liksom kommunerna riskerar att tillämpa reglerna kring varutillsynen olika från fall till fall, och att variationen kommer vara stor mellan kommunerna i avsaknad av tydlig praktisk vägledning.

---

<sup>55</sup> En enkät skickades ut till samtliga kommuner med frågor angående önskade samverkansformer och deras varutillsyn.

<sup>56</sup> Inom ramen för regeringsuppdraget träffade KemI representanter från tolv kommuner samt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) på en workshop för att diskutera hur samverkan kring varutillsynen kan ske.

## **Alternativa lösningar**

I regeringsuppdraget anges uttryckligen att en effektiv samverkan mellan KemI och kommunerna ska säkerställas. Detta begränsar antalet alternativa åtgärder. KemI har länge arbetat med olika former av samverkan med kommunerna och andra myndigheter, men tidigare har det bara gällt allmänkemikalier och bekämpningsmedel. Några exempel på möjliga alternativa åtgärder som föreslagits av miljöinspektörer i tidigare projekt<sup>57</sup> återges nedan. De olika alternativen kommenteras även utifrån bedömningen som gjorts för denna rapport, d.v.s. vilka av alternativen som föreslås ingå i en ökad samverkan gällande varutillsyn:

**Fortbildning** – i form av kurser eller informationsinsatser från KemI. Kurserna bör då vara geografiskt utspridda för att öka möjligheten att delta.

- Detta alternativ lyfts fram i rapportens förslag om samverkansprojekt, där utbildning är tänkt att ske särskilt vid upptaktsdagar. Denna typ av fortbildning skulle därmed avgränsas till viss del utifrån projektens fokus. I avsnitt 3.2 föreslås också att det skapas utrymme för varutillsyn i KemI:s övriga utbildnings- och seminarietillfällen.

**Utveckla metoder** – t.ex. för att inkludera varor som innehåller eller kan innehålla farliga ämnen.

- Enligt rapportens förslag ingår detta delvis i samverkansprojekt, men det är inte bestämt specifikt vilka metoder för vilka områden som kan komma att utvecklas – det beror på vilket fokus samverkansprojekten får.

**Kunskapspool/informationsdatabas** – för att inspektörerna snabbt och enkelt ska kunna hitta relevant information, vägledning, redskap samt inspiration. Detta kan även bidra till att ge en bättre internationell överblick så att inspektörerna kan följa med i utvecklingen vad gäller t.ex. teknik och kemikaliearbete.

- Detta alternativ ingår i förslagen om utökad användning av Extranätet. En del av Extranätet föreslås få särskilt fokus på varutillsyn och på så vis förbättra informationskanalerna mellan KemI och kommuninspektörerna.

**Samordning** – vilket är viktigt för att sprida kunskap och erfarenheter över kommun- och länsgränser, liksom för att öka motivationen hos myndigheterna. Mer informationssatsningar, gärna från en central myndighet, som går att föra vidare till företag inom kommunen efterfrågas också.

- Ökad samordning och informationsinsatser ingår som komponenter i samverkansprojekt, därutöver föreslås inga generella ökade samordningsinsatser.

**Prioritering och långsiktighet** – i form av t.ex. extra resurser under en viss tid för att kunna prioritera frågorna och initiera arbete.

- Förslagen i rapporten anger inte i förväg vilket fokus samverkansprojekt m.m. ska få, detta avgörs i kommande planeringsarbete. KemI kan inte heller tillföra ytterligare resurser för kommunernas tillsynsarbete – det måste göras inom befintliga budgetramar eller med ev. tillskott från annat håll.

---

<sup>57</sup> Att arbeta med produktval i praktiken, 2008. Kemikalieinspektionen, rapport 2/08.

## **Förslag till samverkan med kommunerna**

Samverkansprojekt mellan KemI och kommunerna gällande varutillsyn kommer att utföras under kommande år. I dessa projekt väljs ett varuområde där både kommunerna och KemI har tillsynsansvar. KemI ger vägledning och kommunerna utför inspektioner och rapporterar sedan in resultaten till KemI. Mer detaljerad planering av det första samverkansprojektet om varutillsyn kommer att utföras i senare tillsynsplaner.

KemI kommer att inkludera mer varutillsynsrelaterad undervisning i de redan befintliga utbildningsinsatser som myndigheter ger kommuninspektörer. Det kan även bli aktuellt att anordna separata utbildningstillfällen och seminarier som endast fokuserar på frågor som rör varutillsyn.

Det extranät som kommuninspektörer har haft tillgång till under tidigare samverkansprojekt kommer att utvecklas och inkludera mer vägledning om varutillsyn. Extranätet kommer dessutom att utvidgas med fler funktioner, bl.a. kommer möjlighet att lämna tips till KemI att inkluderas samt ett diskussionsforum.

Vägledningsmaterial som kommunerna kan använda sig av kommer dels att tas fram i samband med samverkansprojekt och dels för andra områden gällande varutillsyn som inte berörs av samverkansprojekten. Vägledningsmaterial kommer att finnas både på KemI:s hemsida och som trycksaker.

## **Berörda**

De som främst bedöms bli berörda av förslagen om samverkan är:

**KemI** - som påläggs ett ökat samordningsansvar för kommunernas varutillsyn och därmed troligen kommer att behöva bekosta viss ytterligare administration.

**Kommunerna** som ges möjlighet att delta i samverkan, utan några tvång eller styrande krav. Målet är att deltagande kommuner får bättre tillgång till utbildning och vägledning, men deltagande kan också innebära vissa kostnader (tid, resor m.m.). Det går inte att på förhand avgöra hur många kommuner som kommer att delta.

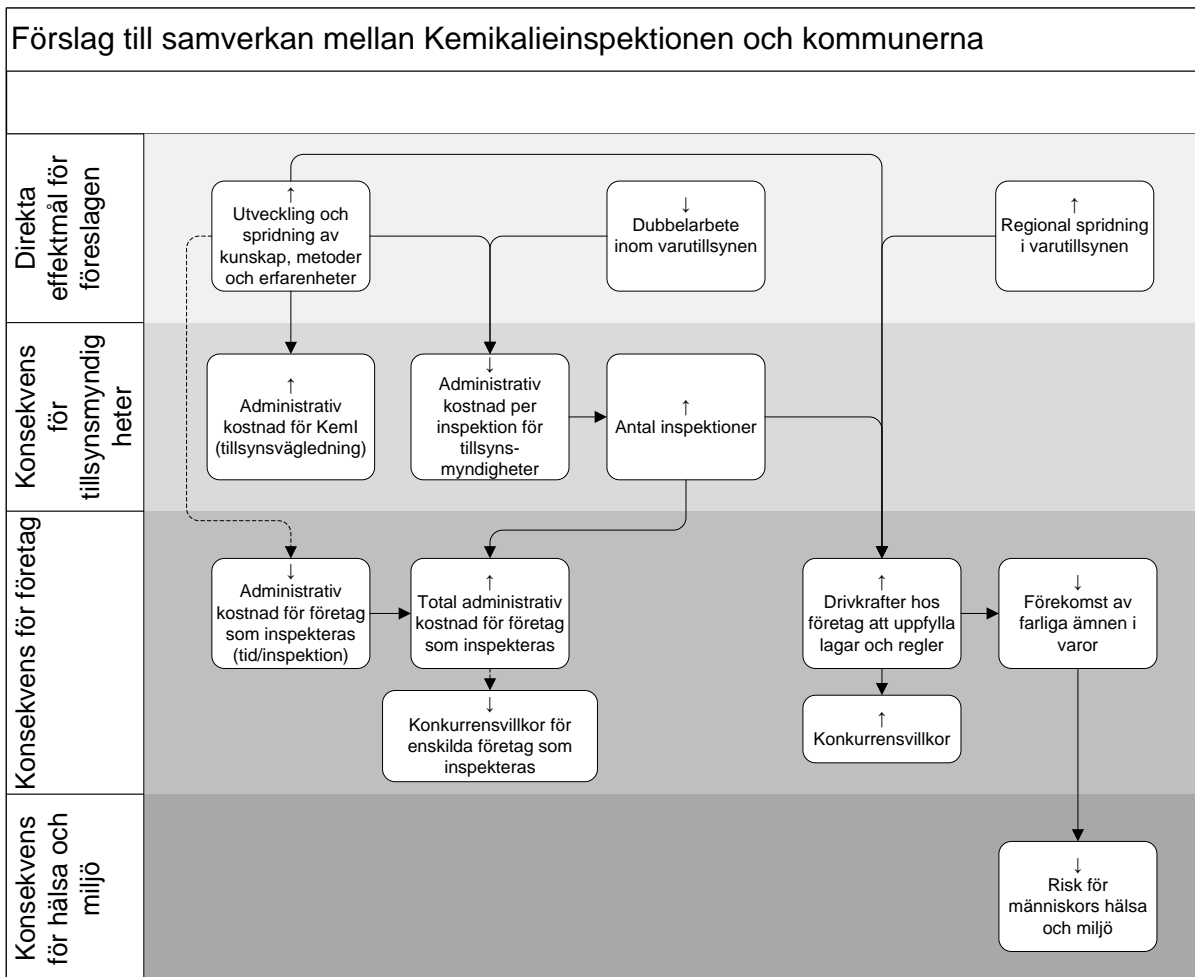
**Producenter och importörer** kommer troligen att beröras i begränsad omfattning eftersom kommunerna inte ansvarar för tillsynen av dessa. Vissa sådana företag kan ändå komma att bli berörda genom att kommunerna, som en följd av den ökade samverkan, tipsar KemI om misstänkta företag som därmed utsätts för inspektioner.

**Återförsäljare och grossister** inom utpekade varugrupper/branscher för samverkansprojekt i synnerhet, samt företag som berörs av kommunernas varutillsyn i övrigt. Se ovan beskrivning i avsnitt 5.2 under rubriken berörda för en närmare beskrivning av vilka typer av företag som potentiellt kan beröras om samverkansprojekt inriktas mot något eller några av de föreslagna prioriterade varugrupperna.

**Varukonsumenter** inom utpekade varugrupper/branscher för samverkansprojekt.

## **Identifierade konsekvenser**

Förslagen i rapporten syftar till att öka utvecklingen och spridningen av kunskap, metoder och erfarenheter mellan KemI och kommunerna, samt att minska risken för dubbelarbete inom varutillsynen. Konsekvenserna beskrivs liksom i föregående avsnitt i övergripande och i kvalitativa termer utifrån ett antal antaganden om vilka effekter förslagen kan ge på sikt. Pilarna i den konceptuella modellen nedan bygger på antaganden och resonemang och ska inte tolkas som säkerställda samband, och modellens olika delar kommenteras ytterligare efter figuren.



### Konsekvens för tillsynsmyndigheter:

Enligt förslagen ska KemI ta ett ökat ansvar för att planera, organisera och genomföra samverkansprojekt och andra insatser med kommunerna. Detta kräver att resurser avsätts för ändamålet. Myndigheten har fått extra medel från regeringen för att utöka inspektions- och samverkansarbete. Samverkansarbetet måste ändå ske på bekostnad av direkt inspektionsarbete. Enligt tidigare erfarenheter<sup>58</sup> väntas konsekvensen på kort sikt bli att KemI:s inspektionsverksamhet minskar i omfattning. På längre sikt förväntas dock antalet (och effekten av) inspektioner öka i och med att kommunerna ökar sin varutillsyn. Under ett tidigare samverkansprojekt kallat Stormarknad 2006 ägnade t.ex. KemI 41 persondagar åt tillsynsvägledning till de kommunala inspektörerna som i sin tur genomförde 443 inspektioner. Under projektet gjorde KemI även egna inspektioner och totalt genomfördes 511 inspektioner, med en total insats om 298 persondagar för KemI och därtill okänd tidsåtgång för kommunerna. I brist på detaljerad information om kommunernas arbetsinsats i tidigare samverkansprojekt går det inte att säkert avgöra om varutillsynen blir mer resurseffektiv genom kommande samverkansprojekt.

Troliga positiva konsekvenser av samverkansprojekt inom varutillsynen är framförallt att:

- Kunskaps- och erfarenhetsutbytet ökar mellan KemI och kommunerna.
- Kommunernas planering av insatser inom varutillsynen underlättas.
- Varutillsynen får en större spridning till fler kommuner och därmed potentiellt till fler typer av företag, t.ex. mindre butiker runtom i landet.

<sup>58</sup> s.27, *Effektivare kemikalietillsyn*, 2007, KTH, Alexandra Stewart, Christina Rudén, Sven-Ove Hansson.

- Den genomsnittliga restiden per inspektion minskas, då fler kommuninspektörer utför inspektioner lokalt istället för KemI.

### **Konsekvens för företag:**

Om antalet inspektioner ökar, som avsett i kommande samverkansprojekt, innebär detta troligen ökade administrativa kostnader för de företag som inspekteras. Denna ökade kostnad kan delvis motverkas genom att KemI och kommunerna genom samverkansprojekten förbättrar sina arbetsrutiner och tydliggör ansvarsfördelning, regeltolkning m.m.

Sannolikt ger kombinationen av ökat antal inspektioner, ökad geografisk spridning på inspektionerna och bättre planerade tillsyns- och informationsinsatser en totalt sett ökad drivkraft för företagens regelefterlevnad. Detta antas ge upphov till mer rättvisa konkurrensvillkor, dock i varierande grad för de branscher som hamnar inom eller utanför samverkansprojektens fokus. Liksom tidigare resonemang i avsnitt 5.2 kan drivkrafterna förväntas bli starkast hos de företag som inspekteras inom samverkansprojekten.

Beroende på hur samverkansprojekten genomförs i praktiken kan den allmänpreventiva effekten potentiellt också öka, t.ex. genom att gemensamt informationsmaterial tas fram, genom riktade informationsinsatser i lokala medier och vid mässor, och genom gemensam information till och i dialog med branschorganisationer. I frånvaro av mer preciserade förslag om samverkansprojektens inriktning och innehåll går det i dagsläget dock inte att uttala sig specifikt om projektens resultat i detta avseende.

### **Konsekvens för hälsa och miljö:**

Konsekvenserna för samhället av en ökad samverkan mellan KemI och kommunerna går inte att kvantifiera, bl.a. på grund av att förslagen inte specificerar vilket fokus (ev. varugrupper/branscher) som samverkansprojekten kommer få. Den positiva effekten för varukonsumenter är i huvudsak indirekt och beror på vilken grad den ökade samverkan ökar varutillsynens omfattning, och huruvida tillsynen får genomslag hos företagen som i sin tur förväntas minska förekomsten av farliga ämnen i varor.

Eftersom det är frivilligt för kommunerna att delta i samverkansaktiviteter går det inte heller att säga var i landet effekten kan förväntas vara störst. Om intentionerna i samverkansprojekten förverkliga och varutillsynen sprids till fler kommuner i landet kan den positiva konsekvensen för konsumenterna möjligen bli mer betydande utanför de större tätorterna, eftersom varutillsynen generellt sett hittills varit mindre omfattande där.

Om den ökade samverkan bidrar till förbättrad och ökad tillgänglighet på information om farliga ämnen i varor kan detta även innebära ökade möjligheter för enskilda att göra medvetna val av vilka varor som konsumeras. Denna effekt kan möjligen förstärkas om kommunerna bedriver aktiv konsumentvägledning samordnat med varutillsynen.

## **5.3 Arbetsformer för varutillsyn**

Konsekvensanalysen av förslag om arbetsformer för varutillsyn görs endast kortfattat och i övergripande termer eftersom KemI inte bedömer att förslagen innebär några direkta konsekvenser förrän de bearbetats och konkretiserats ytterligare.

Vid samarbetet med andra marknadskontrollmyndigheter angående varuprover har det uppmärksamats att olika myndigheter har olika möjligheter att ta varuprover och få ersättning för kostnader i samband med detta. Det har även framkommit att det kan bli problem när myndigheter begär ersättning för dyra varor och analyskostnader och att det beroende på vem som står för dessa kostnader kan få olika konsekvenser.

Tillsynen av varor är nationell men handeln med varor är ofta global. Tillsynen identifierar ofta ansvariga företag i andra länder i EU men kan då ej vidta åtgärder. Samverkan med andra länders tillsynsmyndigheter gällande varutillsyn är idag begränsad till deltagande i frivilliga nätverk som är inriktade på speciella varugrupper. För kemiska produkter finns en mer organiserad och obligatorisk tillsynssamverkan genom Reach Forum.

Gällande bekostnad av varuprover och analyser ges i tabellen nedan en övergripande sammanfattning av nollalternativ, möjliga alternativa lösningar samt vilka som potentiellt berörs och på vilket sätt. Gemensamt för de olika alternativen är att de baseras på ett antagande om att antalet varuprover och analyser ska öka under kommande år.

Tabell 6. Möjliga konsekvenser för olika aktörer beroende på fördelning av kostnader för varuprover.

	Nollalternativ och möjliga alternativa lösningar gällande bekostnad av varuprover och analyser		
	<b>Nollalternativ</b> KemI står för kostnader för inköp av varuprover samt analyser (med <u>oförändrat budgetanslag</u> )	<b>Alternativ lösning 1</b> KemI står för kostnader för inköp av varuprover samt analyser (med <u>utökat budgetanslag</u> )	<b>Alternativ lösning 2</b> Företag står för kostnader för prover samt analyser, även för dyra varor och analyser
Möjliga konsekvenser för KemI	(-) Minskat relativt budgetutrymme för personal, därmed minskad kapacitet för inspektioner (-) Eventuellt fokus på "billiga" varor och analyser	(+) Ökade resurser, därmed bibehållen kapacitet för inspektioner (+) Ökad möjlighet att bredda fokus till fler typer av varor och analyser	(+) Ökad möjlighet att bredda fokus till fler typer av varor och analyser (+) Minskat beroende av anslag för att öka antal inspektioner
Möjliga konsekvenser för företag	(-) Sämre eller oförändrade konkurrensvillkor (-) Eventuellt sämre konkurrensvillkor om KemI fokuserar på "billiga" varor och analyser	(+) Förbättrade konkurrensvillkor (-) Ökade administrativa kostnader (om antalet inspektioner ökar)	(+) Förbättrade konkurrensvillkor generellt på längre sikt (-) Ökade administrativa kostnader (under antagande att antalet inspektioner ökar) (-) Ökad kostnad för varuprover och analyser (-) Eventuellt höga relativa kostnader för små företag med dyra varutyper, risk för starkt försämrade konkurrensvillkor för enskilda företag som inspekteras.
Möjliga konsekvenser för hälsa och miljö	(-) Ökade eller oförändrade risker med farliga ämnen i varor	(+) Minskade risker med farliga ämnen i varor	(+) Minskade risker med farliga ämnen i varor
Möjliga statsfinansiella konsekvenser	Ej betydande	(-) Ökade utgifter för KemI:s anslag, på bekostnad av andra utgifter eller ökat skatteuttag. (+) Eventuellt minskade utgifter för hälso- och sjukvård på sikt	(-) Eventuellt minskade skatteintäkter om företagen minskar sina intäkter och därmed skattebetalningar (+) Möjligen minskade utgifter för hälso- och sjukvård på sikt

### **Förslag till arbetsformer för varutillsyn**

KemI har inom ramen för regeringsuppdraget inte kunnat ta ställning till ovanstående (och eventuella andra) handlingsalternativ gällande hur varuprover och analyser bör bekostas. KemI föreslår därför att regeringen bör låta utföra en kartläggning av lagstiftningen som rör varuprover för olika. Denna bör även inkludera frågor som rör vem som ska stå för kostnader för dyra varor och höga analyskostnader.

Sverige bör verka för att det skapas ett sekretariat inom EU, med Reach Forum som förebild, som ger stöd och resurser för långsiktig tillsynssamverkan om kemikalier i varor där tillsynsmyndigheter från alla medlemsstater måste medverka.

## **5.4 Förslagets överensstämmelse med EU-reglering**

Förslagen om **prioriteringar av varugrupper och branscher** överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU. I avsnitt 2.2-2.6 sammanfattas vilken lagstiftning som är närmast relevant för de olika ämnen och varor som ingår i prioriteringen. Sammanfattningsvis bidrar förslagen särskilt till att uppfylla:

- Begränsningar av ftalater, azofärgämnen, nickel, tennorganiska föreningar, träskyddsmedel, PFOS/PFOA och PAH, enligt **Reach (EG) nr 1907/2006 bilaga XVII**.
- Dispersionsfärger, sexvärt krom, formaldehyd, ftalater, bly, triklosan, triklokarban, kvicksilver, kadmium, krom, bromerade flamskyddsmedel, nitrosaminer, fenol, tennorganiska föreningar, VOC, borsyra, biocider, PAH och zinkföreningar skulle kunna omfattas av **produktsäkerhetslagen (SFS 2004:451)** som tillkommit som en följd av **produktsäkerhetsdirektivet 2001/95/EG**. Dessa ämnen skulle kunna omfattas av den generella skrivelsen i dessa regelverk om att alla varor ska vara säkra om deras förekomst i en vara bedöms utgöra en hälsorisk.
- Begränsningen av DMFu, enligt **Beslut 2009/257/EG**.
- Begränsningar av bly, kvicksilver och bromerade flamskyddsmedel, enligt **RoHS-direktivet 2002/95/EG**.
- Begränsningar av ett antal ämnen enligt **leksaksdirektivet 2009/48/EG**.

Förslagen om **samverkan med kommunerna** är relevanta för ett mer begränsat antal EU-regler eftersom KemI och kommunerna har överlappande tillsynsansvar endast för vissa delar av lagstiftningen. Detta gäller i första hand begränsningar av ämnen som omfattas av **Reach (EG) nr 1907/2006** samt elektriska och elektroniska varor där relevanta begränsningar återfinns i **RoHS-direktivet 2002/95/EG**.

## **5.5 Sammanfattning av förslag och konsekvensanalys**

### **KemI:s strategi för effektiv tillsyn**

KemI:s strategi för effektiv tillsyn bygger i huvudsak på tre huvudkomponenter som omfattar prioriteringar av varugrupper och branscher, ökad samverkan med kommunerna kring tillsynen över kemikalier i varor, samt förbättrade arbetsformer för varutillsyn. Strategin utgör ett viktigt bidrag till att genomföra KemI:s Handlingsplan för giftfri vardag och för att stärka myndighetens arbete med tillsyn av farliga ämnen i varor.



### *Förslag till prioritering av varugrupper och branscher*

KemI:s varutillsyn bör fokuseras på varor inom de fyra kategorierna kläder, skor och accessoarer, leksaker och andra varor för barn, elektriska och elektroniska varor, byggvaror och inredning samt en kategori för övriga varor som bedömts som relevanta att prioritera.

Prioriteringen av varugrupper utgår från de kriterier som anges i avsnitt 2.1. Kriterierna baseras på risk och är utformade för att tillsynen ska ge största möjliga riskminskning för människors hälsa och miljö. På så vis maximeras samhällsnyttan av de resurser som läggs på tillsyn.

Ovanstående förslag till prioritering genomförs av KemI och gäller i första hand för KemI:s eget arbete inom varutillsynen.

### *Förslag till samverkan med kommunerna*

Samverkansprojekt mellan KemI och kommunerna gällande varutillsyn kommer att utföras under kommande år. I dessa projekt väljs ett varuområde där både kommunerna och KemI har tillsynsansvar. KemI ger vägledning och kommunerna utför inspektioner och rapporterar sedan in resultaten till KemI. Mer detaljerad planering av det första samverkansprojektet om varutillsyn kommer att utföras i senare tillsynsplaner.

KemI kommer att inkludera mer varutillsynsrelaterad undervisning i de redan befintliga utbildningsinsatser som myndigheter ger kommuninspektörer. Det kan även bli aktuellt att anordna separata utbildningstillfällen och seminarier som endast fokuserar på frågor som rör varutillsyn.

Det extranät som kommuninspektörer har haft tillgång till under tidigare samverkansprojekt kommer att utvecklas och inkludera mer vägledning om varutillsyn. Extranätet kommer dessutom att utvidgas med fler funktioner, bl.a. kommer möjlighet att lämna tips till KemI att inkluderas samt ett diskussionsforum.

Vägledningsmaterial som kommunerna kan använda sig av kommer dels att tas fram i samband med samverkansprojekt och dels för andra områden gällande varutillsyn som inte berörs av samverkansprojekten. Vägledningsmaterial kommer att finnas både på KemI:s hemsida och som trycksaker.

Ovanstående förslag till samverkan med kommunerna genomförs av KemI tillsammans med de kommuner som väljer att delta i samverkan under kommande år.

### *Förslag till arbetsformer för varutillsyn*

KemI föreslår att regeringen bör låta utföra en kartläggning av lagstiftningen som rör olika marknadskontrollmyndigheters möjligheter att ta varuprover. Denna bör inkludera vad som är särskilda skäl för att slippa kostnad för varuprov respektive undersökning, t.ex. vem som ska stå för kostnader för dyra varor och höga analyskostnader.

Sverige bör verka för att det skapas ett sekretariat inom EU, med Reach Forum som förebild, som ger stöd och resurser för långsiktig tillsynssamverkan om kemikalier i varor där tillsynsmyndigheter från alla medlemsstater måste medverka. Ovanstående förslag till arbetsformer för varutillsyn genomförs av regeringen.

### *Sammanfattning av konsekvenser*

De konsekvenser som identifierats för de två huvudsakliga förslagen om prioritering och samverkan inom varutillsynen (förslagen i kapitel 2 och 3 i rapporten) sammanfattas i en gemensam tabell nedan. Konsekvenserna av förslag till arbetsformer för varutillsyn ingår inte i sammanfattningen nedan eftersom KemI inte bedömer att de innebär några direkta konsekvenser

förrän förslagen bearbetats och konkretiserats ytterligare.

Totalt sett bedömer KemI att konsekvenserna av förslagen är övervägande positiva för samhället i sin helhet. De positiva konsekvenserna, särskilt för konsumenterna, kan dock infalla på något längre sikt än vissa av de negativa konsekvenserna, t.ex. i form av företagens administrativa kostnader, som är mer direkta resultat av förslagen. Denna skillnad i tidsaspekt för konsekvenserna ändrar dock inte slutsatsen om förslagets lämplighet.

Tabell 7. Sammanfattning av konsekvenser av förslag till prioritering av varugrupper och branscher samt förslag till samverkan med kommunerna

Berörda	Positiv konsekvens	Negativ konsekvens
KemI	<ul style="list-style-type: none"> <li>+ Bättre kunskap och metoder för varutillsyn</li> <li>+ Bättre genomslag för myndighetens varutillsyn</li> <li>+ Minskade restider i samband med inspektioner</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ökad administrativ kostnad för samverkan och vägledning</li> <li>- Minskat antal egna inspektioner på kort sikt</li> </ul>
Kommuner	<ul style="list-style-type: none"> <li>+ Bättre tillgång till vägledning och stöd från central myndighet inom varutillsynen</li> <li>+ Bättre kunskap och metoder för varutillsyn</li> <li>+ Bättre möjligheter för planering av tillsynsarbetet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ökade kostnader för resor och tid i samband med samverkansaktiviteter</li> </ul>
Företag	<ul style="list-style-type: none"> <li>+ Bättre konkurrensvillkor inom branscher som prioriteras inom varutillsynen</li> <li>+ Bättre tillgång till information om regler om farliga ämnen i varor inom prioriterade branscher</li> <li>+ Minskat dubbelarbete i samband med KemI och kommunernas inspektioner</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ökade administrativa kostnader för inspektioner</li> <li>- Sämre konkurrensvillkor inom nedprioriterade branscher och mellan branscher som prioriteras olika</li> </ul>
Hälsa och miljö	<ul style="list-style-type: none"> <li>+ Minskad förekomst av farliga ämnen i varor inom prioriterade varugrupper</li> <li>+ Minskad förekomst av farliga ämnen i varor i fler delar av landet</li> <li>+ Bättre tillgång till information om farliga ämnen i varor</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Minskat utbud av varor till lågt pris</li> </ul>

# Bilaga 1 - Lagstiftning

## EG regler som är relevanta för varutillsyn

Regelverk inom EU	Syfte och omfattning avseende kemikalier i varor	Ansvariga departement och myndigheter
Förordning om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier Reach (EG) nr 1907/2006	Förbud och begränsningar för vissa ämnen i vissa varor.  Tillståndsprövning för vissa ämnen i varor.  Informationskrav för ämnen i varor (artikel 33). Gäller ämnen uppsatta på kandidatförteckningen.  Registrerings- och anmälningskrav för vissa ämnen i varor (artikel 7).	Miljödepartementet  KemI
Biociddirektivet 98/8/EG	Förhandsgranskning av vissa biocidprodukter.  Förhandlingar om en ny förordning pågår som kommer att innehålla bl.a. märkningskrav för varor.	Miljödepartementet  KemI
Produktsäkerhetsdirektivet 2001/95/EG	Direktivet omfattar produkter avsedda för konsumenter och beaktar hälso- och säkerhetsaspekter.	Justitiedepartementet  Konsumentverket och andra operativa centrala tillsynsmyndigheter
Leksaksdirektivet 2009/48/EG	Förbud och begränsningar för vissa ämnen (CMR, metaller, allergiämnen) samt märkningskrav för leksaker (vissa allergiämnen) träder ikraft 2013.	Justitiedepartementet  Konsumentverket Elsäkerhetsverket KemI
Förordning om material och produkter som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel  (EG) nr 1935/2004	Bestämmelser för material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Särskilda rättsakter kan antas för olika materialslag, t.ex. plast. Ett särskilt direktiv finns med en förteckning över ämnen som godkänts för användning vid plasttillverkning (direktiv 2002/72/EG).	Landsbyggsdepartementet  Livsmedelsverket
Medicintekniska direktivet 93/42/EEG	Innehåller märkningskrav för vissa ftalater i medicintekniska produkter.	Socialdepartementet  Läkemedelsverket
Ekodesigndirektivet 2009/125/EG	Ramdirektivet omfattar idag energianvändande och energirelaterade varor. Syftet är att varorna ska utformas så att deras miljöpåverkan begränsas ur ett livscykelperspektiv. Detaljregler för olika varugrupper införs genom EU-förordningar (s.k. genomförandeåtgärder).	Näringsdepartementet  Energimyndigheten
Direktiv om elektriska och elektroniska produkter  RoHS 2002/95/EG	Förbud och begränsningar för vissa ämnen i elektriska och elektroniska produkter (Pb, Cd, Hg, Cr (VI), PBB, PBDE).  Nya RoHS omfattar fler produkter och ska vara införlivat i	Miljödepartementet  KemI

Nya RoHS 2011/65/EU	svensk lagstiftning senast 2 februari 2013.	
Direktiv om elektriskt- och elektroniskt avfall WEEE 2002/96/EG	Krav på viss märkning, insamling, register m.m. för elavfall. Informationskrav (artikel 11).	Miljödepartementet Naturvårdsverket
Byggproduktförordningen (EU) nr 305/2011	Övergripande krav på byggnaders funktion och säkerhet. Detaljkrav sätts i standarder av standardiseringsorgan på mandat av kommissionen.	Socialdepartementet Boverket
Direktiv om uttjänta fordon ELV 2000/53/EG	Förbud och begränsningar samt märkningskrav för vissa ämnen i uttjänta bilar (Pb,Cd, Hg, Cr (VI)). Tekniska anpassningar sker genom kommittéförfarande.	Miljödepartementet Naturvårdsverket
Batteridirektivet 2006/66/EG	Förbud och begränsningar för vissa ämnen i batterier, krav på märkning, insamling, register m.m. (Pb, Cd, Hg)	Miljödepartementet Naturvårdsverket/KemI
Förpackningsdirektivet 94/62/EG	Producentansvar samt förbud och begränsningar för vissa ämnen samt märkningskrav på förpackningar (Pb,Cd, Hg, Cr (VI))	Miljödepartementet Naturvårdsverket/KemI
Ramdirektivet för avfall 2008/98/EG	Inkluderar bl.a. avfallshierarkin, program för förebyggande av avfall (inkl. minskad giftighet), regler för farligt avfall.	Miljödepartementet Naturvårdsverket
POPs-förordningen (EG) nr 850/2004	Förbud för långlivade organiska föreningar upptagna på Stockholmskonventionen i varor.	Miljödepartementet KemI

## Svenska regler som är relevanta för varutillsyn

Svenska regelverk	Syfte och omfattning avseende kemikalier i varor	Ansvariga departement och myndigheter
Miljöbalken (1998:808)	Den svenska samlade miljölagstiftningen.	Miljödepartementet KemI och andra operativa centrala tillsynsmyndigheter
Produktsäkerhetslagen (2004:451)	Lagen omfattar produkter avsedda för konsumenter och beaktar hälso- och säkerhetsaspekter.	Justitiedepartementet Konsumentverket och andra operativa centrala tillsynsmyndigheter
Lag om leksakers säkerhet (2011:579)	Förbud och begränsningar för vissa ämnen (CMR, metaller, allergiämnen) samt märkningskrav för leksaker (vissa allergiämnen) träder ikraft 2013.	Justitiedepartementet Konsumentverket Elsäkerhetsverket KemI
Förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering,	Innehåller bland annat RoHS-regler och förbud mot kvicksilver i varor.	Miljödepartementet KemI

införsel och utförsel av kemiska produkter		
Produktsäkerhetsförordning (2004:469)	Innehåller vissa bestämmelser som rör produktsäkerhet.	Justitiedepartementet Konsumentverket och andra operativa centrala tillsynsmyndigheter
Förordning om leksakers säkerhet (2001:703)	Innehåller vissa bestämmelser rörande leksakers säkerhet.	Justitiedepartementet Konsumentverket Elsäkerhetsverket KemI
Miljötillsynsförordningen (2011:13)	Beskriver olika miljöbalksmyndigheters ansvar för operativ tillsyn och vägledning.	Miljödepartementet KemI och andra operativa centrala tillsynsmyndigheter
Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer	Innehåller bland annat den lista med komponenter som är undantagna RoHS-reglerna samt regler om leksakers säkerhet.	KemI

## Bilaga 2 – farliga ämnen

### Azofärgämnen

Azofärgämnen är en stor grupp organiska ämnen som alla innehåller en azobindning som har gett dem deras samlingsnamn. Bindningen möjliggör, beroende på sidogrupper, ett system av olika storlek med delokaliserade elektroner vilket ger färegenskaper. Azofärgämnen används för att färga textil och läder. Av olika textilmaterial är det främst bomull som färgas med azofärgämnen men även siden, ull, viskos samt syntetiska material. Exempel på varor där dessa material används är kläder, sängkläder, skor, handväskor, leksaker, garn, plånböcker och klockarmband<sup>59</sup>. Vissa azofärgämnen kan brytas ner till toxiska arylaminer. Nedbrytning kan ske av kroppens enzymer efter upptag, av ljus eller temperatur under lagring eller på kemisk väg genom så kallad reduktiv klyvning. Arylaminer bedöms vara cancerframkallande men vissa kan även ge allergiska besvär eller vara direkt giftiga vid inandning. Flera klassas även som miljöfarliga på grund av deras förmåga att skada vattenlevande organismer och vattenmiljön<sup>60</sup>.

### Biocider

Biocidprodukter är bekämpningsmedel och används för att motverka skadliga organismer<sup>61</sup>. I varusammanhang förekommer biocider exempelvis i träskyddsbehandlat virke, antimögelmedelbehandlade textilier och läderprodukter och i antibakteriebehandlad sportutrustning, skärbräddor, köksbänkar, skor mm. Biocider som nämns i denna rapport är DMFu, silver, triklosan och triklokarban.

### Bly

Bly är ett grundämne och en metall som inte är essentiell för djur eller människor. Rent bly har hög densitet och relativt mjuk konsistens. Det faktum att den även är en bra isolator, kan skydda väl mot strålning och står emot yttre påverkan bra gör att den har många användningsområden<sup>62</sup>. Bly används både som ren metall och i många föreningar, till exempel tetraalkylbly i blyad bensin. När metallen korroderar frigörs bly i form av joner som sedan bildar föreningar eller komplex med andra molekyler. På grund av blys lätthanterliga egenskaper (hög densitet, formbar m.m.) har metallen länge använts av människor och inom många områden. Ett urval av produkter där bly har stor betydelse är batterier (60 % av blyanvändningen i EU), kabelisolering, takplåt, ammunition, strålskydd, vikter, kristallglas, båtkölar, elektronik, fiskeredskap, plastprodukter, legering samt i färger<sup>63</sup>. Effekter på hälsan har setts uppkomma redan vid låga nivåer bly i blodet. Vid 0,5 µmol/l bly har man hos små barn och foster sett att det kan ha neurotoxiska effekter som kan resultera i fördröjd utveckling, lägre IQ och beteendestörningar. Det finns också indikationer på att dessa effekter inte har något tröskelvärde utan uppkommer redan vid mycket låg exponering. Upptaget av inhalerat bly har beräknats vara ungefär 50 % medan bly via födan bara tas upp till ca 10 %. Dock har barn ett högre dietärt upptag (ca 50 %) på grund av att magtarmsystemet inte är fullt utvecklat hos

<sup>59</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Azofärgämnen

<sup>60</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) PRIO Azofärgämnen

<sup>61</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Bekämpningsmedel

<sup>62</sup> Kemikalieinspektionen (2007) Rapport nr 3/07 *Bly i varor – ett regeringsuppdrag rapporterat av Kemikalieinspektionen och naturvårdsverket*

<sup>63</sup> Naturvårdsverket 2010. *Bly i fisk*

dem<sup>64</sup>. Det är därför av extra vikt att bly inte finns i föremål som barn lätt kan svälja eller ha i munnen, till exempel leksaker. I USA har detta uppmärksammats efter ett dödsfall där ett barn svalde ett blyinnehållande smycke. När bly tas upp i blodet kan det imitera andra metaller, till exempel kalcium. Resultatet blir att bly lagras in i benvävnad och ackumuleras där. Det kan sedan frigöras under graviditet, amning<sup>65</sup> och vid benskörhet<sup>66</sup>. Bly kan även föras över från modern till fostret via livmodern vilket är extra allvarligt eftersom foster är allmänt känsligare för bly<sup>67</sup>. Alla blyföreningar är klassificerade som reproduktionstoxiska och många är även klassificerade som miljöfarliga eftersom de kan skada vattenlevande organismer och vattenmiljön.

## Borsyra

Borsyra är ett ämne som bland annat används för att tillverka andra borkemikalier, däribland natriumsalter som borax. Borsyra har antibakteriella egenskaper och används därför som biocid mot röta och insekter, men även som flamskyddsmedel i t.ex. träull för isolering av hus och förekommer även i vissa leksaker, s.k. slime. På grund av de antibakteriella och flamskyddande egenskaperna används borsyra även i isoleringsmaterial i byggnader<sup>68</sup>. Borsyra är klassificerad som reproduktionsstörande inom EU.

## Bromerade flamskyddsmedel

Flamskyddsmedel är kemikalier som sätts till olika material för att försvåra antändning och minska spridningen av brand. En grupp sådana ämnen är bromerade flamskyddsmedel och dessa har använts i stor utsträckning i plaster och textilier. Exempel på varor som kan vara flamskyddade är elektronik och textilier som används i offentlig miljö. En grupp bromerade flamskyddsmedel är polybromerade difenyletrar (PBDE). Av dessa är några mer studerade och har visat sig ha både hälso- och miljöfarliga egenskaper. Även ett cykliskt bromerat flamskyddsmedel, hexabromcyklododekan (HBCDD), har visat sig vara skadligt för hälsan och miljön<sup>69</sup>.

## Dimetylfumarat (DMFu)

Dimetylfumarats främsta användningsområde är som antimögelmedel. Det förekommer framför allt i importerade varor som möbler och skor för att undvika mögel under transport. Pulvret ligger ofta i små påsar liknande antifuktpåsar antingen i samma förpackning som varan eller insydda i varan. Påsarna kan vara märkta ”anti-mould agent”. Dubbelbindningen i mitten av dimetylfumaratmolekylen är reaktiv, vilket ger upphov till irriterande reaktioner med hud och ögon. Hudkontakt kan orsaka allergi med klåda, irritation och brännskador som följd<sup>70</sup>.

---

<sup>64</sup> WHO. 1995. *Inorganic lead. Environmental Health Criteria 165*

<sup>65</sup> Silbergeld, E.K. (1991). *Lead in bone: implications for toxicology during pregnancy and lactation*. Environ Health Perspect. vol:91 ss. 63-70

<sup>66</sup> Silbergeld, E.K., Schwartz, J. & Mahaffey, K. (1988). *Lead and osteoporosis: mobilization of lead from bone in postmenopausal women*. Environ Res. vol: 47(1) ss. 79-94.

<sup>67</sup> Bellinger, D. (2005). *Teratogen update: lead and pregnancy*. Birth Defects Res A Clin Mol Teratol. vol:73(6) ss. 409-420.

<sup>68</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Tekniska beskrivning Borsyra och natriumborater

<sup>69</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Bromerade flamskyddsmedel

<sup>70</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Dimetylfumarat

## Dispersionsfärger

Dispersionsfärger är en grupp ämnen som används för att färga textil. Textilen används sedan i bl.a. kläder, möbler och bäddtextil. Flera ämnen inom denna grupp har visat sig ha allergena effekter som kan orsaka kontaktallergi hos människor som kommer i kontakt med den färgade textilen. Dispersionsfärger anses vara den sorts färgämne för textil som oftast orsakar allergi hos människor. En svensk studie visade att 1,5 % av 3325 personer som testades med lapp-tester innehållande åtta dispersionsfärger fick allergiska reaktioner av dessa<sup>71</sup>.

## Fenol

Fenol är en industrikemikalie som har ett stort användningsområde, framför allt för att framställa andra kemikalier och material<sup>72</sup>. Det finns indikationer på att fenol kan avges från varor som består av sådana material. Då kan de utgöra en hälsorisk eftersom fenol har flera egenskaper som är skadliga för människors hälsa.

## Flyktiga organiska ämnen (VOC)

Flyktiga organiska ämnen (Volatile Organic Compounds VOC) är en stor grupp ämnen vars främsta användningsområden är som lösningsmedel i färg och lacker. Varor som består av material som innehåller flyktiga organiska ämnen kan avge dessa under användning och då utgöra en risk för människors hälsa. Dessa ämnen är begränsade i färg och lacker eftersom de bildar marknära ozon samt bidrar till växthuseffekten<sup>73</sup>.

## Formaldehyd

Formaldehyd är en vanlig kemikalie inom den kemiska industrin och används i varor bl.a. som bindemedel vid tillverkning av spånplattor och som antiskrynkemedel vid behandling av textilier<sup>74</sup>. Varor som innehåller formaldehyd kan avge formaldehyd till omgivningen. Hälsoriskerna med formaldehyd är främst dess förmåga att irritera ögon och andningsvägar, men efter djurförsök och epidemiska studier av högexponerade arbetare finns det även misstankar om att formaldehyd kan vara cancerframkallande<sup>75</sup>.

## Ftalater

Ftalater är en grupp ämnen som är uppbyggda av ftalsyra med två sidokedjor i ortoposition. Sidokedjorna kan vara symmetriska eller osymmetriska och bestå av raka, grenade eller cykliska/aromatiska kolväten. De sex ftalater som begränsas leksaker och barnavårdsartiklar är DEHP (di(2-etylhexyl)ftalat), DBP (dibutylftalat), BBP (benzylbutylftalat), DINP (diisononylftalat), DIDP (diisodecylftalat) samt DNOP (di-n-oktylftalat). Dessa ftalaters egenskaper gör att de är lämpliga som mjukgörare i olika plaster, framför allt PVC-plast, och gummi. Dessa material används bland annat i golvbeläggning, tapeter, kablar men även i konsumentvaror som exempelvis leksaker. De olika ftalaterna har använts i stor utsträckning ända sedan 1950-talet i och med att tillverkningen av PVC-plast startade men de började

---

<sup>71</sup> K. Ryberg; A. Goossens; M. Isaksson; B. Gruvberger; E. Zimerson; F. Nilsson; J. Björk; M. Hindsén; M. Bruze (2009). *Is contact allergy to disperse dyes and related substances associated with textile dermatitis?* The British Journal of Dermatology. 2009;160(1):107-115

<sup>72</sup> www.kemi.se Teknisk beskrivning Fenol

<sup>73</sup> www.kemi.se VOC i färger

<sup>74</sup> www.kemi.se Teknisk beskrivning Formaldehyd

<sup>75</sup> Naturvårdsverket 2004. Rapport 5399 *Formaldehyd - En kunskapsammanställning och riskbedömning*



produceras redan på 1920-talet<sup>76</sup>. Material och varor kan innehålla upp till 40 viktprocent ftalater och de är additivt tillsatta till plastmaterialet. Dessa faktorer leder till att ftalater relativt lätt läcker från materialet till omgivningen<sup>77</sup>. Ftalater har därför hittats i miljön och, på grund av biotillgänglighet, i mänskligt blod, bröstmjolk och urin<sup>78</sup>. Flera ftalater är klassificerade som reproduktionstoxiska och vissa även som miljöfarliga.

## Högfluorerade ämnen

Högfluorerade ämnen är en stor grupp ämnen som alla innehåller ett flertal fluoratomer. Dessa har en fettlöslig och en vattenlöslig del vilket innebär att de är ytaktiva. Denna funktion gör att de används som smuts- och vattenavvisande tillsatser i varor. Exempel på varor som kan innehålla högfluorerade ämnen är impregnerat tyg i ytterkläder och vissa specialtextilier. Bindningen mellan kol- och fluoratomen är extremt stark vilket leder till att högfluorerade ämnen är väldigt svårnedbrytbara. Det har visat sig att djur på avlägsna platser har halter av högfluorerade ämnen i blodet. Även i människor har dessa ämnen påträffats. Molekylernas ytaktivitet leder till att de inte ansamlas i fettvävnader i organismer som klassiska miljögifter utan istället binder till proteiner i blod och lever. Två av de mest omtalade högfluorerade ämnena är PFOS (perfluoroktansylfonat) och PFOA (perfluoroktansyra). Framförallt PFOS har konstaterats ha fler hälso- och miljöfarliga egenskaper<sup>79</sup>.

## Kadmium

Det största användningsområdet för kadmium är i nickel/kadmium-batterier. Det används även som pigment i färger, som stabilisator i PVC-plast, som ytbeläggning och i legeringar. En varugrupp som har visat sig kunna innehålla kadmium är smycken. Kadmium har flera kända hälsoeffekter hos människa. Ett målorgan vid exponering är njurarna där de tubulära och glomulära funktionerna skadas och försämrar njurens filtreringsförmåga. Kadmiumjonens likhet med kalciumjonen gör att kadmium även lagras i skelettet och kan orsaka benskörhet och frakturer i allvarliga fall. Det finns även indikationer på att kadmium kan ha en hormonstörande effekt genom att efterlikna östrogen<sup>80</sup>. Kadmium är en relativt löslig metall och är därför lätttrörlig i jord, den har därmed högre biotillgänglighet än andra tungmetaller vilket leder till bioackumulering i organismer<sup>81</sup>. På grund av sin toxicitet klassas därför kadmium som hälso- och miljöfarlig.

## Krom

Krom är en metall med stort användningsområde och ingår i olika salter. I dessa ofta färgstarka kromsalter kan krom ha olika oxidationstal men krom(III) och krom(VI) är vanligast. Dessa oxidationstal är också de stabilaste och de former som krom förekommer i naturligt<sup>82</sup>. Krom har många användningsområden; exempelvis i legeringar (rostfritt stål), som färgpigment, som rostskyddsmedel (förkromning) samt vid impregnering av trä och garvning av läder<sup>83</sup>. De två vanligaste formerna av krom har mycket olika egenskaper som

<sup>76</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Teknisk beskrivning Ftalater

<sup>77</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) PRIO Ftalater

<sup>78</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Ftalater

<sup>79</sup> Kemi PM 4/09 *Högfluorerade ämnen i kläder, skor och kemiska produkter – ett tillsynsprojekt*

<sup>80</sup> Agneta Åkesson, Institutet för miljömedicin, Karolinska Institutet

<sup>81</sup> Nordic Council of Ministers 2003a. *Cadmium Review*

<sup>82</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Teknisk beskrivning Oorganiska kromsalter

<sup>83</sup> ATSDR (1998). Agency for Toxic Substances and Disease Registry. *Toxicological Profile for Chromium*. U.S. Department of Health and Human Services, Atlanta, GA.

även gör att deras skadlighet skiljer dem mycket åt. Krom(III) är essentiellt för däggdjurs metabolism av glukos och fett. Det tycks även vara inblandat i insulinfunktionen och krombrist har kopplats till diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar<sup>84</sup>. Krom(VI) har ett mycket högre upptag i kroppen och kan skada bland annat DNA, vilket gör att sexvärt krom klassificeras som cancerogent<sup>85</sup>. Krom är en vanlig orsak till överkänslighet som orsakas vid kontaktallergi. Detta har främst drabbat byggarbetare som har kommit i kontakt med krom(VI)-innehållande cement<sup>86</sup>. Även sexvärt krom i lädervaror, t.ex. handskar, misstänks kunna orsaka kontaktallergi. I Europa uppskattas 1-2 % av den vuxna befolkningen och ca 6 % av alla allergiska personer vara allergiska mot krom<sup>87</sup>. I EU har flertalet krominnehållande ämnen klassificerats som hälsofarliga på grund av allergena och CMR-egenskaper.

## Nickel

Det största användningsområdet för nickel är i rostfritt stål som består av 18 % nickel<sup>88</sup>. Nickel används även i andra legeringar och olika nickellegeringar släpper ifrån sig olika mycket nickeljoner. Nickel finns i många föremål i vardagen så som mynt, verktyg, knappar, smycken och mobiltelefoner. Den mest välkända hälsoskadande effekten nickel har på människor är att det kan orsaka allergi vid hudkontakt. En stor del av befolkningen (ca 15 % av kvinnor och 2-5 % av män) i Sverige och Europa har nickelallergi, vilket är en livslång sjukdom. Ett vanligt symptom är handeksem som både är besvärande för den enskilde och kostsamt för samhället. Allergin uppstår när nickelhaltiga föremål i kontakt med hud avger nickeljoner som tränger in i huden och binder till proteiner. Detta triggar immunförsvaret som uppfattar nickelproteinkomplexen som främmande och reaktionen blir hudutslag. Nickel och flera nickelföreningar bedöms kunna ge allergi vid hud och/eller inandning<sup>89</sup>.

## Nitrosaminer

Nitrosaminer kan bildas vid gummitillverkning och kan därför förekomma i gummivaror, t.ex. ballonger<sup>90</sup>. De flesta testade nitrosaminer har visat sig ha cancerogen effekt i djurförsök och de kan troligen även orsaka cancer hos människor. Detta beror på att de metaboliter som bildas vid nedbrytningen av nitrosaminer i kroppen är reaktiva och binder till protein eller DNA. Många nitrosaminer har organspecifika hälsoeffekter, till exempel att de orsakar cancer i levern<sup>91</sup>.

## Nonylfenoletoxilater

Nonylfenoletoxilater är molekyler med en lipofil och en hydrofil del. Detta innebär att molekylerna kan lösas sig i både fett och vatten och är därför ytaktiva ämnen. På grund av denna egenskap används nonylfenoletoxilater inom textilindustrin för att tvätta ur fett ur textilier<sup>92</sup>. Nonylfenoletoxilater kan finnas kvar i textil och läcka ut vid tvättning. I

---

<sup>84</sup> Anderson R.A. (1989). *Essentiality of chromium in humans*. Sci Total Environ. Vol: 1; 86 (1-2) ss. 75-81.

<sup>85</sup> Sterner, O. (2003) *Förgiftningar och miljöhot*. Studentlitteratur 386s.

<sup>86</sup> Lidén, C. Skare, L. Nise, G. & Vather, M. (2008). *Deposition of nickel, chromium and cobalt on the skin in some occupations – assessment by acid wipe sampling*. Contact Dermatitis. Vol: 58(6) ss. 347-54.

<sup>87</sup> Lidén, C. (2007) *Läkartidningen.se* vol: 48

<sup>88</sup> Sterner, O. (2003) *Förgiftningar och miljöhot*. Studentlitteratur 386s.

<sup>89</sup> Kemikalieinspektionen (2004) PM nr 3/04 *Slutrapport Allergi 2003 – ett inspektionsprojekt*

<sup>90</sup> Balogh, I. Bergendorf, U. Hagmar, L. Hansson, G. Jönsson, B. Lindh, C. Littorin, M. Nordander, C. & Ohlsson, K. (2003). *Hälsorisker, prevention och rehabilitering i gummiindustrin*

<sup>91</sup> Nationalencyklopedin Nitrosaminer

<sup>92</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Teknisk beskrivning Nonylfenoletoxilater

reningsverk och i miljön kan sedan molekylerna brytas ner till nonylfenol som är mycket giftigt för vattenlevande organismer och kan orsaka skadliga långtidseffekter i miljön. Nonylfenol är även klassificerat som hälsoskadligt. I dagsläget är nonylfenoletoxilater förbjudna att använda vid textiltillverkning inom EU men det finns ingen reglering som begränsar innehållet av nonylfenoletoxilater i importerade varor<sup>93</sup>.

## Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

PAH är en stor grupp ämnen som bildas vid ofullständig förbränning av kol och oljor. Dessa ämnen kan bl.a. finnas i högaromatiska oljor som används i gummi. Varor som kan innehålla PAH är däck och andra varor av gummi. Många PAH har visat sig ha cancerogena egenskaper och de kan även skada miljön<sup>94</sup>.

## Silver

Silver används i varor på grund av att ämnets i jonform har antibakteriella egenskaper. Användningen ökar i konsumentprodukter som textilier, skor, kylskåp, tandborstar, plastflaskor, dammsugarfilter, madrasser, skärbrädor osv. Användningen av silverjoner bidrar till en diffus spridning till miljön via avloppsvatten och avloppsslam. Silverjoner är mycket giftiga för vattenlevande organismer och kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön. Silver är långlivat vilket innebär att det silver som en gång släppts ut i miljön kommer att finnas kvar där. Det finns farhågor om att en utbredd silveranvändning kan bidra till utvecklingen av resistent bakterier. Det ifrågasätts om fördelarna med silverbehandlade produkter verkligen kan uppväga den negativa påverkan de kan ha på miljön<sup>95</sup>.

## Tennorganiska föreningar

Tenn är en metall och det finns fyra huvudgrupper av tennorganiska föreningar beroende på antal ingående organiska grupper. Triorganiska tennföreningar fungerar som biocider och används i träskyddsmedel och båtottenfärger samt som konserveringsmedel. De har allvarliga hälso- och miljöfarliga egenskaper. Mono- och diorganiska tennföreningar används som stabilisatorer vid plasttillverkning<sup>96</sup>. De kan också förekomma i tätningsmedel, lim, fogmassor och lacker där de fungerar som katalysatorer i bindemedlet. Vissa tennföreningar kan påverka immunsystemet vid upprepad exponering. Dibutyltennföreningar kan verka frätande eller irriterande på hud och ögon. Dibutyltennföreningar kan även ha reproduktionsstörande och mutagena effekter. Flera tennföreningar är klassificerade som miljöfarliga<sup>97</sup>.

## Triklorkarban (TCC)

Triklorkarban är ett ämne med bakteriedödande egenskaper som används i vissa varor, till exempel olika typer av sportkläder för att hindra uppkomsten av dålig lukt. Ämnet kan vid användning av varorna, t.ex. vid tvätt, avges och via reningsverk hamna i miljön. Merparten av den TCC som når reningsverken kommer att stå emot nedbrytning och sedan lagras in i

---

<sup>93</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Nonylfenol

<sup>94</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Polycykliska aromatisk kolväten (PAH)

<sup>95</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Silver

<sup>96</sup> Kemikalieinspektionen (2000). Rapport nr. 5/00. *Tennorganiska stabilisatorer i PVC*

<sup>97</sup> [www.kemi.se](http://www.kemi.se) Tennorganiska föreningar

slammet<sup>98</sup>. Uppmätta halter i naturen nedströms reningsverk har visat på höga halter i sediment och förekomst i bland annat snäckor. Ämnet är svårnedbrytbart och verkar kunna bioackumuleras. Halterna av triklokarban i miljön är i samma storleksordning som de som visat sig vara giftiga vid laboratoriestudier på kräftdjur och alger<sup>99</sup>. Triklokarban har även visat sig vara giftigt för däggdjur med bland annat effekter på fortplantningsförmågan<sup>100</sup>.

## **Triklosan (TCS)**

Triklosan är ett ämne med bakteriedödande egenskaper som används i vissa varor, till exempel olika typer av sportkläder för att hindra uppkomsten av dålig lukt. Det misstänks att ämnet kan bidra till ökad resistens hos bakterier. Triklosan är en klororganisk förening med ögon- och hudirriterande effekt och hög giftighet för vattenlevande organismer. Ämnet kan omvandlas till dioxin vid exponering för solljus<sup>101</sup>.

## **Träskyddsmedel**

Många träimpregneringsmedel (träskyddsmedel) är giftiga och kan skada både människors hälsa och miljön. Vanligt i Sverige är kreosot och kopparbaserade medel. Virke för utomhuskonstruktioner och för användning i markkontakt är ofta impregnerat<sup>102</sup>.

## **Zinkföreningar**

Zink är en metall som kan bilda föreningar med andra salter. Exempel på sådana salter är zinkoxid och zinkklorid och de används bl.a. som färgpigment samt i glas, keramik och gummi<sup>103</sup>. Många zinkföreningar är klassificerade som miljöfarliga och orsaka långvariga skadliga effekter i vattenmiljön.

---

<sup>98</sup> Heidler, J., Sapkota, A. och Halden, R.U., 2006. *Partitioning, Persistence, and Accumulation in Digested Sludge of the Topical Antiseptic Triclocarban during Wastewater Treatment*. Environ. Sci. Technol., 40 (11), 3634–3639.

<sup>99</sup> Talia E.A. Chalew, Rolf U. Halden, (2009). *Environmental exposure of Aquatic and Terrestrial Biota to Triclosan and Triclocarban*. Journal of the American water resources association 45 (1) 4-13.

<sup>100</sup> Rolf U. Halden, Daniel H. Paull (2005). *Co-occurrence of triclocarban and triclosan in U.S. Water Resources*. Environ. Sci. Technol. 39, 1420-1426

<sup>101</sup> Kemikalieinspektionen. *Delrapport – Tillämpningen av produktvalsprincipen i tillsynen inom kemikalieområdet*

<sup>102</sup> Kemikalieinspektionen (2010). *Försålda kvantiteter av bekämpningsmedel 2010*

<sup>103</sup> www.kemi.se Teknisk beskrivning Oorganiska zinksalter

## Bilaga 3 – Extern referensgrupp

Under arbete med rapporten har en extern referensgrupp med representanter från olika organisationer fått lämna synpunkter samt inbjudits till möten. Referensgruppen bestod av representanter från Teknikföretagen, Svensk Handel, Barn och Baby, Plast- och Kemiföretagen, Företagarna, Byggmaterialindustrierna, Sveriges Byggindustrier, Svenska Betong, Leksaksbranschen, Astma- och allergiförbundet, Naturskyddsföreningen, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Göteborg Stad, Aneby kommun samt Stockholms stad.

Samtliga i referensgruppen har fått möjlighet att ta del av och kommentera projektplanen samt utkast till rapporten. Referensgruppens synpunkter ha tagits till vara i arbetet och påverkats rapportens utformning och innehåll.

Sveriges samtliga kommuner har fått möjlighet att svara på en enkät angående deras önskemål om samverkan samt deras erfarenheter av varutillsyn. SKL och tolv av de kommuner som svarade deltog även i en workshop anordnad av KemI. Där diskuterades frågor som rörde samverkansformer mellan KemI och kommunerna. Bland annat diskuterades hur ett samverkansprojekt inriktat på varutillsyn kunde gå till, vilket tillsynsansvar kommunerna respektive KemI har för varor samt övriga former av vägledning för varutillsyn. Dessa diskussioner har framför allt påverkat utformningen och innehållet i kapitel 3 som handlar om samverkan mellan kommunerna och KemI.

Även branschföreningar och intresseorganisationer fick möjlighet att svara på en enkät om vilka varor som de ansåg borde prioriteras inom varutillsynen samt hur de tyckte att varutillsynen bör utvecklas. De blev också inbjudna till ett möte och då deltog Teknikföretagen, Barn och Baby, Plast- och Kemiföretagen, Sveriges Byggindustrier, Leksaksbranschen samt Naturskyddsföreningen. På detta möte gavs synpunkter på ett rapportutkast samt diskuterades ett antal frågeställningar. Bland annat uppkom frågor om hur internethandel hanteras inom varutillsynen, hur branschföreningars kunskaper kan utnyttjas för tillsynen, hur konsumenterna ska få ta del av tillsynens resultat samt vilka konsekvenser förslagen kan tänkas få för olika aktörer. Dessa synpunkter har behandlats i rapporten och vissa avsnitt har ändrats och förtydligats efteråt.

## Bilaga 4 – Tabell varuprover

Denna tabell ger exempel på olika marknadskontrollmyndigheters förutsättningar för att ta varuprover. Tabellen har sammanställts inom ramen för det arbete som har gjorts i en arbetsgrupp till Marknadskontrollrådet.

Tabell 8. Tabellen visar exempel på sju marknadskontrollmyndigheters befogenheter gällande varuprover inom olika områden.

Myndighet	Betalar för inköp i butik	Rekvirerar varuprov av tillverkare och importörer	Visar legitimation vid inköp	Visar legitimation vid rekvirering	Betalar ut ersättning till part vid korrekt produkt	Tar betalt om produkten har brister
Elsäkerhetsverket	Ja	Nej	Ja och nej	-	Ja	Ja
Post- och Telestyrelsen <sup>104</sup>	Nej	Ja <sup>105</sup>		Ja <sup>106</sup>	Nej	Nej <sup>107</sup>
Arbetsmiljöverket <sup>108</sup>	Ja	Nej	Nej	-	Nej	Nej
Boverket	Ja	Nej	Nej	-	-	Nej
Kemikalieinspektionen	Ja	Nej	Nej	-	-	Nej
Läkemedelsverket Kosmetika	Ja	Ja	Ja	Nej <sup>109</sup>	Nej	Nej/Ja
Läkemedelsverket Medicinteknik	Ja <sup>110</sup>	Nej <sup>111</sup>	Nej	NA	NA	NA
Läkemedelsverket <sup>112</sup> Inspektionenheten	NA	Ja	NA	Ja	Nej	Nej

<sup>104</sup> Lag (2000:121) om radio- och teleterminalutrustning, PTSFS 2004:7 om krav mm på radio- och teleterminalutrustning, senast ändrad genom PTSFS 2011:13

<sup>105</sup> Mestadels importörer.

<sup>106</sup> Om rekvirering sker hos importör i butik.

<sup>107</sup> Tar dock betalt för testkostnader.

<sup>108</sup> Lagrum 7 kap. 5§ AML. AV har inte använt sig av möjligheten att begära ersättning för undersökning av prov. Verket har betalat för inköp av produkterna som provats.

<sup>109</sup> Prover begärs dock i LV:s namn.

<sup>110</sup> Köp av produkter i butik/via Internet har bara skett vid ett fåtal tillfällen och då har LV betalat produkterna. Vid flera av dessa tillfällen har det rört sig om beställningar av ”custom made” produkter som tillverkats enligt en bifogad specifikation.

<sup>111</sup> Läkemedelsverkets marknadskontroll av medicintekniska produkter inriktas på att granska de provningar och utredningar som tillverkaren har gjort inför en CE-märkning och marknadssättning av produkterna. Detta kombineras med granskning av det tillämpade kvalitetssystemet och de rutiner som tillämpas vis uppföljning av produkternas funktion i praktisk användning. Verksamheten omfattar inte någon systematisk provning av serietillverkade produkter. En anledning är att ytterst få medicintekniska produkter kan CE-märkas efter provning mot en harmoniserad standard. En annan anledning är att det många gånger skulle vara ekonomiskt och etiskt omöjligt att genomföra en förnyad klinisk utvärdering (centralt krav för en korrekt CE märkning) av medicintekniska produkter.

<sup>112</sup> För registrerade läkemedel finns nödvändigt lagstöd för tillsyn och provtagning av läkemedel. 24 § Läkemedelsverket har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

<b>Läkemedelsverket</b> Kontroll av narkotika och olaga läkemedel <sup>113</sup>	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej
<b>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)</b> Oharmoniserade industriprodukter, brandfarliga eller explosiva produkter	NA <sup>114</sup>	Ja	NA	Nej <sup>115</sup>	Vet ej	Vet ej
<b>MSB</b> Oharmoniserade industriprodukter, ej brandfarliga eller explosiva produkter	NA <sup>115</sup>	Nej	NA	-	-	-
<b>MSB</b> Oharmoniserade konsumentprodukter, brandfarliga eller explosiva produkter	Ja	Ja	Nej	Nej <sup>116</sup>	Vet ej	Vet ej
<b>MSB</b> Oharmoniserade konsumentprodukter, ej brandfarliga eller explosiva produkter	Ja	Ja	Nej	Nej <sup>116</sup>	Vet ej	Vet ej
<b>MSB</b> Harmoniserade produkter som omfattas av LBE (inklusive vissa aerosoler)	Ja	Ja	Nej	Nej <sup>116</sup>	Vet ej	Vet ej
<b>MSB</b>	-	-	-	-	-	-

Läkemedelsverket får meddela de förelägganden och förbud som behövs för efterlevnaden av

1. Lagen och föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen
2. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 726/2004 och föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av förordningen,
3. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1901/2006 samt föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av förordningen, samt
4. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1394/2007.

För tillsynen av läkemedel har Läkemedelsverket rätt till tillträde dels till områden, lokaler och andra utrymmen som används i samband med tillverkning eller annan hantering av läkemedel, av utgångsmaterial eller av förpackningsmaterial till läkemedel, dels till utrymmen där prövning av läkemedels egenskaper utförs. Läkemedelsverket får i sådana utrymmen göra undersökningar och ta prover. Läkemedelsverket har dock inte med stöd av denna lag tillträde till bostäder.

På begäran ska den som förfogar över sådana varor som avses i tredje stycket lämna nödvändigt biträde vid undersökningen. För uttaget prov betalas inte ersättning. Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite. Vägras tillträde eller biträde får Läkemedelsverket också förelägga vite. Lag (2011:234)

<sup>113</sup> Inköp sker via etablerade kontakter med polisen.

<sup>114</sup> Finns ej i butik.

<sup>115</sup> Rekvirering görs i MSB:s namn.

Harmoniserade produkter som omfattas av MB (aerosoler) <sup>116</sup>						
<b>MSB</b> Harmoniserade produkter som omfattas av LFG (TPED)	Ja	Ja	Nej	Nej <sup>116</sup>	Nej	Nej

---

<sup>116</sup> Tillsynsbemyndigande saknas.



## Ordlista

BBP = benzylobutylftalat

CLEEN = Chemical Legislation European Enforcement Network

CMR = Carcinogenic, Mutagenic, toxic for Reproduction (carcinogent, mutagent, reproduktionstoxiskt)

DBP = dibutylftalat

DDT = diklordifenyltrikloretan

DEHP = diethylhexylftalat

DIDP = diisodecylftalat

DINP = diisononylftalat

DNOP = di-n-oktylftalat

DMFu = dimetylfumarat

ECHA = European Chemical Agency

GPSD = General Product Safety Directive

NKG = Nordiska kemikaliegruppen

PAH = Polycyclic Aromatic Hydrocarbons (polycykliska aromatiska kolväten)

PBB = Polybromerade bifenyler

PBDE = polybromerade difenyletrar

PBT = Persistent, Bioackumulering, Toxic (persistent, bioackumulerande, toxiskt)

PCB = polyklorerade bifenyler

PFOA = perfluoroktansyra

PFOS = perfluoroktansulfonat

POP = Persistent Organic Pollutants

PVC = polyvinylklorid

Rapex = Rapid alert system for non-food consumer products

RoHS = Restrictions of certain Hazardous Substances

SAICM = Strategic Approach to International Chemicals Management

SVHC = Substances of Very High Concern (särskilt farliga ämnen)

TBT = tributyltenn

TOMER = Torg- och Marknadshandlarnas Ekonomiska Riksförening

VOC = Volatile Organic Compounds (flyktiga organiska ämnen)

vPvB = very Persistent, very Bioaccumulation (mycket persistent, mycket bioackumulerande)

XRF = X-Ray Fluorescence







KEMIKALIEINSPEKTIONEN • Box 2 • 172 13 SUNDBYBERG  
TEL 08 519 41 100 • FAX 08 735 76 98 • [www.kemikalieinspektionen.se](http://www.kemikalieinspektionen.se) • e-post [kemi@kemi.se](mailto:kemi@kemi.se)